644

Molins Fontän

på Carl XIII:s torg i Stockholm. En framtidsbild af C. S. Hallbeck.

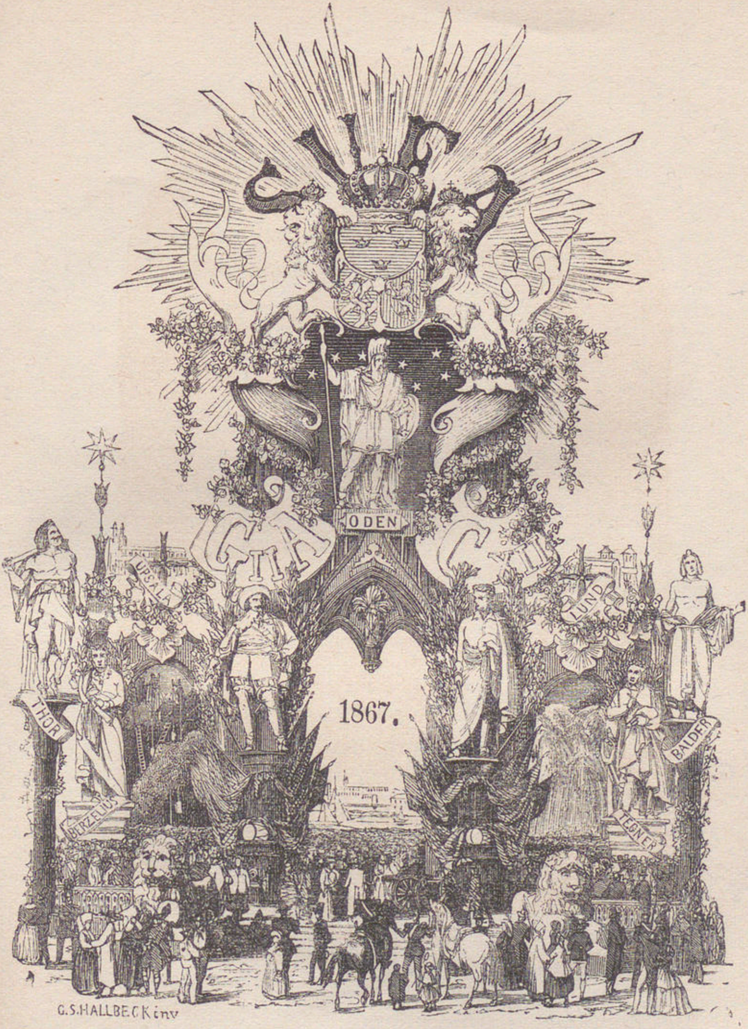
ODEN
UPSALA
LUND
THOR
BALDER
BERZELIUS
TEGNER
1867.
G.S.HALLBECK inv

SVEA.

FOLK-KALENDER

FÖR

1867.

TJUGONDETREDJE ÅRGÅNGEN.

MED BIDRAG AF

Bias, Fr. Hedberg, Fr. Hodell, Lea, G. H. Mellin, Orvar Odd,
Håkan Röde, Marie Sophie Schwartz, Elias Sehlstedt,
Wilh. Stålberg, Pehr Thomasson,
Gustaf Thomée, m. fl.,

samt 36 illustrationer.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI, 1866.

INNEHÅLL.

Sid.

Det Svenska Konungahuset . . . . 7.

Europas Regenter . . . . 8.

Det gamla året. Vid årsskiftet 1865—66. Poem af HÅKAN RÖDE . . . . 9.

Konung Agne och Guldkedjan. Forn-nordisk saga, bearbetad af WILHELMINA STÅLBERG (med 2:ne illustrationer) . . . . . . 11.

Carl XII:s Grundlag. Poem af PEHR THOMASSON . . . . 31.

Ramlösa Helsobrunn af ORVAR ODD (med 3 illustrationer) . . . 34.

"*Hur Pegasen skenar*" af ELIAS SEHLSTEDT (med illustration af C. S. Hallbäck) . . . . 46.

Sommarfesten af ELIAS SEHLSTEDT . . . . 48.

Drömmerskan på Johan Henrik Kellgrens graf. Berättelse af MARIE SOPHIE SCHWARTZ (med 2:ne illustrationer af C. S. Hallbeck) . . . . 51.

Fosterländska Bilder af HÅKAN RÖDE . . . . 80.

En middag på Gunnarstorp för nära 200 år sedan af G. H. MELLIN . . . . 83.

Wernamo marknad. Humoristiskt qväde af A. J—N (med illustration af C. S. Hallbeck) . . . . 94.

Lilla Presten. Ett minne från Ryssarnes första besök på Svenska kusten af BIAS . . . . 97.

Första Snön. Poem af LEA . . . . 112.

Sid.

Svenska historiska minnen af Gust. Thomée . . . . 114.
I. Alvastra,
II. Brahehus,
med 2:ne illustrationer.

Potatisväxten af N. Lilja (med 2:ne illustrationer) . . . . 122.

Åkerns Skadedjur af N. Lilja (med 5 illustrationer) . . . . . . 127.

Frieriet. Poem af Lea (med illustration efter en tafla af Ferd. Fagerlin) . . . . 131.

Engelbrektsstoden (med illustration) . . . . 133.

Prinsessan Eugenie som Konstnär (med illustr. en Svea Gardist) 140.

Sveriges Representanthus på Riddarholmen i dess nyombyggda skick (med 2:ne illustrationer af C. S. Hallbeck) . . . . . 141.

Ægirs Gästabud. Sånger vid Molins fontän af Frans Hedberg (med 5 illustrationer) . . . . 147.

Monitorerna (med illustration af C. S. Hallbeck) . . . . 164.

Medaljonger af under året bortgångna personligheter af Orvar Odd. 169.

Innehåll:

Lars Magnus Enberg . . .	169.	Fredrik Dan. v. Rosen . . .	193.
Fredrika Bremer	171.	Christian Erik Fahlcrantz .	194
Christian Stenhammar . .	175.	C. H. Ekstrand	199.
C. H. L. d'Uncker	178.	E. G. v. Rosén	201.
Christ. Jakob Boström . .	180.	P. F. Blidberg	203.
Johan Börjesson	183.	Joh. Fr. Höckert	205.
Sven Erikson	188.	C. J. L. Almqvist	207.
Disa Böttiger	191.		

Skandinaviska Industri-Utställningen i Stockholm 1866 (med 4 illustrationer) . . . . 209.

Berns Salong. Skämtsamma verser af Frans Hodell (med illustration af C. S. Hallbeck) . . . . 220.

Det

Svenska Konungahuset.

CARL XV, född den 3 Maj 1826, Sveriges och Norges Konung den 8 Juli 1859, krönt i Stockholm den 3 Maj 1860, i Trondhjem den 5 Augusti samma år.

Hans Gemål:

WILHELMINA FREDRIKA ALEXANDRA ANNA LOVISA, Prinsessa af Nederländerna, född den 5 Aug. 1828, förmäld den 19 Juni 1850.

Deras barn:

LOVISA JOSEPHINA EUGENIA, född den 31 October 1851.

Konungens Moder:

JOSEPHINA MAXIMILIANA EUGENIA, Prinsessa af Leuchtenberg och Eichstädt, född den 14 Mars 1807, förmäld den 19 Juni 1823, krönt Sveriges Drottning den 28 Sept. 1844, enka d. 8 Juli 1859.

Konungens Syskon:

OSCAR FREDRIK, Hertig af Östergötland, född den 21 Januari 1829.

Hans Gemål: SOPHIA WILHELMINA MARIANNA HENRIETTE, Prinsessa af Nassau, född den 9 Juli 1836, förmäld den 6 Juni 1857.

Deras barn: OSCAR GUSTAF ADOLPH, Hertig af Wermland, född den 16 Juni 1858. — OSCAR CARL AUGUST, Hertig af Gotland, född den 15 November 1859. — OSCAR CARL WILHELM, Hertig af Westergötland, född den 27 Februari 1861. — EUGENE NAPOLEON NICOLAUS, Hertig af Nerike, född den 1 Augusti 1865.

CHARLOTTA EUGENIA AUGUSTA AMALIA ALBERTINA, född den 24 April 1830.

NICOLAUS AUGUST, Hertig af Dalarne, född den 24 Augusti 1831.

Hans Gemål; THERESIA AMALIA CAROLINA JOSEFINA ANTOINETTA, född Hertiginna af Sachsen den 21 Dec. 1836, förmäld den 16 April 1864.

Europas Regenter,

ordnade efter deras ålder den 1 Juli 1866.

Regenter.	Födelse- d.	m.	år.	Ålder år.	m.	d.
1. Pius IX, påfve	13	Maj	1792.	74	1	17
2. Leopold, Hertig af Anhalt-Dessau	1	Okt.	1794.	71	8	29
3. Fredrik Wilhelm Ludvig, kon. af Preussen	22	Mars	1797.	68	3	8
4. Johann, konung af Sachsen	12	Dec.	1801.	65	6	19
5. Wilhelm, hertig af Braunschweig	25	April	1806.	60	2	5
6. Ludvig III, storhert. af Hessen-Darmstadt	9	Juni	1806	60	—	21
7. Napoleon III, kejsare af Frankrike	20	April	1808.	58	2	10
8. Wilhelm III, konung af Nederländerna	19	Febr.	1817.	49	4	11
9. Christian IX, konung af Danmark	8	April	1818.	48	2	22
10. Alexander II, kejsare af Ryssland	29	April	1818.	48	2	1
11. Victoria, drottning af Storbritannien	24	Maj	1819.	47	1	7
12. Fredrik, storh. af Mecklenburg-Strelitz	17	Okt.	1819.	46	8	13
13. Victor II Emanuel, konung af Italien	14	Mars	1820.	46	3	17
14. Fredrik Frans, storh. af Mecklenb.Schwerin	28	Febr.	1823.	43	4	2
15. Karl I, konung af Würtemberg	6	Mars	1823.	42	3	24
16. Carl XV, konung af Sverige och Norge	3	Maj	1826.	40	1	28
17. Fredrik, storh. af Baden	9	Sept.	1826.	39	9	21
18. Abdul Aziz, storsultan af Turkiet	9	Febr.	1830	36	4	19
19. Frans Joseph, kejsare af Österrike	18	Aug.	1830	35	10	13
20. Isabella, drottning af Spanien	10	Okt.	1830.	35	8	20
21. Leopold II, konung af Belgien	9	April	1835.	31	2	21
22. Louis Philippe, konung af Portugal	31	Okt.	1838.	27	7	29
23. Carl, furste af Rumänien (Donaufurst.)	20	April	1839.	27	2	10
24. Ludvig II, konung af Baiern	25	Aug.	1845.	20	10	5
25. Georg I, Hellenernes konung	24	Dec.	1845.	20	6	7

Brasilien. Pedro II, född d. 2 Dec. 1825, kejsare d. 7 April 1831.
China: Tong-tchi, Kejsare sedan 1855.
Förenta Staterna (Nordamerika). Andr. Johnson, född d. 29 Dec. 1808. President d. 4 Mars 1865.
Mexiko. Maximilian I, född d 6 Juli 1832, kejsare d. 10 April 1864.
Schweiz. Martin Knüsel från Luzern. President 1866.

Det gamla året.

(Vid årsskiftet 1865—1866.)

Hör! Djupt ur svenska hjertan jublet stiger,
Besvaradt gladt från Norges gamla fjell,
Från Danmark, Suomi, med ett: Sverge hell
Som Nordens enhet in med ära viger
Och från en forntid, blodig, olycksdiger,
Lugnt vädjar till en framtid, stor och säll,
Hvars frö, fast osedt, har i sekler grott,
Hvars hopp, fast osagdt, djupt hos folken bott.

Farväl, du gamla år! I grafven neder
Du äradt går. Ditt stora värf är slut.
Till verldens undran förde du det ut,
Till Sverges lycka och dig sjelf till heder.

Derför från sina söners djupa leder
Består dig gamla Sverge full salut,
Och svenska qvinnan lägger, aktningsfull,
En krans af minnesblommor på din mull.

Var helsad, nya tid med unga anor
Och höga pligter! Yngling, dem ej svik!
Din morgonrodnad strålar löftesrik
Utöfver gamla fält och nya banor,
Och idoghetens bin och diktens svanor
Ge lif, behag åt luft och dal och vik.
Och gammal trohet går med ungdomslust
På vakt mot ovän invid klippig kust.

O, sköna hägring, må du snart besannas!
O, Nordens morgon, snart du varde dag
Med fridens solljus åt dess rena drag
Och nyttans mogna krans omkring dess pannas
Högbyggda hvalf! För alltid då förbannas
All tvedrägt, split från land som byggs med lag,
Och Norden, under sekler sönderdelt,
Blir hvad af Gud han ämnats till — ett helt

En vilja och *en* själ, treenigt enig,
En ande och *en* kraft, trefaldigt stark,
Med både frukt och jern i egen mark,
— På ytan bördig, men på djupet stenig —
En kraft, mot våldets anfall kärnfullt senig,
Men, liksom dufvan ifrån Noachs ark,
Ett fridens bud, en ny tids blida tolk.....
Gud skydde Skandinaviens ädla folk!

Håkan Röde.

Konung Agne och Guldkedjan.

Fornnordisk Saga.

Bearbetad af *Wilhelmina Stålberg.*

“Det var långt bort i tiden,“ säger *Saga*, häfdens gudinna, der hon med sin skarpa griffel ristar i de mjuka guldtaflorna om hvad hon tänkt, drömt och erfarit i Sökvabäcks lunder, vid de ljumma, susande böljorna. Det var således långt bort i den urgrå forntiden, i hednatid, då konung *Agne* regerade i Sverge. Han kallades *Agne Skeppsbo*, eller *Skeppsbonde**), derföre, att han ständigt var ute på sjön och ströfvade, och föraktade att, såsom det på den

*) Enligt Afzelius, Strinnholm och Geijer. Man har i sednaste tiden från isländskan öfversatt ordet med *den skeppsrike.*

tiden hette, "sofva under sotad ås." Knappast under den kallaste vintern kunde han förmås att stanna hemma i sin kungssal. Ut, ut skulle han, innan ännu den första lärkan hade sjungit och långt innan vinterns gud hade plockat bort sina hvita klutar från marken. Såg han blott en bit af sjön fri från is, så gick han genast ombord på sitt drakskepp och *försökte* åtminstone att bryta sig genom den is, hvilken der och hvar hotfullt stängde hans väg.

Agne var den största viking i Sverge, den på sin tid namnkunnigaste bland dem, som foro långt, långt bort, för att söka rof, öfverfalla värnlösa köpmän, ströfva omkring på främmande kuster och, hyllande ingen annan rätt och lag än styrkans, bemäktiga sig hvad de kunde åtkomma, samt, lastade med rikt byte af guld och andra dyrbarheter, till och med i striden öfvervunna fiender, hvilka gjordes till trälar, återvände hem, krönta med seger och ära. Ty att vara en stor sjöröfvare ansågs då för hvarken skam eller synd, utan alldeles tvärtom. Åt kristendomen var det förbehållet att, bland andra dygder, äfven ingifva menniskorna aktning för eganderätten.

Det var stort gästabud hos konung Agne, ty våren hade redan börjat rifva ett och annat litet hål på den dunkla molnslöjan och med sina klarblå ögon titta ned på den så länge snöbetäckta jorden, mellan de höga nordiska fjellar, der asadrotten Oden funnit för godt att nedslå sina bopålar; och Agnes drakskepp, skeppet med den svarta bringan och Thors bild i stäfven, låg redan och ryckte på sina tåg, som om det plågats af otålighet att komma ut och brottas med Ægirs döttrar.

I högsätet satt konungen sjelf och på hvardera sidan om honom sutto, på något lägre stolar, hans båda söner *Alrik* och *Erik*, blomstrande, guldlockiga och smidiga, ännu knappast inträdda i ynglingaåldern, men högresta och smärta, som de unga tallarne i norden.

Men på bänkar sutto, i två täta rader, längs med bordets båda sidor, konungens män, skäggiga, groflemmade kämpar, med bistra, väderbitna anleten; och midt emot konungen, vid nedersta ändan af bordet, satt en vördnadsvärd gråhårsman och slog på en harpa. Det var skalden *Skoglar*.

”Nog!” sade konungen och vinkade åt den gamle att upphöra med musiken. ”Mig tyckes vi ha annat att göra, än att vekligt lyssna till strängaspel och sång. Åt gudarna ha vi offrat för en god resa och en rik fångst; gästabud ha vi hållit, med den helstekta galten och det fradgande mjödet . . . allt är således väl bestäldt och jag vill redan i nästa timma vara ombord.”

Efter att så hafva talat, fyllde Agne sin bägare ända till brädden och reste sig upp: sönerna, kämparne och skalden följde hans exempel.

Konung Agne var en ståtlig man, en bland de skönaste af det resliga, ljushyade asaslägtet. Högt var hans bröst, breda hans axlar, symmetriska och muskelstarka voro alla hans lemmar och det regelbundna anletet bar den vackraste prägel af ädelhet och mandom. Han var omkring fyratio år, således ännu i mannaålderns fulla styrka och fägring.

Utan hjelm, med ett gyllne band kring det något mörka, tillbakastrukna håret, som i fria lockar nedföll öfver skuldrorna, var han klädd i en ganska dyrbar drägt: först ett par bländhvita underkläder af linne, något på den tiden modernt. De voro vida, långa och nedanom knäet sammanhållna af gyllne band, eller ringar, ej mycket olika den, som hjelten bar på sin nakna venstra arm. På fötterna hade han strumpor af brunt vallmar, samt ett par besynnerliga snörskor af tjockt, ljust läder, sådana man hittat bland jordfynd från hednatiden. Men af finaste utländskt, himmelsblått ylletyg var den åtsittande, trånga liftröjan,

öfver hvilken en vid, kort skarlakanskappa nedföll i yppiga veck. Kappan var utan ärmar; men tröjan hade något vida sådana, slutande ofvanom armbågen. — Omkring lifvet satt en bred gördel, konstigt arbetad af guldplåtar och ädelstenar, och vid denna hängde det breda slagsvärdet, vikingens bästa egendom.

Vi böra icke glömma omnämna, att en ovanligt tjock guldkedja var i flera hvarf lindad om den ståtlige mannens hals, ofta, ja vid minsta rörelse, framblänkande nedan det mörka, yppiga, väl putsade skägget, som böljade ner öfver bröstet.

Sådan var konung Agnes högtids- eller hemdrägt, ty den var litet af hvardera. Men på en bänk längre ner i salen låg hans rustning: hjelmen, pansaret, skölden och spjutet.

Agne höjde sin bägare och sade:

"J män, tappre kämpar, bepröfvade vänner och trogne deltagare i så mången bragdrik fejd, der blod flutit och lifvet stått på spel, j, mina älskade unga söner, min fröjd och mitt framtidshopp, och du, gamle Skoglar skald, som grånat i min faders och min tjenst, j hören det alla, när jag nu svär vid Valhalls gudar, att segra eller dö i den strid jag nu går att våga mot Finlands barbariska folk, ett folk på motsatta kusten af Eistrasalt.*) Rik och öfverhöljd af ära och berömmelse vill jag återkomma till denna min kungasal, eller ock aldrig. Så höre mig Frej och Thor och Oden!"

Alla närvarande tillkännagåfvo sitt bifall genom att med svärden hamra — icke på sköldarne, ty dem hade de före måltidens början aflagt — utan på bordet, det långa och klumpiga, af massiv ek.

Men då allt åter blef stilla, yttrade gamle Skoglar:

---

*) Östersjön.

"Herre konung!... allt är godt och våra fäders gudar skola — så hoppas vi alla — skyddande omsväfva dig, endast du före afresan härifrån aflägger den farliga, olycksbringande kedjan, öfver hvilken trollqvinnan *Huld* nedkallade en sådan gräslig förbannelse, den der redan flera gånger, tyvärr, visat sig verksam, i det att kedjan, såsom Huld spådde, blifvit den yppersta mannens bane, i din slägt. Nu är *du*, konung Agne, den yppersta mannen. Tänk på spådomen och kasta, när du står i förn af ditt drakskepp, guldkedjan i vågorna, till offer åt den falska Ran, som gerna kan pryda sig dermed, ty hon, hon är ju ett hafstroll."

— Jag har hört dig till slut, gamle — svarade Agne stolt, och rätade på sin resliga kämpafigur — men jag ämnar ej låta skrämma mig till en dårskap. Vidskepelse har aldrig varit min sak och jag önskar att icke *en gång till* blifva varnad för en inbillad fara.

Det låg i minen och tonen, hvarmed konungen sade detta, något som afskräckte från allt vidare tal i det ämnet.

Det var högsommar. Omkring Östersjöns kuster lågo böljorna lugna och klara, så att alm och hängbjörk kunde i de små stilla vikarne spegla hvarje qvist och hvarje blad. Blommorna på marken prunkade och doftade och foglarna sjöngo, som om ingen oro, intet kif funnits i verlden.

Och ändå afhördes der så mycket ondt. Agne, den svenska Upsalakonungen, hade i flera månader dragit omkring med sina män, för att härja, bränna och plundra hvart han åtkom. Med ett enda drakskepp hade han färdats hemifrån helt tidigt på våren; men nu hade han en riktig flotta .... så hade hans fartyg ökats i antal, och

från att hafva blott några kämpar med sig, hade han nu en talrik här. Så hade de rusat till honom och ställt sig under hans beskydd, en hop äfventyrliga våghalsar från alla orter, lystna efter rof och rykte; ty båda delarna stodo under hans ledning att vinna. Af flyktingar, som med lifvet lyckats undkomma förstörelsen, hade man hört omtalas huru grymt vikingarne foro fram, så att deras namn nämndes af de stilla kustboerna med samma fasa och ångest, hvarmed man nämner en annalkande pestsjukdom.

Helt nära en bland de oräkneliga smala och stilla vikar, som, mynnande från hafvet, skuro in i det grönskande landet, låg en vacker lund, undangömd för stormarne och prunkande med alla de slag af löfträd, hvarmed den nordiska Floran stundom slösar. På ena sidan om denna lund låg en grön äng, der gräset med dess millioner blommor redan var afmejadt, men der det åter vuxit så, att platsen liknade en ofantlig sammetsmatta i grön färg; på den andra, en mörk furuskog med sina mossiga, hundraåriga, skyhöga skogsresar. — Men midt för både lunden och viken reste sig — icke ett slott, ty af sådana visste man i Norden föga på den tiden, men en byggnad af träd, med torn och tinnar, loftskrank och utbyggen, samt rundt omkring försedd med ett slags löpgrafvar, ehuru ofullkomliga, ty byggnads- och befästningskonsten var då ännu i sin första barndom.

Denna byggnad benämndes *borg*, och *konungaborg* till och med, och tillhörde verkligen landets konung, nämligen en bland de smärre, sådana, som i Sverge kallades *fylkeskonungar*. *Froste* hette denne konung. Han hade förr varit ganska tapper, men var nu sjuklig och tyngd af år, hade svårt för att med sin temligen maktlösa arm lyfta och handtera det tunga slagsvärdet och tyckte derföre mest om, att få sitta i ro och dricka med sina män. Det var honom derföre en verklig skräck, när han hörde vikingar-

nes härjningar omtalas, samt huru dessa väldiga sjöröfvare nalkades allt närmare och närmare till konung Frostes hittills fridlysta område.

I salen var således föga fröjd; ty nästan lika nedstämd som konungen var, voro ock hans män. Man drack visserligen och språkade, men det hade ingen art med hvarken drickandet eller samtalet; modet, trefnaden och den lifgifvande glädjen voro borta... alla sågo modfällda ut och skalderna sutto stumma, hängande hufvudet öfver sina harpors strängar. Inga mör kredensade mjödet: de flydde till jungfruburarne uppe i loftet, eller ut i skog och mark, emedan ingen munterhet rådde i dryckessalen och det lilla mjöd, som förtärdes, väl kunde kredensas af kämparnes egna händer, enär det på länge ej varit fråga om att dricka tvemännings.

Äfven konungadottern — och *hon* kanske aldraförst — hade ledsnat vid de nedslagna och modfällda männen och på hela veckor stängt sig inne i sin jungfrubur, derifrån hon visserligen gick ut i det fria, men aldrig ner i dryckessalen.

Så var hon ock nu, på en vacker, mild och solbelyst sommardag, ute och lustvandrade i den förut omnämnda lunden vid hafsviken. Allt var henne så tungt: luften, kanske något för het och qvalmig, bidrog att öka hennes sinnes tyngd, och hon fann allt så mörkt och hopplöst, ehuru midt i naturens praktfulla rike och vid en strålande sommarsol.

Hon hade medtagit sin slända, som var konstigt förfärdigad af ben, inlagd med guld, ett riktigt dvergasmide, som en Svithiods son skulle hafva sagt; men hon spann ej det fina, långa linet, utan lät arbetet hvila orördt på mossbänken, dit hon hade lagt det. Sjelf satt hon stilla, i en begrundande ställning, med armbågarne stödda mot

knäna och ansigtet gömdt i båda händerna. En djup tystnad rådde omkring henne.

”Nej,” sade hon ändtligen till sig sjelf, liksom hastigt uppvaknande ur en dröm, ”nej, detta går ej an. *Skjalf*, den stolta, prisade konungadottern, får ej öfverlemna sig åt sorgsna drömmar, liksom vore hon en fattig tjenstemö. Mod måste de högborna ega och mod har jag, mod att trotsa allt... mod att blicka sjelfva döden i hvitögat, om det skulle gälla. — Och det gäller bestämdt, förr eller sednare; ty heldre döden än vanäran, och valet mellan dessa båda lärer väl snart föresättas mig.”

Skjalf slog med båda händer tillbaka sitt rika, korpsvarta hår, som nyss hade flödat framåt skuldrorna och bröstet och som bjert afstack mot det gyllene diadem, som prydde hennes panna. Hon reste sig upp från bänken, höjde trotsigt sitt hufvud och, som ett ungt lejon skakar sin yfviga mahn, så skakade hon sina yppiga lockar.

Hon var klädd i en vid och fotsid purpurröd klädning, som i rika veck smög sig omkring hennes bildsköna gestalt. Det smärta lifvet famnades af en gördel, konstrikt stickad i silke och guld, och de ända upp öfver axeln bara armarne — ty klädningen var utan ärmar — pryddes af tre par dyrbara armringar, på vissa afstånd från hvarandra. Stora perlor af glas, sådana som i våra dagar ofta i Sverge påträffas bland jordfynd och som de nordiska folken säkert åtkommo genom byteshandel med Asiens och Nordamerikas innevånare, prydde den unga jungfruns bildsköna, men långt ifrån hvita hals. Ty hennes hy liknade en österländskas, hade denna släthet, denna, om vi så få uttrycka oss, genomskinligt mörka klarhet, som man så ofta finner hos orientaliska fruntimmer och hos sköna judinnor.

Om ansigtet vore mycket att säga, om blott ord funnos, för att rätt åskådliggöra dessa fina, regelbundna drag, denna

drottninglika panna, denna näsa, rak som antikens grekinnors, denna purpurröda mun, liknande ett fuktigt, svällande körsbär, dessa fina, välbildade kinder, der en hög, brinnande rodnad behagligt smälte ut i den något bruna omgifningen af hals och panna. Hade Skjalf lefvat nu så skulle man sagt, att hon var en brunett skönhet af första rangen.

Men — var hon också qvinlig och mild?... såg hon ut, som om hon varit värd att älskas, att i förtroende lita sig till? — Nej, hon var stolt och i hvarje hennes rörelse, till och med då hon var ensam, låg en högdragenhet, ett anspråk, som snarare aflägsnade menniskorna ifrån henne, än tjusade och lockade dem. I våra dagar skulle hon varit en kokett, som krossat och bortkastat många manliga hjertan, efter att först hafva lekt med dem; på *sin* tid var hon ett af dessa råa naturbarn, hvarom sagorna förtälja, hvilka, af instinkt medvetna om sin tjusningsförmåga, roade sig, äfven de, med att bränna och sveda, och som sorgfälligt i själens innersta djup närde och fostrade *hämnden*, den då så förtryckta qvinnans enda, men förfärliga vapen.

"Nedslagenhet! ... Modlöshet!" yttrade hon halfhögt och blickade omkring sig med ett ögonkast, som om det förargat henne att skogens andar — i fall de stodo på utkik — hade sett henne svag, henne, den starka, som eljest af ingenting kunde nedslås. — "Nej," fortfor hon, "jag vill icke synas rädd... Ingen skall se mig ångerfull och bäfvande. Det tjenar ju i alla fall till intet."

Knappt hade hon slutat meningen förrän ett prassel bland löfven tillkännagaf annalkandet af ett djur, eller en menniska; och här var det båda delarna, ty en ung man närmade sig, åtföljd af en stor lurfvig, gulraggig hund, som genast sprang fram till Skjalf och hade den lyckan, att af hennes hand blifva smekt.

"Ni här, Thorvind!" yttrade hon lugnt till den kommande.

— Ja, sköna jungfru — svarade han med nedslagna ögon — jag är här... jag är... jag kom, derföre, att ni var här.

"Och hvem sade er att jag älskar att bli störd?" frågade hon med vresig uppsyn.

Den unge mannen nedslog sina himmelsblå ögon och sänkte sitt ljusletta ansigte mot bröstet, så att hans guldgula lockar svallade framåt, liksom den unga jungfruns kolsvarta nyss hade gjort, men han svarade intet och en tystnad uppstod af nära ett par minuter.

"Ni är just icke mycket språksam, Thorvind," yttrade konungadottern med ett bittert leende.

— Och hvad vill ni väl, sköna Skjalf, att jag skall språka om? — frågade han, i det han åter höjde det sänkta hufvudet och mätte henne med en eldblick, som kom henne att synbarligen rodna.

Det ville verkligen mycket till, för att få den stolta Skjalf att rodna; men troligen bodde inom hennes hjerta en liten skalkaktig förrädare af känslor, dem hon sökte dölja för alla, till och med för sig sjelf.

För att söka blanda bort saken började hon ett annat samtal.

"Bistra tider äro i antågande, Thorvind," sade hon. "Hvem vet huru länge denna åt *Lemminkäinen* helgade lund kommer att prunka så här med saftiga, lummiga träd. Kanske redan inom få dagar hafva dess svalkande skuggor försvunnit och endast några svedda stubbar sticka upp ur askhögen, för att beteckna hvarest lunden varit. Agne den skeppsrike är ej långt härifrån... det första han gör, när han kommer hit, är att bränna min faders gård, plundra hvad der fins och göra oss alla till sina trälar, så vida han ej bränner oss inne."

— Så hopplös du nu är, konungadotter! — sade Thor-

vind och betraktade henne med förvåning. — Jag har aldrig sett dig sådan.

"Åh nej," svarade hon med en stolt knyck på det vackra hufvudet; "hopplös är jag icke egentligen; jag blott förutser huru allt skall gå. Förgäfves fylles *Jumalas* tempel från morgon till afton med gråtande qvinnor och barn, som bedja om förskoning för den hotande olyckan; gudarne ändra ej hvad de en gång beslutat och Jumala drar ej det straffande riset tillbaka, sedan han en gång utsträckt det öfver oss. — Det är så verldens gång, Thorvind; det starka måste gå fram, det svaga måste duka under."

— Icke alltid — svarade den unge mannen med tillförsigt, ty han tyckte sig känna en hel här i sin högra arm. — Oss skall den onde vikingen icke besegra, vi skola veta försvara oss.

"Vi skola ej *kunna* det, vi, mer än våra grannar, de andra kustfolken, Thorvind. Och hur vill du väl att våra män, försoffade af den mångåriga freden och hvilan under sotad ås, skola försvara sig mot dessa nordiska röfvarhopar? — Nej, dödade eller slagna i bojor bli vi snart allesamman."

— Icke du, åtminstone — inföll ynglingen ifrigt. — Din skönhet skall förtjusa den fiendtlige nordkämpen, som kanske i godo begär dig af din fader och för denna dyrbara gåfvas skull skonar hela landet från förhärjelse.

"Skjalf blir *aldrig* en fiendes maka!" yttrade den unga flickan med vredeblixtrande ögon.

— Du glömmer, sköna Skjalf, att qvinnan har intet val; hon är en bytesvara, som af fader eller broder kan förytttras.

"Eländige!... hvi erinrar du mig om detta?"

— Ja, väl eländig .... du har rätt, ty den kärlek, som förtär mig, gör mig till den olyckligaste bland män.

O, Skjalf, haf medlidande med mig och skänk mig åtminstone något hopp.

"Du kan spara ditt kärleksqväde, Thorvind, sedan du nyss påmint mig om, att qvinnan har intet val. Och om jag äfven skulle välja efter mitt tycke, och min gamla far, som älskar mig öfver allt annat i verlden, skulle samtycka till mitt val, så ... icke faller det på dig, ändå; ty lika litet som en fiende till vårt folk och vår tro får hemföra mig som brud... jag menar *lefvande* — lika litet skall en träl famna mig som maka, kunde han än smäkta, lik *Wäinemöinen*, hvilken grät, så att tårarne trängde genom sju vallmarströjor."

— O, vid den starke Thor och hans hammare Mjolner! — utropade den blonde unge mannen och såg allt utom smäktande ut. — Är det väl mig du menar med ordet *träl?* — Tacka dina gudar, flicka, att du i detta ögonblick ej är en man; ty vid Nastrands alla fasor.... en sådan skulle ej ostraffadt hafva kallat mig träl.

Och då han sade detta, stampade han med fötterna, rynkade ögonbrynen, lade högra handen på sitt svärdfäste och höjde den venstra, hårdt knuten, upp mot himlen.

Skjalf lade de bildsköna armarna i kors öfver bröstet och betraktade Thorvind med välbehag; hon tycktes njuta af hans vrede.

Han fortfor:

— Du vet mer än väl, Skjalf, att det ej är som träl jag kommit i din faders hus. Då för sju år sedan — jag var då endast sexton år — min fader, konung *Skate* från Jotunahem, gjorde strandhugg här, men hade för litet folk, så att vi dukade under för öfvermakten, blef jag, sedan jag sett min fader stupa, sanslös och blödande ur många sår, förd till din faders gård, och der vårdad, ehuru man länge misströstade om mitt vederfående. Sedan dess iklädde din ädle fader sig faderspligt mot mig och har städse be-

mött mig som en son. Ingen har någonsin vågat förolämpa *mig*, som skyddats af kung Frostes gunst, och en tapper friboren kämpe är jag, *dig* jemngod i börd. — Hvi kallar du mig träl?"

Ännu några sekunder syntes Skjalf med välbehag njuta af den unge mannens betraktande. Ändtligen sade hon:

"Just *sådan* tycker jag om dig, Thorvind. Mod i bröstet, liksom styrka i armen, måste mannen ha. — Jag är nöjd med dig."

— Nöjd! — upprepade Thorvind och såg förvånad ut.

"Ja, nöjd, ja. — När konung Frostes dotter säger sig vara nöjd med en ung man .... vet du ej då hvad *det* betyder? — Öfvervinn den grymme Agne och jag är din... din för hela lifvet."

Och efter att hafva yttrat *dessa* ord med en ljufhet i ton och blick, sådan ingen hade någonsin sett den hos henne, vände hon sig bort och lemnade hastigt lunden.

Endast en kort tid hade förflutit, efter ofvanstående samtal, då ett väldigt drakskepp lade ut från stranden till det område, som hittills hade kallats konung Frostes rike. De voro icke stora, på den tiden, konungarikena; många bland dem knappast så stora, som ett landskap eller län nu för tiden, och voro således lättare att intaga och underkufva, än om de haft större omfång och, i förhållande dertill, flera försvarare.

Ingalunda hade Thorvind öfvervunnit den starke konung Agne. Långt derifrån! Allt hvad Skjalf förutspått hade bokstafligen slagit in. Hela milsträckor af landskapet lågo härjade; innebyggarne hade flytt inåt skogarne, nämligen de, som ej blifvit dräpta af fiendens svärd. Hvar Jumalas tempel stått, kunde knappt skönjas. Konung Frostes borg

var bränd och han sjelf dödad, tillika med många af hans män; de öfriga hade blifvit fångna — deribland Thorvind — och förda ombord på det fiendtliga drakskeppet. Af Lemminkäinens heliga lund återstod ej mer än "några brända stubbar, uppstickande ur en askhög", alldeles som Skjalf hade förutsagt.

Och hvad konungadottern sjelf beträffar hade hon, tillika med en mängd andra unga flickor, hennes tjenstemör, fallit i segervinnarens händer och de voro nu, allesammans, förda ombord på hans skepp. — Dessutom hade Agne gjort en god fångst i guld, ädelstenar, bronzsmycken och mycket annat, ty konung Froste hade varit en svåra rik man.

Agne Skeppsbo fann för godt, att sända sina andra skepp, under pålitliga anförare, ut på nya ströftåg, medan han sjelf med det största och med en jemförelsevis ringa bemanning, styrde kosan hemåt vestra kusten. Ty han längtade att återse och omfamna sina söner och förnimma huru riket blifvit styrdt under hans frånvaro.

Under ett purpurtält i skeppets bakgrund tronade den stolte segervinnaren, omgifven af några få bland sina utvaldaste män, hvaremot alla fångarne, så väl manliga, som qvinliga, dvaldes i fören, lastade med kedjor; ty man fruktade, att de eljest skulle kasta sig i hafvet och såmedelst förorsaka sin nye husbonde en stor förlust, enär han, bland det byte han gjort, icke minst värderade trälfångsten.

Skjalfs ovanliga skönhet och drottninglika hållning hade på ett underbart sätt tjusat konung Agne, från första blick hans öga kastade på henne. Ju mer han betraktade henne, ju mer grep den omkring sig, den förtärande låga, som hennes stora bruna ögon tändt i hans bröst, så att han — ja, hvarför skulle han icke det? — beslöt att göra henne till sin gemål.

Han skickade ett bud och lät föra den fångna skönheten till sig under purpurtältet, der han satt.

"Skjalf," tilltalade han henne, "du är nu min fånge och ingen mensklig makt kan frälsa dig från det träldomens ok, som krigslyckan och Nordens lagar helt hastigt lagt på dina skuldror. Genom styrkans rätt är jag din herre. Dock lofvar jag och svär, att icke vara dig en *sträng*, utan en *nådig* herre. Än mer: jag vill göra dig till min drottning, ty ditt utseende och ditt sätt behaga mig. Du är skön, o, konungadotter, skönare än min förra drottning, den ljuslockiga *Gerda*, modern till mina båda söner, hvilken, ryckt från min sida redan i sin blomstrande ålders dagar, nu vandrar i *Vingolfs* sal, hos den strålande gudinnan *Freja*. — Lyft således upp dina sänkta ögonlock, flicka, att jag må se in i dessa ögon, dessa *stjernor*, dem du har att tacka för den lyckliga vändning ditt öde nu tager. Du skall bli min maka . . . Så snart jag sätter foten på Svithiods jord skall vårt bröllopp firas och vid ankomsten hem leder jag dig öfver tröskeln till min kungssal, lemnar dig nyckelknippan och gör dig såmedelst till herrskarinna i mitt hus, liksom du blir drottning i mitt rike — blir Upsaladrottning, drottning öfver alla drottningar i Sverge. — Har du förstått mig?"

Hon gjorde ett ödmjukt jakande tecken, att hon förstod honom.

"Således" . . . återtog herrskaren efter något uppehåll . . . "Således . . . . men du ser ju icke glad ut öfver den lycka, som väntar dig."

— Herre konung — svarade hon och lade i kors öfver bröstet de späda händerna, sammanlänkade med en fin, lång jernkedja. — Jag behöfver tid, för att begråta min fader.

"Det får du," sade konungen. "Gråt så mycket du

behagar, medan vi äro på sjön; men vid framkomsten måste alla tårar vara aftorkade.

Agne gaf nu befallning om att hennes bojor skulle lösas, och de aftogos genast: icke blott handbojorna, utan äfven den kedja som, lindad omkring lifvet på den sköna, hade hållits af en bland konungens tjenare, medan hon gick fram och talade vid öfvervinnaren, men eljest var fästad vid skeppets reling.

Konungen, som tyckte att han gjort henne en utomordentlig välgerning genom den upphöjelse han nyss förkunnat henne, betraktade henne skarpt och sade:

"Du samtycker ju att bli min maka? . . . Säg ja, Skjalf."

Hon lade åter händerna öfver bröstet, der en hemsk eld, hämndlystnadens eld, flammade, neg djupt och sade:

— Jag är din trälinna, o konung!

"Rätt så, fagra mö," svarade han med godhet. "Rätt att du erkänner det; ty i alla lifvets förhållanden måste qvinnan vara ödmjuk. Men från detta ögonblick är du hvarken en fånge, som, lastad med bojor, måste dväljas bland de andra fångarne, eller min trälinna, som bäfvande måste stå framför mig, afvaktande mina befallningar. Du är min trolofvade och såsom sådan tillkommer dig en plats vid min sida; kom genast och intag den."

Skjalf lydde utan motsägelse; men hvad hon tänkte dervid, det vete alla hedendomens gudar.

Thorvind satt ej längre bort ifrån henne och konungen, än att han kunde höra allt hvad de sade. En svartsjuka, mera brännande och plågsam än giftet som från ormarne droppa ned på den bundne *Loke*, sönderslet hans inre och han fästade på Skjalf en blick som frågade:

"Var det *så* du höll ditt löfte, att ej tillhöra segervinnaren?"

Skjalf, som förstod blicken och den fråga den innebar,

stal sig till att sända en blick tillbaka, visserligen förstulen och kort, men som dock sade:

"Var obekymrad och bida upplösningen."

Vinden var gynnande och resan snabb. Efter några få dagar landade skeppet vid svenska kusten, der konung Agne steg i land med sina män, Skjalf och alla fångarne.

Det var icke till Upsala man hade hunnit; nej, ännu hade segervinnaren, den tappre vikingen, den vidtberyktade Agne Skeppsbo, ett godt stycke att färdas innan han skulle få återse sitt hem och sina söner.

Skulle han väl någonsin återse dem?

Stället der de landade hette sedan långliga tider *Agnefit*, d. v. s. *Agnes-näs*, till minne af konung Agne; men hette sedan *Stocksund*, och var, som det tros, just den plats der *Stockholm* sedermera anlades.

"Här," yttrade nu konungen ganska upprymd, "här skola vi rasta ett par dagar innan vi begifva oss hem till min borg, och här vill jag fira mitt bröllopp. -- Är du redo, Skjalf, min sköna trolofvade?"

— Du eger att befalla, store konung — svarade Skjalf i ödmjuk ton. — Men innan jag blir *din*, beder jag dig dock om något... O, att du täcktes bevilja min bön!

"Och den lyder?..."

— Att du först ville dricka graföl efter min i striden fallne fader. Min religion och mitt samvete förbjuda mig att med dig ingå en förening för hela lifvet, innan *denna* heliga akt är försiggången.

"Din bön vare dig beviljad," svarade konung Agne och såg mäkta förtjust ut, ty Skjalf var i detta ögonblick, i den lånade ödmjukhetsdrägt hon lät sin själ antaga, alldeles förtrollande.

Och konungens folk langade upp öl- och mjöd-käril och dryckesbägare ur fartygets djup, tillika med bröd och kallt, stekt fläsk, och der dukades upp på den gröna gräsmattan så att det var lustigt att skåda. — Ett stort tält var uppslaget midt på platsen.

Då sade Skjalf, i det hon smekande nalkades Agne, som med en förälskad mans hela ömhet slog sin arm kring brudens lif:

— Herre konung, min höge trolofvade, icke må du lida att så många fängslade personer af mitt folk sitta här med torra munnar och betrakta huru dina män dricka graföl efter min fader, deras konung. Låt för en stund lossa deras bojor och låt dem deltaga i sorgefesten. Jag ansvarar dig för att ingen enda rymmer bort. Hvart skulle de också fly? Landet här är ditt och de äro främlingar.... Sedan ha de ej annat än hafvet.

"Må så ske!" sade konungen. "Jag kan ej neka dig något, du lilla förtrollerska, och ger dig således lof att sjelf lösa den förstes bojor, sedan få de hjelpa hvarandra. — Orm, gif henne nyckeln!"

Med innerlig fägnad skyndade Skjalf att befria ett par af flickorna och snart voro de allesammans befriade.

Och nu började gästabudet, hvari Skjalf blott *låtsade* deltaga, ty att förtära något, dertill var hon alldeles för mycket upprörd.

Hon hade fått tillfälle, att helt flyktigt hviska till Thorvind: "Haf ögonen på våra män, att de ej dricka för mycket; jag har en plan i sigte."

Thorvind meddelade detta åt en af männen och denne åt de öfriga och så voro de på sin vakt och drucko endast måttligt. De lågade allesammans af hat och hämndkänsla mot deras konungs baneman och deras egen blifvande förtryckare, och beredde sig att vara konungadottern behjelp-

liga, i hvad hon än månde hafva beslutit, väl vetande att hon var lika slug som skön.

Svithiods söner deremot kände intet återhåll, utan öfverlemnade sig med en nästan djurisk glupskhet åt njutningen af de goda gåfvorna mat och dryck, särdeles åt deras älsklingsdryck mjödet.

Och rätt som ingen visste ordet af började konungen stappla på orden; hans hufvud nedsjönk tungt mot det breda bröstet och snart segnade den kraftiga kämpagestalten omkull på den gröna gräsmattan inuti tältet. — Och så somnade äfven de öfriga svearne en efter annan och började snarka så förfärligt, att man trodde sig höra skogens jättar och bergtroll försänkta i sömn.

Denna stund hade Skjalf afvaktat. Hennes ögon sprutade eld . . . hennes kinder brunno . . . näsborrarne vidgades . . . läpparne darrade . . . händerna knötos . . . bröstet häfde sig. Hon var förfärlig att skåda.

På ett tecken, som hon gaf sina män, smögo de sig sakta genom de snarkande kämparnas hop till den sofvande Agne, med hvars guldkedja Skjalf redan stod och sysslade, i det hon, utan att han kände det minsta, drog den hårdare till om hans hals. Ett starkt rep fästades nu i kedjan och Agne drogs ut ur tältet, hvars stänger slogos omkull, vid det att konungen hissades upp i en hög fura, der han ögonblickligen afled.

Så hade ändock denna olycksbringande guldkedja, öfver hvilken spåqvinnan Huld qvädit sin trollsång, åter blifvit en bane för den yppersta mannen af ynglingaätten.

Men Skjalf och de andra flickorna, Thorvind och de andra männen skyndade till skeppet, gingo ombord, hissade segel och lade ut från land. Långt, långt borta och i fullkomlig säkerhet för fiendens förföljelser voro de, innan den då redan aflidne konung Agnes yrvakna kämpar kommo under fund med hvad som händt och kunde besluta sig

Konung Agne's slut.

till att, till fots och bärande konungaliket på sina axlar, återvända till Upsala, för att förkunna den sorgliga händelsen.

Då flyktingarne kommo midt på hafvet framträdde

Thorvind till Skjalf och bad, i glödande ordalag, om hennes hjerta och hand.

"Nej, Thorvind," svarade hon; "du öfvervann ej den grymme Agne och jag står således icke till dig i någon slags förbindelse. Mitt löfte hade jag löst, om du varit den mannen, som förmått uppfylla det af mig utsatta vilkoret. Nu binder mig ingen ed, intet löfte, ingen önskan, ingen pligt, intet jordiskt band. Min faders död har jag hämnats såsom en rättskaffens dotter. Min räkning med denna verlden är uppgjord. — Farväl, allesammans!"

I samma ögonblick hoppade hon öfver skeppets reling och kastade sig i det spegelblanka hafvet, hvars högblå vågor åter lade sig stilla och jemna öfver stället der den sköna försvann.

Thorvind seglade, för att stilla sin förtviflan, med detsamma skeppet söderut i stället att återvända hem. Han ämnade, äfven han, med svärdet vinna ära och rykte; men en storm uppstod redan andra dagen och skeppet förgicks med alla, som voro ombord.

Carl XII:s Grundlag.

Kungen satt en dag som vanligt
Ensam i sitt tält på marken
Läsande uti sin bibel,
Hvilket var hans högsta glädje,
När han fri från stridens buller
Någon ledig timma hade, —

Läste icke blott, men tänkte
Och begrundade tillika
Hvilken djup oändlig rikdom
Utaf vishet, nåd och sanning
Gud uti sitt ord förklarat,
Oss till tröst och rättesnöre
Under alla lifvets skiften.

Herrlig var han till att skåda,
När han midt i stridens hvimmel
Satt på hästen likt ett åskmoln,
Som urladdar täta blixtar;
Men när han i stilla andakt
Liksom nu sin bibel läste,
Var han nära nog gudomlig;
Ty hans ögon voro klara
Som den rena spegelkällan,
Hvilken troget återgifver
Himlens underfulla fägring;
Och hans anlete det lyste
Likasom ett fridfullt landskap,
När som morgonsolens skimmer
Faller öfver berg och dalar
Och ur dvalans sköte väcker
Alla slutna blad och blommor.

Bäst han så i själ och hjerta
Hänryckt njöt af himlens manna,
Kom hans gunstling, grefve Piper,
In och helsade: "god morgon!"
Kungen reste sig och räckte
Vänligt handen åt den komne,
Som i följd af kungens mildhet

Efter någon tvekan sade:
"Eders Majestät ursäktar
Säkert att jag nu framställer
Något, som jag i mitt sinne
Långt för detta tänkt att säga.
Vi ha nämligen en grefve
Oxenstjerna inom hären,
Sonson af den store Axel,
Som allena går och gäller
Blott för korporal i tjensten.
Denne önskar jag och beder
Att Ers Majestät nu ville
För dess höga börd utnämna
Minst till löjtnant, hvilket icke
Strider emot rikets grundlag,
Fast han, ännu blott en yngling,
Inga bragder har utöfvat."

"Kära grefve," svarte kungen,
"Här" — han visade på bibeln —
"Är den grundlag, jag studerar,
Och en dylik handling skulle
Tydligt strida emot denna,
Som förklarar att vi alla
Äro barn af samma fader,
Födda hit till verlden lika,
Och har intet att förkunna
Om en högre börd, som endast
Är ett påfund af den stolte
Herrskaren i mörkrets rike.
Hvad har sonen väl att göra
Med sin fars och farfars ära,
Som ej någon svensk kan glömma?

Må han uti ord och handling
Visa sig som man och hjelte,
Ty den sanne adelsmannen
Tager sjelf sitt sköldemärke,
Om det än bland molnen hänger,
Och jag känner ingen annan
Detta tal om börd och anor,
Om ett blod, som mera ädelt
Rinner uti vissa ådror,
Är en dum, högmodig saga,
Som jag endast kan beklaga."

Grefve Piper sade intet,
Fastän han om adelskapet
Säkert tänkte annorlunda.
Annorlunda tänka äfven
Ännu mängden af hans likar
Liksom mängden utaf furstar;
Men de läsa visst en annan
Grundlag och förglömma *bibeln*,
Hvilken dock allena gäller
När den Högste utslag fäller.

Pehr Thomasson.

Ramlösa Helsobrunn.

Vi hafva i vårt fädernesland en rik tillgång på helsobrunnar, brunnar af mer och mindre "suveränt" slag i hygieniskt afseende, brunnar äfven af mer och mindre

fashionabel art, — ty man dricker icke alltid brunn uteslutande för att återvinna en förlorad helsa, man "ligger" åtminstone vid en brunn ofta blott för att följa med sin tid, för att sköta sitt nöje, för att utbreda sina eleganta sommartoiletter; — bland dem af den sistnämnda klassen har Ramlösa alltid stått i stort rop, det har en gång varit vårt Baden-Baden, vårt Homburg, det har sina "glorrika" anor, det har sin romantiska historia. Om det icke längre är allt hvad det fordom varit, om det nu till någon del måste lefva på sin gamla berömmelse, så är detta icke annat, än en ny bekräftelse på den gamla regeln, att "tiderna förändras och vi med dem", och en oundviklig följd af detta beklagliga förhållande; ingen skönhet är *modern* för evigt, sjelfva Ninon de l'Enclos var skön intill sin sena ålderdom, dock var hon mot slutet glömd. Först kom det köpenhamnska Klampenborg och gjorde Ramlösa en något närgående konkurrens, derefter kom Marienlyst vid Helsingör midt för dess ögon, för öfrigt lockade de tyska "baden" allt fler och fler till sig, det blef ett raseri, att göra en liten sommartur på kontinenten, vi lefva ännu midt i denna "fashion". Vi vänta endast, att förhållandet en gång skall blifva omvändt, och att kontinenten, bättre sent än aldrig, skall inse, att utan en sommarsejour i *Sverge* blir det för den "fulländadade gentlemannen" alltid något, som dock kommer att fattas, och för "damen som sig bör" alltid ett stycke qvar till värdigheten af lejoninna.

Ramlösa Brunns historia går tillbaka till Carl den Elftes dagar. Det heter, att efter slaget vid Lund år 1676 de svenska trupperna blifvit inqvarterade i trakten mellan Helsingborg och Landskrona och att några soldater vid detta tillfälle upptäckt i Ramlösadalen en rik källådra, hvilken snart visade sig hafva en särdeles helsosam verkan på de af fältsjuka och "andra besvärligheter" plågade krigsmännen. Ryktet härom spridde sig snart vidare och källan

blef under den följande tiden allt mer och mer anlitad af patienter, utan att den dock ännu erhållit något så till sägandes officielt diplom. Ett sådant approbatur å fakultetens vägnar tilldelades Ramlösa först år 1706, då "Gouvernementsmedicus" Döbelius fann sig föranlåten att resa dit för att examinera vattnets egenskaper och "sjelf deraf dricka i stor qvantitet"; Döbelius kom till det resultat, att "denna kiällan med största skäl och rätt borde kallas en Hälso- och Suurbrunn", och han utgaf redan året derpå en utförlig embetsberättelse om denna sin undersökning, jemte en anvisning om Ramlösavattnets rätta bruk mot allahanda sjukdomar och krämpor. Döbelius, som blef Brunnens förste intendent, såg sedan årligen en mängd patienter här samlas och han har antecknat flera lyckliga kurer, enligt hans ordination utförda med detta helsovatten. Redan första året hade Döbelius här icke mindre än *tusen* gäster, dock voro de, som begagnade Brunnen "*ordentligt*", icke fler än — 40; af de öfriga — yttrar han sjelf i sin Beskrifning öfver Ramlösa Hälsobrunn, — inskränkte sig de flesta, enligt allmogens urgamla vana, till "åtskilliga vidskepelser och några fyrkars offrande", troende sig hafva gjort tillfyllest för att återvinna helsan, när de derjemte ett par gånger togo sig en klunk af vattnet. Ramlösas *första brunnstermin* daterar sig från de sista dagarne af juni (d. 17 g. st.) år 1707; sedan dess har Brunnen utan afbrott haft sina årliga "saisoner."

Dessa saisoner hafva för öfrigt periodvis varit mycket olika. Under vissa tider har Ramlösa varit af "ordentliga" brunnsgäster särdeles lifligt besökt, såsom under den berömde arkiator Stobæi intendentstid, såsom, närmare vår egen tid, under Munck af Rosenschöld; under andra perioder har det mest varit de friska och sunda, som åt stället gifvit en ovanligare rörelse och till och med glans för ett par sommarmånader om året, vissa tider har det måhända

till och med företrädesvis varit ett litet mystiskt etablissement i en eller annan undangömd "cottage", som uppehållit Ramlösas aktier, liksom vissa berömda salonger i Homburg och Baden-Baden ännu alltjemt utöfva den förnämsta dragningskraften till dessa sistnämnda "Helsobrunnar" (sedan flera år äro nu dessa etablissementer totalt bannlysta från Ramlösa och man söker der förgäfves någon annan "tapis vert", än de vackra gräsmattorna i parken). Vid medlet af 1700-talet besöktes Ramlösa af den bekante hofintendenten Hårleman (år 1749); tilloppet af "ordentliga" brunnsgäster tyckes vid denna epok hafva varit ringa nog jemförelsevis med hvad det varit nyss förut, men sällskapet bildade för öfrigt en "élite", en "beau monde", af hvilken Hårleman fann sig öfvermåttan uppbyggd. Vi ega här, — skrifver han vältaligt i sin resa, — förmånen att räkna ibland oss "den som tappert stridt för fäderneslandet och på sin kropp bär så hederliga, som öfvertygande tecken af det ringa värde han satt på sitt lif, då han egt tillfälle att våga det för sina medbröder", vidare "dem, som, *hederligen tröttnade af lång krigstjenst*, i en ej mindre hederlig stillhet tillbringa sina öfriga dagar", (läs: pensionerade militärer!) ytterligare: "åtskilliga, som under fosterlandets fred, på utländsk botten berömligen sträfvat, att af *främmande mansspillan* inhemta vetenskapen att spara egnas"; (!!) dessutom "herdar, som med ord och lefverne *förelysa sina får*", styresmän, dem "konungen anförtrott städers och samfunds vård", samt "*uppsyningshafvare öfver kronans tillständiga rätt af in- och utgående varor*", o. s. v. "Då nu härtill lägges," — fortfar vår prydlige rese-antecknare från år 1749, — "det här vistande vackra könets dygd, vett och fägring, bör billigt tros, att *om* vattnet i sådant sällskap ej blifver alldeles *vändt i vin*, måste det åtminstone mista all sin osmak och blifva så lättdrucket och angenämt, som vi verkligen också nu det finna".

Af förtjusning öfver Ramlösas många förträffligheter och till minne af sin glada sejour derstädes lät Hårleman vid foten af backen midtemot brunnshuset uppresa en — *runsten* (ännu befintlig), å hvilken fornforskaren af de mossbelupna runorna hopstafvar följande sinnrika mening: "*Karl. Hårleman. med. sin. hustru. H. I. Liewen. reste. denna. sten. til. taksamt. minne. af. Ramlösa. vatns. dygd. ok. grevinnan. Ramels. omvårdnad. År. M.D.L.L.L.L.L.*" Hårleman beskrifver för öfrigt, hurusom man vid denna tiden börjat vidtaga åtskilliga arbeten till brunnsortens försköनande, promenaders anläggande, den förbiflytande lilla åns kanaliserande, m. m. Man synes ända dittills hafva fullkomligt nöjt sig med ställets ursprungliga, vilda skönhet, — Reuterholms mor fann på 1730-talet Ramlösa guddomligt äfven i denna dess primitiva fägring och man känner af hans anteckningar (se "Reuterholm efter hans egna memoirer"), att det i skogen ofvanför källan fanns idylliska grottor med "i berget gjorda soffor", der romantiska äfventyr tilldrogo sig, till hvilken den nuvarande "filosofiska gången" svårligen torde erbjuda något fullt liknande, — men på Hårlemans tid begynte smaken och konsten att äfven här göra sig gällande, det är början till Ramlösas "fashionabla" tidehvarf, hvarom vi ofvanför hafva talat.

Mot slutet af förra århundradet tog landshöfding Rosen ett afgörande steg i och för Ramlösas upphöjande till en brunnsort af "första klassen". Han bildade ett bolag (i hvilket Gustaf IV sjelf tog 30 aktier), till ställets förskönande och hela etablissementets ytterligare utvidgning. Värdshus, "logementer", äfvensom en bostad för fattiga brunnspatienter uppfördes, åtskilliga af de skånska magnaterna läto här och der i parken åt sig uppbygga små villor för egen räkning, det uppstod sålunda en hel liten koloni. Man "organiserade" sig med särskild brunnspredikant, klockare, brunnsmästare. Under brunnstimman om

morgnarne uppfördes, såsom det heter i en liten uppsats om Ramlösa från 1802, vid brunnssalongen "stark musik", hvarje söndag och torsdag gafs för öfrigt bal i samma salong. Gustaf IV och hans hof "illustrerade" Ramlösa flera somrar med sin närvaro, orten var redan "en vogue", den skulle blifva det i ännu högre grad. Detta inträffade sedan hofmarskalken Platen år 1805 öfvertagit Ramlösa med ett slags diktatorisk magt och myndighet. Under Platens "styrelse" uppnådde Ramlösa topp-punkten af sin ära och glans och denna dess gyllene tid fortfor ännu åtskilliga år efter det att Platen år 1823 öfverlemnat spiran åt öfverste Dannfelt. Det var *då* Skånes hela finare verld regelmessigt hvarje sommar här stämde möte till några veckors "brunnskur", hvilket egentligen ville säga detsamma, som en oafbruten karneval; det var *då*, de strålande festerna här aflöste hvarandra i vexlande former, men alltid under behagens, ridderlighetens och smakens förenade auspicier; det var *då*, dessa intagande promenadplatser, hvilka i en sednare tid mången sommarafton förgäfves väntat sin publik, för jemnan hvimlade af de utsöktaste toiletter, af stolta ryttare och frustande spann; det var *då*, blomsterrabatternas vänaste barn här sågo sig fördunklade, — och sågo det med ödmjuk hyllning, — af dessa "vandrande rosor", hvilka väl aldrig upphört att blomma mellan de skånska kornfälten, men hvilka man sällan egt ett så rikt tillfälle, som här, att beundra i en samlad *bukett;* det var *då*, Ramlösa icke blott var en lifligt anlitad brunnsort och ett förtjusande sommarnöje, utan ett slags hof, der Flora villigt öfverlemnade åt skönheten, det fina lefnadsvettet och de glada sällskapstalangerna, att göra "les honneurs".

Efter Platen och Dannfelt har Ramlösa aldrig fullkomligt varit hvad det den tiden var. Flera olika egare följde nu på hvarandra, hvilka förgäfves ansträngde sig för att

åt stället återkalla dess gyllene tid. Ändtligen öfvertogs Ramlösa för några år sedan af ett bolag, sammansatt af personer, hvilka åtminstone med verkligt intresse omfattat affären och ej heller skytt uppoffringar för att söka upprätthålla brunnens gamla anseende. Grefve A. de la Gardie, som hela tiden varit den nya bolagsdirektionens "ledande princip", har onekligen för sin del utvecklat både energi och smak i de nya anordningarna; i stället för det urgamla rödfärgade brunnshuset hafva tvenne "arkader" blifvit uppförda, ett badhus, särskildt för den så mycket anlitade granbarrskuren, har tillkommit, platsen deromkring har blifvit ordnad på ett ganska pittoreskt sätt, framförallt förmedelst skapandet af en liten insjö, som förut icke fanns, "logementerna" hafva för det mesta blifvit omskapade i "cottage"-stil, o. s. v. I det hela taget har det inom de sista åren blifvit gjordt mera för Ramlösa, än under decennier förut, och det är uppenbart, att etablissementet, trots alla missgynnande omständigheter och trots all möjlig konkurrens, dock ännu har en frisk vilja att "vara med" och ett godt hopp om framtiden.

Det må för öfrigt gå med Ramlösa, som med så mycket annat här i verlden, att det underkastas modens vexlingar och ögonblickets nycker, skall det dock alltid i ett annat afseende förblifva i oförminskadt rykte, nemligen för sin sällsynta *naturskönhet*. Det är kändt, att våra svenska brunnsorter icke i allmänhet utmärka sig för någon synnerlig skönhet; flera af dem, — och detta ändå af de förnämsta, — måste snarare erkännas ega allt annat, än den yttre fägringens lockelser, hvilka *inre* förträffliga egenskaper de än kunna ega. I detta fall utgör Ramlösa ett stort och lysande undantag. Hvad dess "inre dygder" angår, må här endast i förbigående nämnas, att helsovattnet, (som med stor ymnighet framqväller ur en nio alnar hög sandstensklippa nedanför en skogbevuxen ås) är i ganska hög

Ramlösa Brunn.

grad jernhaltigt och mot flera slags kroniska lidanden särdeles verksamt, — "det är ett af de förnämsta surbrunnsvatten i riket", yttrar också Linné i sin Skånska resa, — hvad dess yttre beträffar, hörom hvad redan den gamle hedersmannen Döbelius derom förtäljer:

"Brunnen är på vestra Ramlösa grund belägen, ett litet stycke från byn, kunnandes man alltid hafva *insula Hven* i ögonsigte, när man spatserar mellan Brunnen och byn. Vattnet springer ur en hög klippa, hvaruppå stora trän växa, som gifva skugga och *förtäck*. Denna klippan utbreder sig med berget på begge sidorna, så att den venstra delen beskyddar brunnsgästerna från all blåst utur nordan och nordvest, sammaledes är man ock fri för sudvest och vestanväder, emedan backen, hvarest *Mördaregropen* finnes, tager dem emot på den sidan, och kunna således brunnsgästerna divertera sig och dricka neri en *dal*... Klippan är som en grotta, dels af naturen, dels uthuggen, och gången dertill så uppförd, att man med commoditet kan gå dit och stå *torr* dervid och dricka; dessutom blifver nu (början af 1700-talet) ändå en annan plaisirlig gång gjord, som förer upp öfver klippan till angenäma skogar och lunder, der man kan se åt sjön och Sundet... Nedanför löper en bäck allt ända fram i dalen och på begge sidorna om bäcken finns ett mycket angenämt *boscage*, der man kan gå och se på alla, men åter, när man vill, *gömma sig för alla*. Förbemälte bäck formerar på sombliga ställen halfva holmar, hvarest man kan mycket väl divertera sig. Går man öfver bäcken till det förromtalta berget, så kan man deroppe se Helsingborg, Helsingör, Kronborg, med allt hvad deromkring ligger, och har man fast dagligen, men i synnerhet när flottor och convoy-skepp ankomma eller igen afsegla, ett stort plaisir, så väl af den angenäma prospecten, som af deras salutationer."

I sjelfva verket hafva vi i detta Döbelius' skilderi

hufvuddragen af Ramlösa, sådant det ännu i dag är att skåda. Hvad "Mördaregropen" angår, der — såsom Döbelius särskildt anförer — "en hop röfvare och mördare fordom haft sitt tillhåll, de der gjort stor skada icke allenast på landet omkring, utan ock på de genom Sundet *ut- och ingående skepp*", (!!) så torde det till allmänhetens lugnande böra upplysas, att den för längesedan är så totalt försvunnen, att af sjelfva namnet ej mer finnes ett spår; åter med afseende på det af Döbelius omtalade "angenäma boscaget" på vissa sidor af bäcken, må det till resandes orientering på stället anmärkas, att buskaget för längesedan vuxit upp till en den herrligaste bokskog, genom hvilken dessa slingrande gångar blifvit nerlagda, som nu äro kända under namn af den "filosofiska gången" och utgöra alla besökandes älsklingspromenad, der man också nu, lättare än någonsin, verkligen kan "gömma sig för alla" och der säkerligen ofta den svärmande kärleken funnit det "godt att vara". Det är i denna bokskog med sin lilla vackra bäck i djupet, näktergalarne slå sina konstrika driller och slag tätt utmed sjelfva gränsen af den stojande glädjens tempel, det är i skötet af dessa "behagliga lunder" och öfverallt på dessa pittoreska backar i en vildt kuperad natur, man om sommaren, framförallt hvarje söndagseftermiddag, finner ett så brokigt folklif, som måhända ingenstädes i vårt fädernesland, med undantag af Djurgården vid Stockholm. Vexlande scenerier från karusellen, kägelbanor, danslokalerna, värdshusen, "Stora Hotellet", ypperliga holländska genrebilder, blandade med andra, måhända mera fransyskt koketta skizzer! Och sedan detta oafbrutna sorl af körande, ridande, skrattande bondflickor och hojtande drängar, i förening med den döfvande musiken af skrälliga trumpeter, gnällande positiver och spruckna pukor! Det är ett hvimmel, det är en förbistring, men det är ett ämne för betraktaren, som icke lätt uttömmes, och det är ett stoff för

Badhuset i Ramlösa.

målaren, som skulle räcka till ett helt galleri af kabinettsstycken.

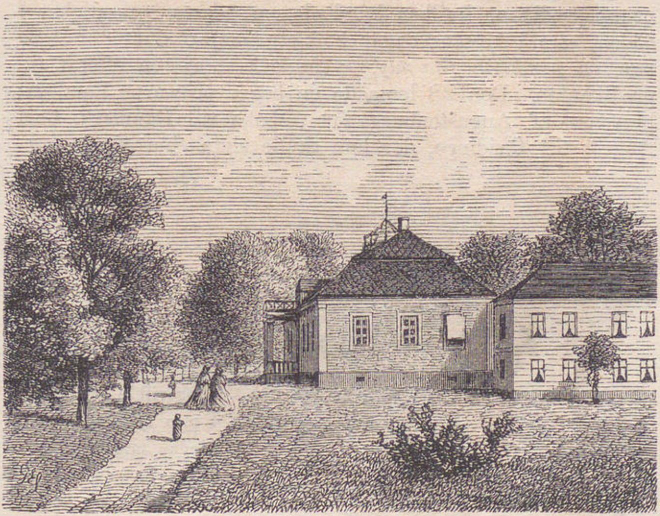

Hotellet i Ramlösa.

Om Ramlösa eger en temligen lång enskild historia, såsom Brunnsetablissement, har det likväl få minnen af *allmännare* historisk art. Vi hafva redan ofvanför nämnt, hurusom Gustaf IV Adolf intresserade sig för Ramlösa och derstädes flera somrar presenterade sin kungliga styfhet och sitt icke mindre styfva hof. Det var äfven på Ramlösa kronprinsen Carl August uppehöll sig inemot en vecka omedelbart före den utflygt till Qvidingehed, der döden så plötsligen träffade honom. Han anlände till Ramlösa den 23 maj och mottog der den 25 besök af sin broder, hertigen af Augustenburg. De förblefvo der sedan fyra dagar

tillsammans, vandrande för det mesta arm i arm i Ramlösas skuggiga parker. Den 27 afhörde de båda prinsarne brunnspredikan, hvilken handlade om "deras lycksalighet i döden, som i helsans dagar haft ett ödmjukt sinne." "*Detta var en predikan för mig,*" yttrade kronprinsen efteråt till predikanten. Den 28 lemnade de begge prinsarne Ramlösa; hertigen af Augustenburg for tillbaka till Danmark, Carl August till Qvidinge, der han skulle sluta sina öden.

Orvar Odd.

Jag vill le och sjunga
I min tysta dal,
Medan mig betunga
Inga hjerteqval.
Andra högt må braska
Med en högre lott.
Jag vill gå och fnaska
Med min lyra blott.

Hvarför skall jag tappa
Lefnadslust och mod,
När Apollo-pappa
Är så huld och god?
Rädd jag ej behöfver
Genom lifvet gå:
Han nog vakar öfver
Oss poeter små.

Stormen stundom hviner,
Mörk är himmelen.
Lika ofta skiner
Himlens sol igen.
Men då båda slagen
Kunna lätt slå om,
Bäst är att ta dagen
Lugnt, hur'dan han kom.

Ej är värdt att leta
Hur vår verld skall gå.
Vi få intet veta
På förskott ändå
Om man än fick titta
Uti ödets bok,
Tror jag att, besitta!
Man blef lika klok.

Menskors öden skena,
Ingen känner hvart:
Uppå Sankt Helena
Kom ju Bonaparte!
Gick ej ”*gamla kungen*”
Med musköt som ung?
Blef han ej besjungen
Dock som Sverges kung?

Fick ej Lundblad vara
Vallhjon, som bekant?
Blef han ej i Skara
Biskop likförban'dt?

Gustaf Adolph, fallen,
Som vårt land fördref,
Skolfux i Sankt Gallen
Ifrån kung ju blef!

Men hvart tar du vägen,
Ystra *fogelhäst!*
Jag är helt förlägen,
Ja, förtviflad mest.
Du oss bragt på branten
Af vårt ryktes graf:
Du far till Atlanten
Och till Schweitz i traf.

Jag ju skulle sjunga
I min *"tysta dal"!*
Det blir ansvar tunga
För en slik skandal.
Ingen dig förlåter
För så vilda språng:
Låt oss börja åter
Med en annan sång!

E. S—dt.

Sommarfesten.

Rigtigt charmant! och dukadt, jo, jag tackar!
A la fourchette, man smörja skall sitt krås.
Nere vid strand mot bryggan *Ægir* backar
Främst går i land en löjtnant från Borås:

Ungdom en flock, och så en bundt med tanter,
Gubbar och barn från sunnan och från nord,
Två riddersmän och fyra musikanter.
Parken är prydd med tvenne bränvinsbord.

Glad som en sol värdinnan på terrassen
Fjäsande står bland husets unga ätt.
Sonen är äldst, nyss kommen från parnassen,
Värden förnöjd är klädd uti kachett.
Solen i skyn sitt guld strör kring hans taffel,
Jorden bredt ut sin matta ny och grann.
Herrarna just försett sig ha' med gaffel,
Hugga en bit och snappsa med hvarann.

Rätter och vin sig om hvarandra blanda,
Vårt tidehvarf är smakens tidehvarf.
Öra och syn få tära hvarjehanda,
Mage och gom ej tåla något slarf.
Nu dricks en skål och snillets glans förvånar,
Tal och harang man hör af många slag.
Lynnet får fart och hornqvartetten dånar
Bellmans musik: *"Gutår, båd' natt och dag!"*

Under en alm man kaffebordet sätter,
Punschen står opp, som i sin isbädd låg.
Ljufligt man bjuds på trior och qvartetter:
Man får en vink att *"lifvet är en våg."*
Aftonens sol sitt guld kring fjärden breder,
Vågen vid strand i stilla ro sig lagt.
Sången får luft: *"Kom afton, sänk dig neder!"*
Eller: *"Stå stark, du ljusets riddarvakt!"*

Ledd af natur'n och vänliga penater
Konsten man här i skilda former ser.
Parken i hast är ordnad till teater,
Täckelset skiljs: ”*Kronofogdarna*” man ger.
Scenen är full af blommor och af gröda,
Klockarn syperb och *länsman* dryg och skarp.
Repgungan svängs af flickor rosenröda,
Bryngel är hängd, och full är *Polykarp*.

Ner går ridån, och alla händer klappa.
Timman är sen. Man undangör supén.
Röster man hör: ”hvar fan har jag min kappa?”
”Hvar är min käpp? jag satt den på en gren.”
Värden en tår ännu i glaset häller,
Mycket dock spills på jordens gröna golf.
Nu sjungs: ”*God natt!*” och hornmusiken skräller,
Festen är slut, och klockan tutar tolf.

E. S—dt.

Drömmerskan på Johan Henrik Kellgrens graf.

Berättelse af *Marie Sophie Schwartz.*

Aftonsången i St. Jacobs kyrka var slutad. Folket lemnade Herrans tempel, och snart voro kyrka och kyrkogård tomma; endast en svartklädd qvinna qvardröjde ännu.

En ung man inträdde på de dödas hviloplats. Han såg sig omkring, och blicken stannade på det svartklädda fruntimret, som satt vid sidan af muren, med hufvudet lutadt i handen.

Den unge mannen gick fram till henne och yttrade

— Aftonen är kylig; hvarför dröjer tant här? min mor är orolig.

Den tilltalade såg upp och svarade halfhögt:

— Du frågar, hvarföre jag dröjer; jag drömmer om

honom. Hon pekade på minnesstenen, som bar Johan Henrik Kellgrens namn.*)

— Men dessa drömmar, bästa tant, komma att kosta er lifvet; ty att stanna hela timmar på kyrkogården under en oblid årstid måste ovilkorligen hafva ett menligt inflytande på helsan.

— Och för hvem skulle väl jag spara mig? frågade den svartklädda damen. Allt hvad jag älskat, ligger bäddadt i grafven; alla, som älskat mig, hafva lemnat detta jordiska.

— Tant glömmer mig och min mor; äro då vi ingenting för er?

Öfver den bleka qvinnans ansigte flög en lätt rodnad; hon räckte ynglingen handen med ett mildt leende och sade:

— Ack ja, J ären så goda emot den stackars ensamma qvinnan.

— Att känna, är att älska tant, sade den unga mannen, fattade hennes hand och tillade: Min mor väntar, låt oss gå!

Den sorgklädda reste sig och tog den arm, som erbjöds henne.

Det fanns vid den tiden ett litet vackert envåningshus på Blasieholmen; möjligt är, att det ännu står qvar. Till detta hus promenerade våra bekanta från kyrkogården.

Den stängda porten öppnades, innan de hunnit vidröra klappen, och de inträdde i en mindre sal, der ett medelålders fruntimmer kom emot dem med orden:

*) Uti kyrkomuren är öfver den vid murens fot belägna grafven insatt en polerad stentafla med Skaldens namn, födelse- och döds-år.

— Hvad du dröjt länge, käraste Bertha, och så blek du är; mår du sämre än vanligt?

— Nej, Anna, jag känner mig i dag lyckligare än på många år. Jag har drömt på *hans* graf, att vi snart komma att åter förenas.

— Så får du icke tala, sade Anna och förde smekande handen öfver Berthas hår, kom nu in till brasan och värm upp dig. Kaffet har redan fått vänta allt för länge.

Bertha lät vännen föra sig in i förmaket. Hon tryckte Annas hand till sina läppar och hviskade:

— Gud har varit bra nådig, som skänkt mig en sådan vän. Du har i många år lefvat med och hållit af mig, utan att någonsin spörja om det förflutna och utan att känna något derom. Du vet ju icke ens om jag förtjenar din vänskap.

— Bertha, det är med tillgifvenheten i menniskans hjerta, som med solens strålar, de fråga icke om den eller den förtjenar att smekas af dem, utan lysa lika för alla.

— Men din vänskap har varit så stor, att jag känner mig pligtig att tala om det förflutna och meddela dig i hvilket förhållande jag stått till Johan Henrik Kellgren.

— Tack derför, hviskade Anna, och sedan man druckit kaffe började Bertha sin berättelse:

— Det ligger i Westergötland en prestgård, kallad Floby. Der bodde för några och fyratio år tillbaka kyrkoherden *Jonas Kellgren* med sin fromma och gudfruktiga maka. Kyrkoherden var bondson ifrån Kelltorp, hans hustru en fröken Aminoff.

Jonas Kellgren hade studerat vid Åbo akademi och der blifvit intim vän med min far, Erik Kallin. Den vänskap, som knöts emellan den finska och den svenska studenten, blef af större betydelse än ynglingars vänskap vanligen brukar vara.

Min far tog graden, gifte sig och blef fader till en dotter. Han afled medan jag ännu var minderårig.

Kyrkoherden Kellgren skref vid min fars död till hans enka och erbjöd henne ett hem hos sig och att upptaga mig såsom eget barn. Hon antog tillbudet, emedan hon var fattig, men kom aldrig längre än till Stockholm, der hon insjuknade och afled. Kyrkoherden Kellgren reste sjelf till hufvudstaden för att afhemta mig, som vid fem års ålder stod utan både far och mor.

Vid ankomsten till Floby omfattades jag af min fostermor, fru Kellgren, med så mycken ömhet, att mitt barnahjerta icke kände de stora förluster, det gjort. Äfven de båda sönerna, Jonas och *Johan Henrik*, som voro äldre än jag, visade mig stor välvilja. Jag fattade också från första ögonblicket en innerlig tillgifvenhet för dem, isynnerhet blef Johan Henrik mig kär.

Han var också en ovanlig och till både förstånd och hjerta rikt utrustad gosse.

Året efter min ankomst till Floby afreste Johan, hvars undervisning fadren ditintills skött, till gymnasiet i Skara.

I det hem, der jag nu uppvexte, kunde de menskliga fullkomligheterna icke annat än utveckla sig.

Kyrkoherden Kellgren var en man med ovanlig bildning, med stor kärlek till vitterheten och de sköna konsterna. Han skref vers, var mycket musikalisk och egde kännedom i målning. Han var så rikt begåfvad och i besittning af så stor beläsenhet, att han måste väcka beundran hos sina barn och sin omgifning.

Prestfrun i Floby var ett lika älskvärdt fruntimmer som hennes man var intellektuelt öfverlägsen.

Jag inandades således en atmosfer af bildning, fromhet och husliga dygder, som borde verka välgörande på min framtid.

Om jag fått qvarstanna i Kellgrenska huset, tilldess

min själ hunnit mogna, borde det af mig hafva blifvit någonting bättre än det blef; men mitt öde var icke att få uppvexa bland dessa ovanliga menniskor.

När jag var tio år, ankom bref från min farbror i Finland, hvaruti han yttrade sin önskan att adoptera mig såsom egen dotter, emedan hans begge barn hade dött. Jag skulle ofördröjligen komma öfver till Åbo, på det han och hans sjukliga hustru i mig skulle kunna erhålla en tröst och ersättning för de förluster, som drabbat dem.

Min far hade i lifstiden lefvat på mindre vänskaplig fot med sin bror, så att denne vid hans död icke velat göra något för sin svägerska eller brorsdotter. Nu, då han sjelf blifvit barnlös, föllo hans tankar på mig.

Min fosterfader egde icke någon förmögenhet och hade dessutom barn sjelf. Han kunde således icke annat än glädja sig åt den lyckliga vändning mitt öde tagit, och jag sändes öfver till Finland 1763.

Fem år derefter ankom Johan Henrik till Åbo, för att såsom student derstädes fortsätta sina studier. Jonas Kellgren hade redan ett par år förut aflagt studentexamen, och mina begge fosterbröder bodde nu i närheten af min farbrors hem, der de emottogos med största gästfrihet.

Min faster var ett vackert, men flärdfullt fruntimmer, som uppfostrade mig i ytlighet och fåfänga. Om det varit möjligt att helt och hållet förqväfva de goda frön, som af Kellgren och hans maka blifvit nedlagda i min själ, så sökte hon göra det. Till viss grad lyckades hon äfven; men åsynen af mina fosterbröder upplifvade de förbleknade minnena; Johans närvaro isynnerhet, återkallade i min själ hågkomsten af mitt barndomshem och min tillgifvenhet för honom.

Johan var en yngling med så sällsynta egenskaper, att han måste vinna hvars och ens sympati. Hans helsa, redan då försvagad genom öfveransträngdt arbete, var vis-

serligen vacklande; men lifligheten i lynnet ersatte bristen på fysiska krafter. Det ovanligt snillrika i hans konversation, och hans angenäma umgängessätt förvärfvade honom vänner och beundrare. Hans kamrater ansågo honom visserligen för trumpen, egensinnig och förbehållsam, eftersom han i allmänhet undandrog sig umgänget med dem; men då han någongång deltog i deras samqväm, roade han genom sin qvickhet och satir.

Alla lediga stunder tillbringade han i min farbrors hus, sällskapande med mig och min faster, som var särdeles road af den artige och underhållande ynglingen.

Man påstod, att jag var en vacker flicka, hvilket jag litet eller alls intet tänkte på, emedan alla mina tankar voro fästa vid Johan. Jag älskade honom med den mest svärmiska beundran, och alla andra intressen bleknade bort för detta enda, som upptog min själ.

Redan tredje året af Johan Kellgrens vistande i Åbo, hade han sagt mig, att jag var den, han höll kärast. Jag var, såsom han påstod, hans sångmö, förkroppsligad. Jag skulle bli hans framtid, hans lycka och hans stolthet.

Jag älskade den unga poeten, och vi egde alla skäl att hoppas på framtiden. — Jag skulle en dag bli egarinna af en stor förmögenhet; han var utrustad med snille och skulle en dag förvärfva sig ett äradt namn.

O, huru lyckliga voro vi icke under denna tid af sköna framtidsdrömmar!

Min faster, en föga djupsinnig qvinna, såg i vår ömhet icke någonting annat än en vanlig barndomsvänskap och fäste icke någon vigt dervid, utan lät den fritt få utveckla sig. Min farbror åter hade fattat stor tillgifvenhet för Johan och gynnade en böjelse, hvilken fullkomligt öfverensstämde med hans önskningar.

Då Johan höstterminen 1771 återkom till Åbo, hade min faster fått en plan i sitt hufvud, den hon beslutat att

förverkliga, nemligen att göra mig till grefvinna. Anledningen till denna barnsliga åstundan var grefve **hjelm, som visade sig särdeles enträgen i sin uppmärksamhet och egnade mig en hyllning, som utgick från en djupare känsla än den mina vanliga tillbedjare egnade mig. Grefven var vacker, artig, ridderlig och hade ett gammalt namn, som gjorde intryck på min fasters fåfänga.

Under Johans frånvaro hade grefven för mig varit en förströelse. Jag saknade mod att afsäga mig hans hyllning och gaf derigenom anledning till den förmodan, att jag icke upptog den illa.

Vid Johans återkomst blef min glädje så stor, att allt annat förglömdes. — Grefven var såsom hade han icke funnits, och han började misstänka, att han icke var den, som stod främst i min ynnest. Faster fick stor anledning till oro, då hon nu föll på den tanken, att det möjligen kunde vara någonting mera än barndomsvänskap, som fäste mig vid Johan. Hon var likväl icke sinnad att uppoffra sina äregiriga planer, och hon skulle bestämdt förbjudit Johan att besöka oss, så framt icke hennes man satt sig deremot.

Fåfänga qvinnor äro vanligtvis intriganta, och ehuru min faster icke hade några utmärkta själsgåfvor, egde hon likväl förmågan att, när så erfordrades, spinna ihop en liten intrig för befrämjandet af sina önskningar. Hon höll också god min, visade sig vänlig emot Johan, men lemnade honom och mig så få tillfällen som möjligt att vara tillsammans. Då hon och grefven talade med mig om Johan, framställde de honom såsom en kall förståndsmenniska. Hon brukade yttra:

— Ifall Johan Kellgren någon gång kommer att fästa sitt hjerta vid en qvinna, skall kärleken likväl alltid spela en underordnad roll i hans lif. Han är född till bokmal,

och af hjertat beklagar jag den, som fäster sig vid honom; hon kommer allt att få många bittra stunder. Derpå suckade faster.

Talade hon åter om grefven, så berömde hon honom och sade, att det syntes huru högt han älskade mig. Denna taktik gjorde önskad verkan. Jag började finna Johans väsende kallt; detta, i förening med att faster på allt vis hindrade oss att få utbyta tankar, förvandlade min känsla från svärmisk entusiasm till en orolig och misstänksam passion. Då jag i mitt hem icke kunde tala vid Johan och af honom höra, att jag allt fortfarande var älskad, beslöt jag att möta honom ute, för att gifva honom del af de tvifvel på hans tillgifvenhet, som uppstått i min själ. Jag skref några rader och bad honom möta mig då jag en dag företog en promenad. Det första han då yttrade var:

— Bertha, detta möte plågar mig, och du måste afstå ifrån att sålunda träffa mig.

— Afstå, utropade jag häftigt; det vill säga, du önskar, det jag skall försaka att få tala vid dig. Johan, Johan, faster har rätt, då hon säger, att du icke förmår älska. Om du det gjorde, skulle du vara den första att begära ett möte med mig.

Jag var djupt sårad af hans ord och färdig att utbrista i gråt.

Johan såg på mig med en blick, som uttryckte så mycken kärlek, att den borde hafva hämmat mina tårar.

— Om jag icke älskade dig så heligt, som jag gör, sade han, skulle jag icke underkasta mig att icke få vexla några kärleksfulla ord med dig. Nu gör jag det derföre, att jag icke vill köpa denna lycka på bekostnad af ditt rykte. Jag vill icke vara lycklig, då du, för att bereda mig min sällhet, tvingas att afvika från sanningens väg.

— Rykte, sanning! utropade jag, som icke kunde

fatta hans tankegång. Huru kan du i detta ögonblick hafva sinne derför?

— Säg snarare, huru skulle jag *nu* glömma något häraf, då det handlar om dig, som är mig kärare än min egen ära.

— Ja, du kan verkligen tänka derpå, emedan du icke förstår att älska, eljest skulle det reta dig, att faster gör allt för att hindra oss från att få vara tillsamman.

— Hvem säger dig, att jag icke lider deraf, inföll Johan; min Bertha, aldrig skall något lidande förmå mig att locka dig från hvad som är sannt och rätt. Heldre må vi skiljas.

— Johan, du är afskyvärdt kall, stammade jag, uppretad af hans lugn.

— Om jag förefaller dig sådan, min älskade, så sök orsaken deruti, att det på mig gjort ett pinsamt intryck, att du skall behöfva anlita smygvägar för att träffa mig. Det kan ju hända, att du en gång upphör att vara sann äfven inför mig, ifall du vänjer dig vid förställning.

Jag förstod icke det högsinta i hans handlingssätt, jag såg deruti endast en bekräftelse på fasters och grefvens ord, att han icke kunde älska. — Johans tal, dikteradt af den renaste sedliga känsla, sårade mig. Mitt svar blef kort och kallt, och då vi skiljdes, var jag missnöjd in i hjertat.

Vid vår port mötte jag grefve Arvid **hjelm. Han sade mig tusen vackra saker och visade mig en så öm uppmärksamhet, att den bjert stack af emot Johans allvarliga föreställningar. Om jag gått att möta grefven, huru tacksam skulle han icke hafva varit. — Allt nog, jag fick den olycksaliga idéen att vilja väcka Johans svartsjuka och drifva det derhän, att han skulle bönfalla om ett dylikt möte, som han nu ogillat att jag gifvit honom.

Någon tid förflöt. Faster märkte, att jag sysselsatte

mig mera med grefven och mindre med Johan. Hon blef idel solljus mot den sednare och omfattade honom med all den ömhet, hon förr visat. Ja, jag misstänker, att hon anförtrodde honom upptäckten af att jag älskade grefven, ty Johans väsende blef mera tillbakadraget och hans panna mulen. Jag såg att jag lyckades plåga honom, och detta gladde mig. Jag drömde redan om det ögonblick, då Johan, drifven till det yttersta, skulle bönfalla om en förklaring. Jag kände likväl icke det lynne, med hvilket jag lekte, eller den karakter jag sålunda hoppades kunna böja. Sedan Johan någon tid varit ögonvittne till huru jag uppmuntrade grefven, blefvo Johans besök mera sällsynta. Frågade farbror eller faster, hvarföre han kom så sällan, svarade han:

— Jag har så mycket att läsa, för att till våren eröfra lagerkransen. Faster hviskade då till mig:

— Hans studier och böcker äro *allt* för honom.

Jag led af dessa ord och tog Johans uppförande för det största bevis på kallsinnighet.

En dag kallade farbror mig in till sig.

— Hör på Bertha, sade han, håller du Johan kär?

Jag började gråta.

— Hm, hm, hvad vill detta säga, skulle jag ha' misstagit mig, och du verkligen tycka om grefven?

Nu gret jag ändå häftigare.

— Jag skall säga dig, att om du hyser tillgifvenhet för Johan, så var på din vakt, att du icke spelar bort hans. Han är icke någon vanlig gosse, utan en yngling, som en dag kommer att göra heder åt sitt fosterland. Han är finkänslig och stolt, så att om du sårar honom, skall han icke förlåta det. Afskeda grefven och laga att det blir godt och väl emellan Johan och dig. När han tagit graden, kunnen J ju förlofva er.

Farbror klappade mig på hufvudet, och jag gick gråtande upp på mitt rum. Sedan jag blifvit något lugnare,

beslöt jag att gå ut. Kanske fogade slumpen så, att jag mötte Johan och då ville jag förklara mig. Ödet hade emellertid den gången gjort sig till min lyckas fiende, ty jag träffade i stället grefven, och han följde mig. Då vi veko af ifrån torget, befunno vi oss midtför Johan. Han såg på mig med sorgsen blick, helsade och skyndade förbi. Den ena dagen gick efter den andra, utan att han kom till mitt hem. Slutligen bad jag farbror skicka och bjuda honom. Han infann sig, men var blek och tyst, så att jag förlorade all lust att närma mig till honom. Faster var ytterst vänlig och talade oupphörligt om, huru mycket jag skulle få i hemgift, och hvilket godt parti jag borde vara för en fattig ung man; han skulle genom giftermål med mig komma till fullkomligt oberoende o. s. v. Under det faster så talade, såg jag Johans ansigte vexla uttryck, och hans sätt blef ännu mer stelt. Slutligen inträdde farbror, och nu tystnade hans fru. Något sednare infann sig grefven.

Johans kalla sätt hade retat mig, så att jag visade mig mycket glad öfver grefvens ankomst, och började skämta med honom.

Farbror gaf mig stränga, och faster gillande ögonkast. Ändtligen reste sig Johan för att gå; men farbror höll honom qvar, och då vi hade souperat, måste grefven bocka sig. Då han kysste min hand till afsked, hviskade han:

— Gör ni någon promenad i morgon? Jag skulle känna mig bra lycklig, om jag finge ledsaga er.

Mina ögon föllo på Johan, som stod helt nära. En olycklig ingifvelse förledde mig att besvara grefvens fråga jakande, för att derigenom hämnas på Johan, hvilkens ansigte dervid öfverdrogs af en ovanlig blekhet. När grefven gick, ledsagades han af faster ut i salen, och för några ögonblick voro Johan och jag allena. Jag vände mig hastigt till honom i hopp, att han skulle uttala någon förebråelse;

men jag bedrog mig. Han såg icke åt mig, utan betraktade med stort intresse en tafla, som hängde öfver soffan.

— Johan! utropade jag och tog ett steg emot honom. Han vände sig om.

— Hvad önskar Bertha? frågade han.

— Har du då ingenting att säga mig? yttrade jag och var nära att qväfvas af sinnesrörelse.

— Hvad skulle väl *jag* hafva att säga. Mina ord skulle endast ljuda alltför skärande i dina öron. Jag vill ej våga försöket att tala sanningens språk.

— Gör det ändå, sade jag, och mitt hjerta slog häftigt.

— Bertha, jag har blott en enda fråga att göra dig.

— Det var icke särdeles mycket efter flera veckors tystnad. Vet du, Johan, ditt uppförande har varit ovärdigt, utbrast jag.

— Mitt! han såg på mig. En flod af förebråelser och anklagelser halkade öfver mina läppar. Jag var uppretad och alldeles kommen ur jemnvigt. Mina beskyllningar blefvo besinningslösa och orättvisa. Johans ansigte uttryckte först bestörtning, så harm och slutligen sorg, då jag anklagade honom för hvad jag sjelf brutit. Han suckade djupt och sade:

— Svara mig ärligt, Bertha, hvem af oss två, grefven eller mig, älskar du?

— Hvem anser du vara mest värd min kärlek? utropade jag. Den, som vid alla tillfällen visar mig ömhet, eller den, som i likhet med dig, försummar och sårar mig?

— Om hvad du nu säger vore sanning då....

— Förtjenar grefven min kärlek, skrek jag, och han eger den äfven.

— I sådant fall, Bertha, hafva vi ingenting vidare att säga hvarandra, inföll Johan. Jag har blott en bön, att

du icke genom möten med grefven måtte spela bort dens rykte, som varit mig kärare än min egen lycka.

Johan gick, utan att jag kallade honom tillbaka.

Morgonen efter denna afton inträdde faster till mig. Hon lofsjöng grefven som vanligt, talade om att han fått ett arf, och att *hans* kärlek således var fullt oegennyttig. Derpå frågade hon, om jag icke ämnade mig ut, och då jag svarade nej, förklarade hon, att vädret var så vackert, att jag bestämdt borde göra en liten promenad. Hon sade äfven något om, huru tråkig Johan blifvit, att han visade sig bra likgiltig o. m. d., som kunde reta upp min fåfänga. Resultatet blef, att jag företog en promenad.

Hvad skall jag säga vidare? Jo att Johan mötte mig och grefven. Jag läste i hans ansigte, att allt nu var slut. Slut var det äfven; ty då jag kom hem, låg der ett bref från honom, hvaruti han förklarade, att han älskat mig högst af allt på jorden, att han aldrig skulle så älska någon annan, att jag varit den unga skaldens skönaste dröm; men att allt nu var förbi. Hjertlöst hade jag lekt med honom, och han bad mig förskona grefven från att dela samma öde.

Jag var förtviflad och skref utan att veta hvad. Han återsände brefvet ouppbrutet. Det var och förblef omöjligt att åvägabringa någon försoning. Farbror talade vid honom, hans enda svar blef:

— Jag har älskat Bertha, men jag gör det icke mer, och hon har sjelf sagt, att hon älskar grefve **hjelm. Antingen talade hon sanning då, eller gjorde hon det, när hon sade sig älska mig; i båda fallen har hon gäckats med mitt hjerta, och jag kan icke tro på henne.

Farbror frambar Johans svar. Huru djupt smärtade det mig icke!

Johan blef kort derpå promoverad och lemnade Åbo.

Jag gifte mig året derpå med grefve Arvid **hjelm.

På min bröllopsdag erhöll jag följande rader af Johans hand:

"I det sköna, goda och upphöjda ligger all mensklig tillfredsställelse; uti den harmoniska öfverensstämmelsen i det rena af våra handlingar och det rena i våra känslor, vår lycka. — För dygdens utöfvande, för pligtens vårdande, blef qvinnan begåfvad med så rika egenskaper, att lifvets gåta bör af henne kunna lösas. — Må Bertha blifva idealet af en hustru liksom hon en gång för skaldens inbillning var idealet af qvinna."

Johan Henrik Kellgren.

Johan Kellgren hade blifvit magister 1772. Vid ännu icke fyllda 21 år hade han afslutat sina akademiska studier.

Hans far hade redan året förut aflidit och lemnat ingenting efter sig, så att den unge, snill-

rike magistern måste genom konditionerande förskaffa sig sin utkomst.

Den 2 december 1773 var Kellgrens tjugoandra födelsedag och min bröllopsdag.

Jag flyttade med min man till Sverge. Den bittra lärdom jag fått ingaf mig den önskan att söka blifva en god hustru.

Vi tillbringade några år på en af min mans egendomar. I oktober 1778 flyttade vi till Stockholm, och jag erhöll då den underrättelsen, att Kellgren var informator hos general-löjtnanten Meijerfeldt, med hvilken min man var beslägtad. Vi gjorde visit derstädes och blefvo af den oemotståndligt intagande grefvinnan emottagna på det förbindligaste. Jag for hem från Meijerfeldts, bedröfvad och nedslagen. Det stod klart för mig, att Kellgren med sitt sinne för det sköna och sin fina smak måste, genom den dagliga sammanvaron med ett så älskvärdt fruntimmer, vara utsatt för en fara, som ovilkorligen skulle störa hans hjertas frid.

Några dagar efter besöket hos Meijerfeldts utkom första numret af Stockholms-Posten, som utgafs af Kellgren och Carl Lenngren. Nästan samtidigt dermed vann han ett pris i Vitterhets-akademien för poemet "En ynglings inträde i verlden", och med anledning häraf hade grefvinnan Lovisa Meijerfeldt en liten fest i sitt hem för den snillrike informatorn. Jag var en bland de utvalda, som blifvit bjudna till denna lilla fest.

Med högt klappande hjerta inträdde jag i grefvinnans salon, der alla redan voro samlade. Jag såg likväl endast tvenne personer, grefvinnan och Kellgren.

Mera än sex år hade gått till ända, sedan de band sletos, som fäste hans och mitt hjerta vid hvarandra. Sex år af ånger och sorg; af ansträngning och botgörelse för mig; af framgång och triumf för honom. Han var nu en

ung man, vid hvilken allas blickar till och med konungens voro fästa. Hans namn var firadt, och hans snille hade ställt honom högt öfver mängden. Jag deremot var en qvinna, som missförstått sin kallelse, då jag gift mig utan kärlek med en förnäm man, och som visserligen sökt göra uppfyllandet af sina pligter till sin lefnads lycka, men som det oaktadt icke förmådde ur sitt hjerta bannlysa en annans bild. I det ögonblick jag återsåg Johan, älskade jag honom lika högt, som under vår kärleks första vårdagar. Några sekunder måste jag dröja för att samla krafter innan jag förmådde gå fram till min mans fränka och helsa på henne. Hvilken förledande varelse hon var, kan man måhända föreställa sig, då man ihågkommer, att Kellgren döpte henne till en af de tre gracerna.

Då jag helsade på grefvinnan, drog Kellgren sig tillbaka; men i nästa ögonblick vände jag mig till honom.

Johan Henrik Kellgrens ansigte hörde till dem, som man aldrig förgäter, och likväl föreföll det förändradt för hvarje gång man såg honom. Äfven jag tyckte att han vid hvarje återseende var sig lik och ändå olik. Om detta varit fallet förr, huru mycket mer nu, då sex år gått tillända, utan att vi träffats på hela denna tid.

Denna nu antydda egenhet i hans utseende, härledde sig helt och hållet derifrån, att ansigtet ärligt tolkade hvad hans hjerta kände och att dess muskler, hastigt rörda och spända, förenade sig med hans lifliga ögon att göra uttrycket vexlande. Der återspeglades hvarje ny tanke, känsla eller idé. Var han allvarlig, så låg det djup och bestämdhet deröfver; uppklarnade det till löje, tyckte man, att glädjens och skämtets englar lånat det just denna prägel af sin satir och sprittande liflighet; rördes hans hjerta af någon ömmare känsla, så bredde sig hastigt öfver hans anlete ett drag af melankoli, och var det någonting, som smärtade honom, så lade sig deröfver en sådan karakter af

dysterhet, att det föreföll, som skulle den aldrig kunna försvinna derifrån.

Då jag inträdde, var hans blick något spetsig, och ett satiriskt leende krusade hans läppar, så att hans ansigte hade en för mig främmande karakter. När jag, efter att hafva helsat på grefvinnan, vände mig till honom, voro ögonen fästa på mig med ett kallt uttryck och han hade antagit en sträng mine. Han bugade sig efter alla etikettens fordringar och sade några artigt förbindliga ord, hvilkas hela betydelselöshet jag mer uppfattade med hjertats instinkt än med öronen. Jag såg, att sammanträffandet med mig icke gjorde något angenämt intryck, och att jag upphört att vara något annat än ett ohyggligt minne för honom.

Denna afton innefattade för mig så mycken smärta, att jag icke vill dröja vid minnet deraf.

Kellgren, dagens hjelte, hade icke ögon för någon annan än grefvinnan Meijerfeldt.

Han hade i allmänhet icke någon särdeles lätthet för att tala, så framt han icke var lifvad; men hans idéer voro alltid klara, hans uttryck korta och egentliga. Var han under inflytande af en mer uppeldad sinnesstämning, såsom t. ex. denna afton, så utmärkte sig hans skämt såsom naturligt, träffande och osökt; det tycktes utgå från en inneboende glädtighet, som saknade all anstrykning af elakhet.

Jag, som älskat och beundrat honom ifrån min tidigaste ungdom, skulle velat offra bra mycket, för att åtminstone ega hans tillgifvenhet; ja, jag skulle hafva varit nöjd, blott jag vetat mig vara *något* för den, som var *allt* för mitt hjerta.

Om någon genom karakter och lynne kunde sägas vara egnad att väcka undergifvenhet hos qvinnan, så var det Kellgren. Qvick, eldig, häftig och lättrörd å ena sidan,

egde han å den andra sådana karaktersdrag, som göra mannen allsmäktig. Han var allvarlig, ihärdig och energisk; känslorna voro rörliga, viljan orubblig. Emot vänner trofast, var han i sina kärleksförbindelser flygtig. Ibland obekanta föga meddelsam, var han bland vänner öppen och angenäm. Hvar, huru och när han än yttrade sig, framlyste alltid hans snille.

Sådan var han vid 27 års ålder, då ödet förde våra vägar tillsammans, och sådan var han vid sin död aderton år derefter.

Efter denna afton följde dagar, veckor och månader, under hvilka jag ofta såg honom, men utan att å hans sida den slocknade tillgifvenheten på minsta sätt åter upplifvades.

Det var liksom hade min fägring och alla de tusende små bevis, som röjde min ömhet, undfallit honom. Han, som eljest var så känslig för qvinlig skönhet och ganska lätt råkade i låga, hade knappast en blick för mig. Grefvinnan Meijerfeldt var, så tycktes det, oinskränkt herrskarinna öfver hans själ, det vill säga, så mycket en qvinna kunde blifva det öfver en sådan man som Kellgren. Den dagliga sammanvaron, tillika med den dyrkan han offrade henne, gjorde, att hon inverkade förfinande på hans smak och betydligt skärpte hans omdöme. Jag såg, att hennes inflytande var ganska stort, och jag insåg äfven, att hon skulle, medan det varade, fjettra hans snille inom konvenansens och ytlighetens bojor och sålunda hämma dess högre flygt.

— Om jag icke får eller kan återvinna hans hjerta, tänkte jag, önskade jag att kunna rädda hans snille ifrån att bli tidsandans slaf.

Kellgren hade åtskilliga gånger varit inbjuden i vårt hus och äfven infunnit sig der; men han hade aldrig besökt

oss oftare än då han blef särskildt bjuden och tycktes med afsigt undandraga sig allt intimare umgänge.

En dag underrättade mig min kammarjungfru, att en ung finsk flicka bad att få tala vid mig.

— Hon ser olycklig och fattig ut, bifogade kammarjungfrun.

— I sådant fall, låt henne komma in, befallde jag, och några ögonblick derefter stod min unga landsmanninna innanför dörren till mitt toilettrum. Jag frågade hvad hon önskade och fick då veta, att hennes mor arbetat på min brudutstyrsel, men året efter mitt giftermål flyttat öfver till Sverge, i hopp att der kunna få större förtjenst. Förhållandet blef emellertid omvändt, och fattigdomen hennes öde. Nu infann sig den unga flickan hos mig för att bedja om arbete åt sin mor och rekommendation för sig sjelf. Hon hade god röst och ämnade söka sig in vid teatern, emedan hon hade hört, att kungen sjelf beskyddade dem, som blefvo prestinnor i Thalias tempel. Flickan var vacker, och då jag bad henne sjunga för mig, fann jag att hon hade en ovanligt stark röst. Jag lofvade att rådgöra med min man om saken. Hon skulle dagen derpå erhålla arbete för sin mor, och besked om huruvida hon kunde hafva några förhoppningar med afseende på teatern.

Vid middagsbordet talade jag vid min man; men han var den dagen mycket tankspridd och gaf mig det svaret, att magister Kellgren troligen vore den, som kunde gifva de bästa upplysningarne i detta afseende.

— Han är, utlät sig min man, en stor favorit hos kungen och bör således kunna bli skyddspatron för din aktriskandidat. Skrif några ord till Kellgren och bed honom komma hit, så får du tala vid honom om saken; detta är, enligt min uppfattning, det enklaste. Han och du äro ju gamla bekanta, tillade min man, liksom han alldeles förgätit den tid, då Kellgren och han voro rivaler.

Jag skref samma afton, sedan min man i enlighet med sina vanor, gått bort, för att icke återkomma förrän emot morgonen.

Med högt klappande hjerta och blossande kinder, väntade jag Kellgren.

Klockan var närmare åtta då han inträdde. Kellgren nalkades mig med obesvärad hållning och leende läppar. Han sade något förbindligt om den glädje han erfor, då han emottog min biljett samt försäkrade, att det skulle vara honom ett stort nöje, om han på något sätt kunde komma i tillfälle att göra mig en tjenst.

Efter flera månaders umgänge och år, som vi varit skiljda, var detta vårt första möte mellan fyra ögon. Icke en mine, blick eller rörelse häntydde på, att han behöll något minne af den kärlek, han en gång hyst för mig. Jag var för honom grefvinnan **hjelm och ingenting annat.

Endast med yttersta ansträngning kunde jag framstamma en tacksägelse, för det "magister Kellgren" haft den artigheten att hörsamma en kallelse från mig, och derefter framställde jag anledningen till min önskan att få ett samtal med honom. Jag bad, att han ville gifva mig ett råd om huru min skyddsling skulle kunna komma in vid teatern.

Vid dessa ord fäste Kellgren en hastig blick på mig, och det tycktes, som hade det öfverraskat honom, att jag åtagit mig en dylik kommission. Han lofvade emellertid att tala vid Kongl. teaterns direktör.

— Detta löfte skall säkert förundra grefvinnan, bifogade han, om jag säger er, att jag har en afgjord fördom mot teatern.

— Är väl detta möjligt, inföll jag, ni har ju i er tidning lofordat teaternöjena, såsom bildande och förädlande.

Kellgren smålog; men det låg något vemodigt i detta leende och i tonen, då han svarade:

— Jag ber, förblanda aldrig publicistens omdöme med mannens enskilda och något ensidiga smak. Då ni med den sednare talar om teatern, skola vi alltid undantaga operan, såsom utgörande det enda spektakel, han älskar att bevista. Tragedien har alltid varit mig motbjudande, emedan den har till mål att framställa de mest onaturliga brott och förvandlar scenen till ett slagtarhus, der söner mörda sina mödrar, hustrur sina män och bröder sina systrar. Komedien åter afskyr jag derföre, att jag, trots eget lättsinne, vördar sederna. Jag kan icke lida opera-comique, emedan den förenar det lastbara i komedien med det onaturliga i formen, som plågar mig; ty hvad kan vara vidrigare än denna talsång eller detta sångtal, som verkar så störande på den estetiska känslan. Allt, som haltar eller är fragmentariskt, kan icke vara skönt, och derföre älskar jag endast operan såsom det enda fullkomliga och helgjutna. Scenens prakt, det förtrollande i dekorationerna, harmoniens gudomliga välde, allt kastar mig in i en förvillelse, lika ljuflig för mina sinnen som oskyldig för mitt hjerta. Men jag har nu uttalat åsigter, som kunna synas besynnerliga; min ursäkt är: andra må lära, huru man *bör* tänka, jag säger endast, huru *jag* tänker. Men låtom oss återvända till er skyddsling. Anser ni det verkligen för en lycka, att hon får engagement vid teatern? Vore jag qvinna, god och öm, såsom ni är, skulle jag göra allt, för att afråda henne från att beträda denna bana. Dock, detta är något, hvarmed jag ingenting har att göra. Vill ni, att hon skall få fullfölja sin önskan, så skall jag göra allt för befrämjandet deraf.

Kellgrens läppar logo förbindligt, men ögonen blickade allvarligt på mig, och då jag icke genast besvarade hans ord, tillade han:

— Ni är rik, gör den unga flickan till något bättre än teatersångerska, gör henne till en god qvinna. Jag ber för henne.

Kellgren sade dessa sista ord med en ton, som förmådde mig att glömma alla de år, som lågo emellan min lyckas dagar och det närvarande. Jag såg på honom. Hvad min blick uttryckte, vet jag icke. Måhända förrådde den, hvad mitt hjerta kände. Allt nog, Kellgren tog sin hatt och gick, utbedjande sig att få veta, hvad jag vid närmare öfverläggning beslöt.

Han hade bedt för min fattiga landsmaninna; hon skulle *icke* blifva sångerska. — Jag åtog mig också hennes framtid och underrättade Kellgren några dagar efter vårt samtal om detta mitt beslut. — Nu besökte Kellgren ofta vårt hus. Under dessa stunder, då vi samtalade, kom han ett par gånger att uttala sig om makars inbördes trohet. Man skulle haft svårt att känna igen den med Gustaf III:s hofton införlifvade Kellgren, då han talade med mig. Han var icke mer densamme, som då han konverserade med grefvinnan Meijerfeldt, skämtande och förlöjligande allt. Qvickheten, om äfven något vågad, var *då* hufvudsaken. En gång förde jag talet på hans mor, och då yttrade han:

— Det var genom henne, jag lärde mig högakta qvinnan. Det är minnet af henne, som gör, att jag ännu hyser vördnad för könet.

— Och ändå tillåter sig hennes son att.... jag hejdade mig.

— Hvad? frågade Kellgren och såg på mig.

— Att älska en gift qvinna, tillade jag, men vågade icke möta hans ögon. Kellgren teg, och jag lyfte mina sänkta ögonlock. Hans blick var fäst på mig med ett skarpt uttryck, som föranledde mig att bifoga:

— När jag besinnar, att Johan Henrik Kellgren gjort sig till slaf under en otillåten böjelse, har jag svårt att

fatta att så är. Om Lovisa Meijerfeldt vore ännu mer intagande än hon är, borde hon likväl aldrig kunnat uppväcka....

— Min beundran, inföll Kellgren. Är då detta något att klandra? Hon är hofvets förnämsta prydnad, och hvarför skulle det icke vara äfven mig tillåtet att skänka min hyllning åt skönheten.

— Beundran offrar man åt det sköna, ädla och stora; kärlek endast åt det vi ega *rätt* att älska. Ni ler, fortfor jag, derför att ni kastat ifrån er de begrepp, ni fordom hyste om sedlighet och sanning. Ni har gjort er till lättsinnighetens försvarare; men ni har gjort orätt, ty ni har derigenom ställt ert snille i en ovärdig herres tjenst.

Kellgren stödde hufvudet i handen och sade med djupt allvar:

— Bertha, hvems är felet ursprungligen?

Då han uttalade mitt namn, slog mitt svaga hjerta af fröjd. Jag skulle velat sjunka på knä och tacka Gud för denna stund; men jag gjorde hvad bättre var, jag sökte bibehålla det yttre lugn, jag tillkämpat mig, och svarade med någorlunda fast ton:

— Jag tror icke, att en man med snille och karaktersstyrka får anklaga någon annan än sig sjelf för de misstag, han begått. Att söka orsaken dertill i svikna förhoppningar eller gäckandet af våra ungdomsdrömmar, är alltid en svaghet.

— Ni har rätt, och jag *hade* orätt. Han fattade och kysste min hand i det han tillade: Jag skall alltid med välbehag erinra mig denna stund, som lifligt återkallat en händelse från fordom, då *jag* ville spela moralpredikant. Ni har nu straffat mig för min förmätenhet. Men låtom oss granska anklagelsepunkterna emot mig. Antag, att jag låtit min tankekraft stå under en snillrik qvinnas infly-

tande, icke bevisar det att detta sednare varit af den natur, ni förutsätter. Min kärlek, Bertha, har, sedan jag var yngling, blott haft ett föremål, vid hvilken den varit fäst. Detta föremål är — *den svenska vitterheten.* För dess förkofran har jag önskat att verka. Genom ett lif af plågor och utan all sann glädje har denna kärlek utvecklat sig till en allsmäktig passion. För den har jag lefvat, för den skall jag dö. — Se der den herrskarinna, jag tjenar; hvars slaf jag är.

En stund derefter aflägsnade han sig.

Något sednare återkom min man, som på ett par dagar varit bortrest. Hans utseende var blekt och förstördt. Han gaf mig med kort och skarp röst tillkänna, att vi den följande morgonen skulle resa ur hufvudstaden och till en af hans slägtingar. Vi anträdde resan ofördröjligen, och han meddelade mig nu, att vi voro i grunden ruinerade. Han hade spelat bort både min och sin förmögenhet. För honom återstod nu endast att söka förmå sin tant, öfverstinnan **hjelm, att hjelpa honom ur det största trångmålet och sedan fingo kreditorerna sälja egendomen och lösören.

Anländ till öfverstinnan träffades min man af ett svårt slaganfall, som gjorde honom oförmögen att röra sig. Under hans sjukdom försåldes allt hvad vi egde, och efter ett års förlopp voro vi förvandlade till nådehjon, som endast hade öfverstinnans barmhertighet att räkna på.

När min mans krafter det medgåfvo, lät öfverstinnan föra honom och mig till hufvudstaden, der en liten boning på en af de mest aflägsna gatorna å Södermalm förhyrdes åt oss. Hon anslog derjemte ett litet årligt underhåll med vilkor att slippa höra af oss vidare. Detta var emellertid så knappt, att det omöjligt kunde räcka till, och trots alla mina ansträngningar förmådde jag icke aflägsna fattigdomen från vårt hem. Min olycklige make och jag voro för

stolta att vilja anlita någon annan af hans slägtingar, utan han önskade att få dö, utan att inviga dem i vår sorgliga belägenhet.

Jag har ingenting att förtälja om de år, som gingo till ända under kampen med nöden. Min man kunde icke lemna sin säng och hade antagit det namn, jag såsom ogift bar, för att kunna undandraga sig all uppmärksamhet.

Så gingo några år.

Kellgren hade emellertid fortsatt sin väg på vitterhetens bana och efter att hafva blifvit utnämnd till konungens handsekreterare och bibliotekarie fått så stora inkomster, att han kunde lemna sin informatorsbefattning.

Då svenska akademien år 1786 inrättades, hörde Kellgren till de sjelfskrifna ledamöterna och hade sålunda vunnit all den ära, han eftersträfvade, under det jag samma år kunde sägas hafva kommit till den punkt af fattigdom, att förtviflan måste drifva mig till något afgörande steg.

Min man oåtspord fattade jag det beslutet att skrifva till Meijerfeldts. Jag aflägsnade mig från hemmet, för att sjelf aflemna brefvet.

Vägen var lång; brist, nattvak, ansträngningar och ett långvarigt kroppsligt lidande hade uttömt mina krafter, så att dessa sveko mig när jag kom till Blasieholmen, och jag måste sätta mig på en trappa. Det svindlade för ögonen och jag kände att kraftlösheten var nära att beröfva mig sansen. I samma ögonblick jag satte mig ner, började det susa för öronen, och under några minuter var jag medvetslös. Då jag åter kunde urskilja någonting hörde jag en röst, som var mig alltför väl bekant, yttra:

— Andas hon? Den stackars qvinnan måste vara sjuk.

Jag ryste. Det var Kellgrens röst. Någon fattade om min handled, och jag hörde en främmande röst säga:

— Hon tycks återhemta sig.

— Vi måste skaffa ett åkdon och föra henne till sitt hem, så fort som möjligt, sade Kellgren.

En karl med lykta kom ut ur en port; skenet föll på mitt ansigte, då Kellgren böjde sig ner. En enda blick var nog, för att säga mig, att han känt igen sin fostersyster.

Han sade likväl icke ett ord, som bekräftade detta, men några ögonblick derefter var jag transporterad i ett åkdon, hvaruti också Kellgren tog plats, sedan han med osäker röst frågat, hvart kusken skulle köra. Jag uppgaf min adress, och bort rullade vagnen, som inneslöt mig och *honom*.

De första minuterna gingo till ända, utan att någon af oss yttrade ett ord. Jag var för mycket upprörd att kunna tala, och Kellgren tycktes icke vara det mindre. Efter en stunds förlopp yttrade han:

— O Bertha, hvilket återseende! Hvarför icke låta mig veta de förändringar, som inträffat? Visste du då icke, att din fosterbrors tillgifvenhet var oförändrad, att han för din lycka gerna skulle uppoffrat sitt lif. Kellgren slöt min hand i sin och fortfor med rörelse: det är förfärligt att tänka, det du måhända under åratal kämpat med nöden, utan att jag haft någon aning derom. — Allt hvad jag eger tillhör dig, blott jag dermed förmår afhjelpa de bekymmer som tyckas omgifva dig. Ack Bertha, jag ser allt för väl att du aldrig har mäktat fatta min känsla för dig.

Jag gret, men ej af smärta, utan af sällhet. — Döden skulle varit mig kär i denna stund, då jag kände, att han ännu höll mig kär. När jag slutligen fick makt öfver min sinnesrörelse, redogjorde jag i korthet för hvad som passerat, min mans ruin, sjukdom och flyttning till hufvudstaden. Då jag slutat, sade Kellgren:

— Man omtalade visserligen, att din man var ruinerad; men man sade derjemte, att öfverstinnan **hjelm gifvit honom af sitt öfverflöd, så att ni lefde ett bekymmerfritt lif på en af hennes egendomar.

Hvad jag vidare har att tillägga är, att jag icke behöfde anlita min mans slägtingar. Kellgren blef den, som först genom egna medel bistod oss, och sedan genom konungens bemedling lyckades förmå öfverstinnan **hjelm att anslå en tillräcklig summa åt min man att lefva af.

Kellgren hade bistått oss på sådant sätt, som endast en man med hans finkänslighet kunde göra. Sedan Kellgrens första omsorg varit, att vi blifvit förflyttade till en bättre bostad och allt omkring oss erhållit en prägel af trefnad, kom han till vårt hem, så ofta hans svaga helsa det tillät, för att genom sina samtal förkorta de ändlöst långa timmarna för min man. Hans vänskap var så grannlaga, och hans uppförande mot den fordna rivalen så förekommande, att man, för att kunna handla så som han gjorde, måste ega hans upphöjda och ädla själ.

Tvenne år förflöto, hvarefter döden kom, för att lösa min make från de plågor, som så länge hållit honom bunden.

Jag var nu enka. Lidandet och sorgerna hade betydligt förändrat mitt inre. All denna häftiga åtrå efter genkärlek, som en gång bodde i mitt hjerta, var försvunnen. Jag visste, att jag i Kellgren egde en trofast och öm vän; men jag visste äfven, att han aldrig skulle bli något annat. Efter min mans död erhöll jag af öfverstinnan en årlig pension, tillräcklig för mig att lefva ett obekymradt och indraget lif. Jag flyttade i närheten af Kellgrens boning, och imellan honom och mig uppstod nu denna förtroliga, lugna och innerliga vänskap, som ofta är att föredraga framför kärlekens häftiga lidelse.

Det var under dessa år, jag riktigt lärde känna Kell-

grens ovanliga själsgåfvor. Hans kärlek till svenska vitterheten var djup, sann och fri från all inblandning af småaktig afund. Han bedömde sig sjelf med den största anspråkslöshet och yttrade ofta, då vi talade om honom:

— Mina talenter äro små; jag eger icke hvad man egentligen kallar snille; mina skrifter hafva föga omfång och vigt, men jag besitter det oaktadt en egenskap, högre än någon af mina medbröder och det är nit och kärlek för svenska vitterheten.

De sista tvenne åren af sitt lif egnade han uteslutande åt ordnandet af sina skrifter, oaktadt han förtärdes af kroppsliga lidanden, och krafterna för hvarje dag allt mer och mer aftogo. Han uteslöt då med obeveklig stränghet mycket af det, som fordom väckt allmänhetens beundran.

Under sista tiden af hans lefnad besökte jag honom dagligen. Något före hans död, yttrade han till mig, i det han pekade på ett af Klopstocks arbeten:

— Jag inser nu, att jag lefvat förgäfves och förspillt min verksamhet på saker af intet värde.

Jag sökte trösta honom med att tala om det gagn han gjort svenska vitterheten, och att han ännu kunde komma att vara den nyttig. Till svar härpå skakade han på hufvudet och sade:

— Nej, med mig är det redan förbi, jag dör snart och skall i grafven medföra den bittra läran, att jag såsom yngling af sårad stolthet stötte ifrån mig den lycka, kärleken erbjöd, och såsom man uppoffrat mina bästa krafter åt en trångbröstad tidsanda. Nu, då min själ börjat frigöra sig från detta tvång och taga en högre flygt, nu har döden kommit, för att krossa strängarna på min lyra.

Han tryckte min hand till sina bleka läppar och tillade:

— Jag har likväl vid slutet af mitt lif fått njuta lyckan af att hafva dig, som jag älskat, i min närhet och

jag har genom dig lärt mig inse, att jag misstagit mig på min verkliga bestämmelse.

Jag gret.

Det var således vid hans dödsbädd, jag fick tillhviska honom, huru uteslutande han af mig varit älskad; det var under kampen med kroppsliga lidanden han emottog bekännelsen om min trogna kärlek, hvilken en gång kunnat bli hans lefnads lycka, men nu blef en mildring i dödens smärta.

Den 20 april 1795 förlossades Johan Henrik Kellgren, "behagens skald", från sina jordiska plågor.

Samtid och efterverld måste betrakta honom icke blott såsom en af Sverges yppersta sångare, utan hans estetiska domar måste i alla tider anses såsom afgörande.

År hafva gått, sedan hans stoft jordades; men min saknad är i dag lika stor, som då han bäddades i den graf, vid hvilken det är mig kärt att drömma. Jag afvaktar utan otålighet, men icke utan längtan, den stund, då jag kan få återförenas med honom i en bättre verld.

Nu hafven J erhållit förklaringen, hvarför jag älskar att stanna på Jakobs kyrkogård. Då jag sitter der, genomlefver jag det förflutna.

Fosterländska Bilder.

Birger Jarl.

Jättegestalt af äkta granit! på väldiga skuldran
Bär du, en Atlas, vårt lands nya civilisation.

Thorkel Knutsson.

Tjente du ock ej så troget din Gud, som du tjente din konung,
Löntes du väl af din Gud bättre dock än af din kung.

Drottning Margaretha.

Mogen din tanke ej var, för dess framgång tiden ej heller:
Tanken har mognat nu, tiden ock mognar väl snart.

Engelbrecht.

Inom din vissnade kropp en herkulisk själ sig fördolde:
Mången i Herkules' kropp gömmer sin vissnade själ.

Christina Gyllenstjerna.

Tiden upprepar ibland hvad Xerxes vid Salamis sade:
"Qvinnor ha kämpat som män, männen som qvinnor i dag!"

Christian II.

Aristokraternas stolta Olymp när du stormade hotfull,
Sjelf du af ramlande block krossades, vilde Titan!

Gustaf Wasa.

Stränge herr konung! din bild, så bister i tiden, dock strålar,
Såsom en ny tids profet, nu med förklarade drag.

Carl IX.

Engel var du väl ej, men så var du ej heller en djefvul:
Du, som så mången, väl var litet af begge kanske.

Gustaf II Adolf.

Hjeltarnes minnen bryta sitt ljus i skiftande färgprakt:
Intet sprider, som ditt, värme på en gång och ljus.

Axel Oxenstjerna.

Väl du bland konungar häfdar din plats: du bar ej en krona:
Men på den Stores verk satte du kronan ändå.

Drottning Christina.

Sjelf du i minnets verld dig ville resa ett tempel;
En sak glömde du bort: att det behöfde en grund.

Carl X.

Äfven du ett tempel dig rest, och det står på sin klippgrund,
Herrligt — änskönt du ej hann hvälfva dess jättekupol.

Carl XI.

Åskan, medan hon går, uppväcker blott bäfvan och jämmer,
Men när hon tystnat, då känns lättare luften än förr.

Carl XII.

Svea är fattig: hon har icke råd att gifva åt verlden
Bländande fester, om ock verlden lokalen består.

Magnus Stenbock.

Lyckliga öde: om ej olyckan dig träffat, så visste
Verlden ej nu kanske, att du var större än den.

Frihetstiden.

Underligt icke det är, att du fått en så vacker benämning;
Saken är den: på din tid namnet betydde ju allt.

Carl v. Linné.

Menniskor resa upp skrank, men snillets mäktiga trollspö
Öppnar de doldaste schakt, bryter de rikaste fält.

Gustaf III.

Ja, "det var *sol* deri", men ock *sot* — så säger man. Nå ja,
Skuggor behöfvas att ge dagrarna större effekt.

Gustaf IV Adolf.

Carl den tolfte var ditt ideal; du lyckades uppnå
Honom i ett: att du drog Sverge på branten till fall.

Carl XIV Johan.

Hvad du varit och gjort, må ett kommande slägte bedöma:
Tadlare kalla dig stor, smickrare nästan en Gud.

Oscar I.

Strålar ditt namn ej i bländande glans, hvad mera? Ej höfves
Blodiga bragdens beröm kämpen för sanning och rätt.

Carl XV.

Frihet, värnad af lag och af konsten smyckad: konungslig
Gåfva i sanning du bjöd, konstnär, konung och skald

Håkan Röde.

En middag på Gunnarstorp för nära 200 år sedan.

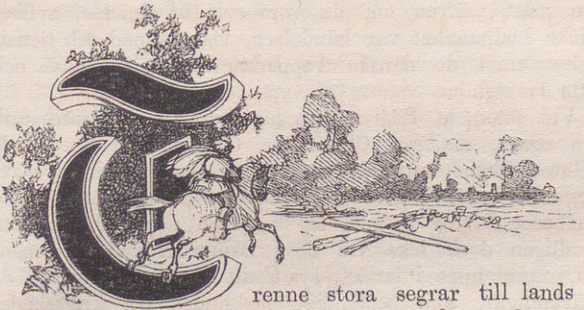

Trenne stora segrar till lands hade betryggat Carl XI:s eröfring af Skåne och svenska hären hade genom dem bevisat att den ännu egde sitt gamla hjeltemod. Derefter uppträdde icke mera på en gång så stor samlad styrka, att någon större batalj kunde levereras, men båda de krigförande makterna voro dock så utmattade, att freden högeligen efterlängtades af de olyckliga folken, med hvilkas blod och penningar spelet emellan konungarna utfördes. Den danske konungen hade, efter de förlorade bataljerna, förändrat stridssätt och uppmanat de af båda härarna förtryckta skåningarna att med en folkresning deltaga i striden. De så kallade snapphanarna, djerfva och modiga äfventyrare, men som befläckade dessa sina krigiska egenskaper med roflystnad och den nedrigaste blodtörst, ströko omkring härjande och mördande hvem de öfverkommo och föga aktande de officerare, som skulle anföra dem. Man finner stundom en dansk officer i spet-

sen för en skara, men merendels lydde snapphaneflocken ingen annan, än möjligtvis en sjelfvald anförare bland sina egna.

Mot slutet af 1677 års sommar låg utanför Helsingborg en dansk styrka, som hade sina förposter vid Södra Åsen och derifrån utskickade så kallade partier. Innevånarne måste, äfven om de voro svenskt sinnade, hvilket väl icke i allmänhet var händelsen, visa lydnad och tjenstvillighet emot de danska trupperna der de innehade och besatte trakten.

Vid foten af Södra Åsen låg Gunnarstorps sätesgård, hvars egare, majoren Christoffer Gjedde, då i föregående fredslutet Skåne afträddes åt Sverge, hade af sin nya regering blifvit välvilligt bemött och introducerad på svenska riddarhuset. Sjelf befann sig majoren i svenska armén, förmodligen dock icke vid de i Skåne liggande regementerna, utan uppe i landet, sysselsatt med ordnandet af de förstärkningar, som beständigt nedsändes till krigsskådeplatsen. Hans fru, som skildras såsom ett behjertadt och klokt fruntimmer, måste med mycken försigtighet uppföra sig för att undgå att misstänkas och misshandlas af danskarna.

Den 18 augusti, såsom vi veta af en gammal anteckning, hade hon, förmodligen befarande något fiendtligt af de i grannskapet ströfvande snapphanarna, inbjudit till middag generalen Wedel och "några flera cavaliers", för att genom en sådan artighet försäkra sig om deras beskydd.

De danska herrarna infunno sig hos den artiga frun för att låta sig trakteringen väl smaka. Fru Gjedde hade gjort sitt bästa för att efter tidens smak undfägna herrarna. Bland annat ville hon bjuda dem insjöfisk i stället för saltsjöfisken, som väl tillhörde deras dagliga anrättningar, då de lågo vid Sundet, det fiskrika Öresund. Hon hade derföre skickat bud till Riseberga, der kyrkoherden Lauritz

Nilsson Rhode och hans hustru hade lofvat att förskaffa henne hvad hon önskade, men något bud derifrån afhördes icke då de danska officerarne anlände.

Den uppmärksamma värdinnan emottog sina gäster med den utsöktaste höflighet, och beklagade dervid att hon icke kunde, såsom hon dock hoppats, bjuda dem sötvattensfisk, men hoppades att de ville låta den öfriga välfägnaden smaka sig.

General Wedel hade, med den vaksamhet, som tillhör en befälhafvare, fästat uppmärksamhet vid hennes uppgift om fisken. Han efterfrågade hvarifrån den väntades, och medan han förklarade att den älskvärda värdinnan alldeles icke borde bekymra sig öfver detta uteblifvande, gaf han åt en dragonofficer, som just hette Magnus Dragoner, en vink. Han trädde med honom afsides några ögonblick, och följden blef att dragonkaptenen lemnade salen.

Fru Gjedde blef bekymrad och frågade generalen hvarföre den artige kaptenen skulle gå bort.

"Han kommer nog snart igen," förklarade generalen, "och då kunna vi med desto större trygghet begagna oss af eder gästfrihet, goda fru! Men jag beder på hans vägnar att måltiden för hans skull icke uppehålles."

Under tiden hade tvenne omständigheter inträffat, om hvilka både generalen och fru Gjedde voro alldeles okunniga.

Vid yttersta ändan af Södra Åsen, knappast en fjerdingsväg från Gunnarstorp, befinnes en håla, som ännu i dag af allmogen benämnes Snapphanehålan. Den utgör en trång grotta med ingång från sidan af berget. En tät skog, med snår af taggiga buskar, stängde ingången för allas blickar, och belägenheten var dessutom sådan, att några få behjertade och välbeväpnade män derinne icke så lätt kunde angripas. Der var således ett passande tillhåll för snapphanarne. De hade ditfört åtskilligt byte och det

lemnades icke utan bevakning. Just dagen för fru Gjeddes bjudning, hade en ansenlig flock af de vilda ströfvarena ankommit.

För snapphanarne var det ingen fägnande omständighet, att den danske generalen och hans officerare befunno sig i grannskapet. Snapphanarne kände alltid ett visst tvång vid närvaron af en regulier trupp, fastän denna skulle höra till deras vänner. De hade erhållit underrättelser om alla omständigheter af landsfolket. I Björnekulla socken, der snapphanehålan var belägen, hade folket gifvit snapphanarne mycket medhåll, och man visste att flere karlar, som af kriget blifvit utarmade och bragta till förtviflan, hade slagit sig till dem och följde dem under deras ströfverier då de framforo med mord och brand.

Det var för den danske befälhafvaren obekant, att snapphanarne samlat sig i grannskapet, men en obestämd aning att det icke stod rätt till, då fru Gjedde förlorat sin fisk, förmådde honom att utsända ett parti under Magnus Dragoner att recognoscera.

Den andra omständigheten, som var obekant för general Wedel, var att en svensk partigängare, Alexander Hummer, med en afdelning ryttare af Wellingks regemente, stod, såsom han sjelf skrifvit i sina anteckningar, "förtäckt" vid Herrevads kloster. Det var han, som fått kunskap om fru Gjeddes bjudning, och "fört bort den färska fisken, som var sänd från kyrkoherden i Riseberga." Naturligtvis fann Hummer att här skulle blifva ett ypperligt tillfälle att öfverrumpla hela danska generalitetet. Han satte sig derföre i rörelse och nalkades försigtigt på vägen till Gunnarstorp. Främst red volontärryttaren Scheding med en liten trupp och efter denna förde Hummer sjelf den slutna afdelningen.

Middagen på Gunnarstorp började. General Wedel och de öfrige "cavaliers" visade den artiga värdinnan all

deras skyldiga uppmärksamhet. Det var en samling af den danska arméns förnämsta herrar, som här befann sig. Liksom i den svenska hären voro här flere tyskar, som ingått i tjensten under kung Christians fanor, men tyskarne ansågos just på den tiden såsom mönster för belefvenhet och, då det gällde, finare seder. Många bland dem förtjente också då, liksom ännu, detta vitsord. Men de voro dock alltid sedda med en viss motvilja så väl af sina kamrater i den danska, som i den svenska armén. Emellertid tjenade onekligen deras goda lynne att upplifva det öfriga sällskapet. Naturligtvis saknades icke heller upplifvande dryckker vid ett sådant tillfälle, och fru Gjedde hade förskaffat från Köpenhamn tillräckligt vinförråd. Hon framställde under måltiden till generalen den anhållan, att en liten trupp skulle få stanna på Gunnarstorp, för att beskydda henne, om det skulle komma att behöfvas.

Generalen kunde naturligtvis icke afslå denna begäran, helst han derigenom fick tillfälle att hafva liksom en framskjuten förpost just vid foten af Södra Åsen. Han frågade, hvem fru Gjedde skulle önska såsom befälhafvare för denna förtrupp.

Efter ett ögonblicks besinning frågade hon, om generalen ville tillåta att kapten Magnus Dragoner fick hafva sitt qvarter på Gunnarstorp. Hon förklarade mycket förbindligt att hon skulle bestyra om rum för både dragonerna och deras hästar.

Det var naturligt att mer än en af kamraterna kände en viss afund öfver det angenäma qvarter, som så erbjöds den tyske kaptenen.

Men middagen hade ännu blott varat en timma, då ett par ryttare sprängde in öfver vindbryggan, som den tiden ledde in på gården. Vid ljudet af hästhofvarnas språng, reste sig, efter en blick, som mötte generalens, en adjutant från bordet och gick ut.

Det förut muntra och högljudda samtalet afbröts af nyfikenheten och med en viss spänning riktades alla blickar mot dörren, hvarigenom adjutanten utgått.

Snart inträdde denne hastigt och gick fram till generalen. Denne såg på adjutantens häpenhet att det var något vigtigt som förefallit, och steg derföre upp för att följa honom afsides. Men efter ett par tysta frågor och svar vexlade med adjutanten, vände sig generalen till de bestörta herrarna och sade: "Till häst, mina herrar! Vi blifva öfverfallna af ett svenskt parti, som icke kan vara särdeles långt borta! En öfverlöpare har kommit hit och berättar: det är Hummer, som åter är ute. Till häst, mina herrar!"

Alla sprungo upp från bordet.

Generalen närmade sig fru Gjedde, som också rest sig från bordet. "Jag hade en aning, min goda fru! Det är nog den der insjöfisken, som har förrådt oss. Genom den ha fienderna fått reda på, att vi skulle komma hit. Lyckligtvis ha vi fått en varning, så att anslaget icke lyckas!"

Han betraktade vid dessa ord med skarpa ögon den bleknande värdinnan.

"Herr general!" stammade hon, "jag vänder mig till er och bönfaller om hjelp. Lemna den kommendering, som ni lofvade till mitt beskydd."

Generalen besinnade sig ett ögonblick. Derefter sade han: "Vi stiga nu till häst för att sjelfva recognoscera hvad som är på färde. Kapten Dragoner har troligen nu redan mött fienden och skärmytslar kanhända just som bäst med honom i skogen. Jag skall skicka honom förstärkning. Om han anser sig stark nog för tillfället, kan han få dröja här. Det får bero på hans eget omdöme. Men emellertid får jag tacka er, min fru, för middagen. Om, såsom jag vill hoppas, kapten Dragoner kastar Hum-

mer tillbaka, hoppas jag, att ni ännu har middag tillräckligt qvar åt honom ensam. Farväl, fru Gjedde!“

Såsom en artig kavaljer kysste han fruns hand, under det han gjorde en djup bugning.

Hon var bestört, men hon hade nog styrka att beherrska sig, så att hon med tillbörlig belefvenhet emottog äfven samtliga de öfriga officerarnes handkyssning och afsked.

Trumpeterna skallade på den i fyrkant kringbyggda gården, hästarna leddes fram, herrrarne satte sig upp och den afdelning dragoner, som utgjorde deras betäckning, slöt sig omkring dem.

Generalen gjorde ännu en helsning, i det han tog af sig hatten för den ängsliga frun, som såg efter dem ur ett fönster, och nu ilade hela ryttarskaran i sporrstreck ut från borggården öfver vindbryggan.

Så snart de försvunnit, skyndade frun att hopsamla allt silfret från bordet. Hon bar det hastigt till något förvaringsställe, som hon allena kände, och lät derefter sina pigor komma in för att afduka det öfriga, som hade hört till måltiden. Ju mera hennes tjenstehjon tycktes vara betagna af förskräckelse, desto mera lugnade sig fru Gjedde. Hon gaf sina befallningar med sin vanliga bestämdhet, och förklarade, att hon egentligen alldeles intet hade att frukta af svenskarne, som voro hennes mans folk, samt uppmanade derefter alla att vara frimodiga. “Om svenskarna komma hit,“ sade hon, “så emottagen dem höfligt och villigt. Visen deras anförare genast till mig!“

Hon inkallade hela sin öfriga betjening och förmanade och tillsade dem på samma sätt hvad de skulle göra.

Den danske generalen och hans svit hade väl knappast hunnit en fjerdedels mil från Gunnarstorp, innan andra personer, beväpnade, inrusade på gården.

Snapphanarne hade, ur sina gömslen, blifvit varse huru den danske generalen och hans folk redo bort. Det öfvergifna Gunnarstorp erbjöd dem då ett ypperligt tillfälle att vinna byte.

Det var en flock af de vilda mordbrännarne, som inträngde, öfver gården, in i fru Gjeddes rum. Under skri och hotelser mot det förskräckta tjenstfolket, som kröp undan i vråarna, kommo röfrarna fram till frun. Hon stod oförskräckt midt i salen och talade till dem: "Hvilka ären J, som vågen att öfverfalla oss. Vi stå under konung Christians beskydd."

"Vi fråga icke efter någon konungs beskydd!" skreko bofvarna. "Fram med edra pengar och dyrbarheter! Tag fram, tag fram! Här finns nog mycket, och vi ska' hafva alltsammans!"

För att gifva eftertryck åt sina ord, tog en af flocken en stol och slog den emot bordet, så att spillrorna flögo omkring. Detta var liksom signalen till en allmän plundring och förstörelse. Under de vildaste skrik och råaste åtbörder slogs allt sönder, som kunde förstöras, möbler, dörrar och fönster. Det var ett uppträde, som om afgrunden utsläppt sina afskyvärdaste innevånare.

Men under det förstöringen fortgick, grepo några den olyckliga egarinnan.

Det säges att en af hennes egna tjenare, som rymt ur tjensten, slutit sig till röfvarehopen och att det var han, som visade sin fordna husbondefru den största illviljan. "Hon har mycket penningar!" skrek han. "Tvinga henne att visa hvar de äro! De vanliga skåpen äro tomma: hon har gömt silfver och penningar. Men de skola fram! Tag fram dem, tag fram dem! Säg, hvar de äro."

"Bind henne!" befallde en som tycktes vara ett slags anförare. "Bind den giriga käringen! Vi skola steka henne, om hon icke bekänner!"

"Ja," inföll den förrymde betjenten, "stek henne om hon icke bekänner! Det blir den förnämsta steken! Ha, ha, ha!"

Fru Gjedde ryste vid det djefvulska skrattet, men hon var ståndaktig och teg.

Nu blefvo samtliga snapphanarna muntra och instämde i skrattet. Den olyckliga fruns händer bundos tillsammans, de sönderslagna möblerna vräktes tillhopa i en hög och hon sattes på högen.

"Säg hvar du har penningarne, din snåla satan!" skränade en af de vidrigaste bofvarna, i det han i bålet kastade en eldbrand, som blifvit hemtad ur köket. "Bekänn, bekänn!" skrålades det.

Nu insåg fru Gjedde att det icke var möjligt att rädda något annat än möjligtvis lifvet. "Släppen mig!" ropade hon. "Lossa mig, så skall jag lemna eder allt."

"Låt henne stekas litet mera först!" vrålade en.

I detta ögonblick, just som elden redan fattade i den förtviflades klädning, smällde ett skott, det blixtrade igenom fönstret ifrån borggården och den nedrige röfvaren störtade liflös till golfvet framför fru Gjedde.

Ett rysligt skri upphäfdes och snapphanarne rusade till fönstret. Men derifrån mötte dem flere pistolskott. Det visade sig derute ordentligt krigsfolk.

Snapphanarne besvarade dragonernas eld, ty det var en afdelning svenska dragoner som hade inryckt.

Krutrök blandade sig med röken från elden i salen. Men det dröjde icke länge innan svenskarne stormade. Dragonerna gjorde ett kraftfullt anfall. Snapphanarne voro underlägsna, men försvarade sig tappert. Den ena efter den andra blef nedhuggen af dragonerna. "Ingen pardon åt snapphanar!" hette det och huggen föllo, skotten brakade och blodet strömmade öfver golfvet.

Det var egentligen med blod som den började elden

af bålet hämmades. En officer, med hög panna och ett ungdomligt utseende, framträngde bland de stridande, nedstack med sin långa stukatvärja ett par fiender, som stodo honom i vägen, och trädde intill fru Gjedde.

Han afskar genast snörena, hvarmed hennes händer voro bundna och ryckte henne ifrån eldbränderna. Genast blef den började elden släckt, och det blef, vid den tappre krigarens höga kommandorop, ordning och reda. Dragonerna nedgjorde hastigt de återstående snapphanarne och samlade sig omkring sin befälhafvare.

Fru Gjedde uttryckte för honom sin varmaste tacksamhet för sin räddning. Han lät utkasta de stupade snapphanarne och lät återställa ordning i den plundrade salen. Den räddade värdinnan återhemtade med sin vanliga sinnesstyrka besinningen, och kallade till sig sitt förskräckta tjenstfolk, som småningom kröp fram ur de gömställen der de velat frälsa sig.

Inom kort kände hon sig åter fru i sitt hus. Hon hade hört att det var den ryktbare Hummer, hvilkens ankomst skrämde bort den danske generalen och hans följeslagare. Det var alltså honom hon såg i den svenske befälhafvaren.

"Jag förmodar att det är öfverste Hummer, som är min räddare," sade hon. "Huru skall jag kunna tacka er, min herre! Min man, som befinner sig vid svenska armén, är kanhända icke obekant för herr öfversten, och han skall bättre än jag kunna uttrycka vår tacksamhet."

"Min fru!" svarade Hummerhjelm (under detta namn blef Hummer tvenne månader efter middagen på Gunnarstorp adlad), "jag har icke gjort annat, än hvad som var min skyldighet."

"Jag vet icke hvad jag skall kunna bjuda herr öfversten," återtog fru Gjedde.

"Om fru Gjedde vill tillåta mig, att få här lemna en skjuten officer, och få hoppas att han blir begrafven på kyrkogården, och en annan, som är sårad och behöfver vård, som jag ber fru Gjedde egna honom, så skall jag känna mig mycket förbunden."

"Tillåtes det mig att fråga hvilka dessa officerare äro?"

"Den skjutne är befälhafvaren för den fiendtliga truppen, som mötte oss, kapten Magnus Dragoner, efter hvad fångarna af hans folk ha upplyst. Den sårade är min volontärryttmästare Scheding. Jag hoppas att han skall kunna återställas."

"Således skulle kapten Dragoner ändå komma hit, fastän icke lefvande," anmärkte frun. "Jag skall gerna uppfylla herr öfverstens önskningar!" tillade hon. "Men får jag kanhända bjuda herr öfversten en liten middag? Jag hoppas att icke allt har blifvit plundradt af mina förråder!"

"Jag tackar er, fru Gjedde!" sade öfversten. "Efter vårt handgemäng skall det smaka godt att få middag. Jag skall gå ut och ställa ut vakter och se till belägenheten, men om jag sedan får lof att komma in!"

Han gjorde en djup bugning.

Fru Gjedde besvarade den mycket artigt och sade blott: "Mycket välkommen!"

"Men det var sannt," återtog öfversten, i det han leende vände sig i dörren, "jag har att framföra ett litet parti fisk, som jag fick i Riseberga, och som väl var ämnadt till Gunnarstorp. Det var just den, som gaf mig anledning att komma hit, såsom jag hoppas just i rättan tid."

Öfverste Hummerhjelm och fru Gjedde bugade sig åter för hvarandra.

G. H. M—n.

Wernamo marknad.

"Ritaren" till Beskrifvaren.

Säg vill du ha roligt en stund eller par?
Jag tror att du nickade bifall till svar;
Du skall dig ej ångra om armen du tar,
Som härmed till stöd jag dig bjuder.
— Du målet för vandringen veta dock bör...
Det skall dig ej varda förmenadt — så hör
Till *Wernamo marknad*, min vän, jag dig för —
Dess tummel på afstånd re'n ljuder.

Nu äro vi framme, det gick som en dans —
Här skall du se folklifvet uti dess glans,
Vi blanda oss in i den brokiga krans,
Som ut för vårt öga sig breder.
Tag reda på allt och det sedan beskrif,
Publiken ett prof på din skarpsynthet gif —
Och bjud den en skizz af ett "Wernamo-lif" —
Låt se att du gör det med heder!

Beskrifvarens intryck.

Denna anblick var ej tokig,
Taflan är effektrik, brokig
Utaf solens glans förgylld.
Hvilket väsen, hvilket tummel,
Hvilket nojs och hvilket rummel —
Luften sjelf deraf blir fylld!

Wernamo marknad,

Originalteckning af C. S. Hallbeck.

Hattar stukas, ryggar barkas,
Oxar råma, hästar sparkas,
"Sverges nektar" bjudes kring;
Se kamraterna vid korgen
Hur de trösta sig i sorgen
Öfver att ha — ingenting!

Hör hur kaffe-gumman muttrar
Medan "ljufva tåren" puttrar
I en kittel, stor som två.
"Fyra skilling kostar koppen . . .
Köp, det gör så godt i kroppen,
Sen i sumpen skall jag spå!"

Hejsan, här är lif i spelet!
Kasta blicken på krakelet:
Bondstryk vankas öfver lag.
Höjda käppar, knutna näfvar,
En är morsk, en annan bäfvar,
Synd om den, som här är svag.

Der en gris sin tjocka skalle
Applicerar mot en knalle —
Het bataljen tyckes bli.
Handelsmannen likväl drager
Ut ur striden krönt med *lager* —
Vestgöten har födgeni!

Afgrundsandar! himlamakter!
Der en kossa med sin akter
Stöter till båd' löst och fast;

Arrangerar så att prosten
Upp i smöret — och i osten
Råkar komma i en hast.

Ser ni kärran der i midten
Af den äkta smålands-snitten? —
Mot en folkhop hästen gnor,
Rusar in bland hela bundten,
Mor förmår ej tygla brunten. —
Här blir gurgel af, jag tror.

Högtals med eqvilibrister
Musicera, att man mister
Hörseln, om man nära står;
Ut trumpetas herrligheten,
"Pajas" visar sig i tèten —
Eljest ej "Geschäftet" går.

Der står en och lurar bönder:
"Allt kan lagas, som går sönder,
Gammalt kan bli nytt igen!"
Så han gormar och skroderar,
Med en bonde accorderar,
Att föryngra kärringen.

Positiver, violiner —
Mer och mindre glada miner,
Blinda gubbars hesa låt . . .
Allt i brokigt virrvarr ter sig,
Medan ficktjufven förser sig
Med hvad han kan komma åt.

Här en pilt af mor sin risas...
Tittskåp, "hvari allting visas",
Manas man att kika på.
Länsman, fjerdingsmännen, fogden
Tillse ordningen, fast nog den
Upprätthålles si och så.

Lifvet tillhör det groteska, —
Medges att man kunde äska
Mera skick och takt och sans.
Här ej dylikt blef serveradt,
Men så ha vi ock studerat
Folklifvet i all dess glans!

A. J—n.

Lilla Presten.

Ett minne från ryssarnas första besök på svenska kusten.

När nöd och krig för dörren stå,
Förgyllda knektar svika.
Då måste "man ur huse" gå,
Om fienden skall vika.

Om vårt lands historia under enväldet kan liknas vid ett skådespel, så kan tidpunkten för vår berättelse eller året 1719 liknas vid det ögonblick, då man böjer sig ned för att med de ofrivilligt fjettrade ögonen uppfånga den dystra slutscenen bakom den för sista gången långsamt nedgående ridån. Skådespelets sista drama visar ett efter oerhörd öfveransträngning, af ödets obevekliga slag krossadt folk neddigna under allmän afmattning och hänfalla under fullkomlig slöhet. Man ser råa och blodtörstiga barbarer

utan motstånd härja, bränna och mörda ett försvarslöst folk. Å denna hemska tafla ser man dock härliga ljuspunkter, der en djerf, öfverlägsen ande lik en gengångare från de stora Karlarnas slagfält framträder och manar till försvar samt förjagar fienden.

Under dylika förtviflade omständigheter visar det sig ofta, att personer utveckla öfverlägsna egenskaper, hvilka eljest aldrig kommit i dagen, och hvilka de ofta ej sjelfva anat. Historien visar detta i stort och traditionen i smått. Hjelten i vår lilla skizz, magistern och vice pastorn Collianus var en sådan man, som manade den på officielt försvar blottade kustortens befolkning till försvar mot en fiende som alltmer framträngde och antagligen ej skulle stadna eller återtåga förr än motstånd visade sig. Den vältalige unge mannen, som förut talat fridens och försoningens ord och sagt: "om någon slår ditt högra öra, så vänd det venstra till", predikade nu korståg och bjöd folket att gripa till svärd. Men han predikade ej korståg, så att han sjelf höll armarna i kors och bjöd ej folket att gripa till svärd förrän han sjelf omgjordat sig dermed. Han stod fram såsom en ny Judas Maccabeus i spetsen för sitt folk, och hans karolinska anda, som förut blott röjt sig i djerfva skäljagter samt i ett par hjeltedikter, skulle nu kunnat drifva honom att framträda såsom en eröfrande Daniel Buscovius, om blott något fält funnits att eröfra. Trakten var en skärgård, hvarje karl var skälskytt, försedd med godt gevär och kunde sköta det. På ammunition fanns dock ej öfverflöd, och Collianus lät derföre smida bajonetter och spjut. Han hade läst sin krigshistoria väl och visste att bajonetten afgjort de flesta af Carl XII:s segrar. Hans ihärdighet och medfödda snille ersatte den praktiska erfarenheten samt förvärfvade honom en stor beundrare och oumbärlig medhjelpare i den gamle Storm, en f. d. underofficer vid artilleriet, som tjenat under Erik Dahlberg vid

öfvergången af Dünafloden 1703 men förlorat ett ben vid Holofzin och nu ville hämnas både sitt ben och Pultava genom att exercera befolkningen. Den ej rika tillgången på krut föranledde Collianus att tänka på skräm-skott och derföre var han ej nöjd med att "fjerdsman" af gammal vana skötte "bytrumman", utan lät honom äfven inöfva en pensionerad skogvaktare på Säfvaholm, som påstods hafva anlag för musik och ej längre kunde skjuta, att "traktera" en gammal trumma som förvarades på herrgården och om hvilken en sägen förtäljde, att den af en "pipare", som tjenat under gamle grefvens farfar, blifvit tagen på slagfältet vid Leipzig.

Collianus kallade allt detta för "taktik" och måste alldeles ensam öfvertaga det "strategiska", som alldeles gick öfver gamle Storms kala horisont. Han kände noga djupen i farvattnet och beräknade, att ryssarnas galerer vid de långgrunda kusterna blott kunde begagna ett enda smalt inlopp, genom hvars befästande han helt och hållet hoppades kunna utestänga dem. Storm fick nu visa sin skicklighet såsom lärjunge af sin tids störste ingeniör, och under hans ledning uppkastades en jordvall med löpgraf på den holme, som låg vid inloppets ena sida. Bakom vallen uppställdes utom två små "nickor" äfven en gammal mässingskanon, som var förnämsta prydnaden för rustkammaren å Säfvaholm och som blifvit tagen i Stora Nowgorod. Genom budkaflar erhöllos underrättelser från aflägsna trakter om ryssarnas framfart, och Collianus' generalstab utgjordes af både manliga och qvinliga adjutanter, hvilka i snabbseglande båtar eller på lifliga hästar framförde rapporter till "högqvarteret" såsom Collianus kallade sin studerkammare. All sin vältalighet använde Collianus för att lifva befolkningens mod och underhålla dess tålamod under krigsöfningarna. När gamla Storm slutat den sannfärdiga berättelsen om *sitt* deltagande i Wiborgska smällen under trollkarlen

Knut Posses befäl och huru han derefter blifvit döf, talade Collianus om Stenbocken och hans getpojkar, som slogo danskarna vid Helsingborg. När Storm för ynglingarna berättade om kalabaliken i Bender, talade Collianus vid qvinnorna om Kristina Gyllenstjerna och Anna Bjelke, men framför allt om den hjeltemodiga Blenda. Sålunda upplifvades den Carolinska andan till lågande entusiasm, och ryssarna skulle ej kunnat göra folket större spratt än att uteblifva.

Vi skola titta in i Collianus' arbetsrum. I ett af de fönster, som vetta ut åt fjärden, se vi en uppställd stor tub och der bakom den i fjärran spejande Collianus. "En sådan liten stackare!" hör jag dig redan säga, sköna läsarinna. Du hade väntat dig en ståtligare hjelte, och din missbelåtna mine hotar mig med en kalender-författares värsta straff — att ej se sin skizz läst till slutet. Se dock först på den lille prestens lifliga ögon! De utvisa det mest spända intresse och tyckas brinna af stridslust. Hvad kan han väl hafva i kikaren? Kanske det är ryssen! Ett doft morrande från den på golfvet liggande stora rapphönshunden Achilles tyckes bekräfta denna misstanke; — men morrandet bortdör liksom en mullrande åska, och den morska Achilles' förut öfver tänderna uppdragna öfverläpp nedglider sakta liksom ridån öfver en tableau vivant och gifver tillkänna fred och stillestånd. Dörren öppnas och in kommer ingen ryss, utan en ung fiskarflicka, Karin från Långskär, som blifvit skickad af far, för att inberätta det han ute vid hafsbandet sett ett främmande fartyg, som tycktes styra kurs på Säfvaholm. Det förmodades vara en rysk galer, och den af rodden uttröttade Karins vackra öga kan ej dölja den glädje hon erfar att vara den första som meddelar den vigtiga underrättelsen. Det var galerens ryska flagg Collianus nyss sett i den starkt förstorande tuben. Han synes alltså ej öfverraskad af flickans nyhet. Hans

klokhet såsom fältherre beräknar, att ett kändt bevis på hans vaksamhet skall gifva honom ett ökadt förtroende och vara honom till gagn. Hans goda hjerta vill deremot ej omintetgöra flickans glädje öfver sin stora nyhet. Hans diplomatiska skicklighet såsom prest visar honom en ypperlig medelväg och han säger den unga flickan, att han väl sett seglaren i tuben, men ej visste om det var en galer eller en fredlig kryssare.

Collianus visste dock mer. På kartan hade han antecknat alla från längre håll erhållna underrättelser, och af galerens kurs beräknade han, att det ej var någon annan än den, som kommenderades af den frejdade danska sjömannen i rysk tjenst, som hedrades med Peter den Stores förtroende och hvars namn var — Vitus Bering.

Ett nytt, mer ihållande och doft morrande af Achilles tillkännagifver att någon ny fiende nalkas och nu inträder en halfvuxen, livréklädd yngling med anhållan från "gamla grefvinnan" att pastorn behagade genast medfölja till Säfvaholm, der allt blifvit upp- och nedvändt i förskräckelsen för den i fjärran synliga galeren. Vi se Karins vackra ögon lysa af glädje när pastorn säger gossen, att hon redan underrättat honom om galerens ankomst. Derpå se vi Karin nedgå utför trappan med ynglingen för att hjelpa honom sadla pastorns häst och höra henne då omtala att pastorn långt förut "sett ryssen genom kikarglaset."

Nu är Collianus ensam, och vi se honom först noga undersöka flintan på sina ryttarpistoler. Nu väljer han bland sina jagtknifvar, men tager ej den största och skarpaste, utan den finaste och vackraste. — Nå nå! han skall ju vara paradklädd när han rider till ett grefligt slott, och det är en förlåtlig fåfänga af en krigare att inför ett fruntimmer visa sig i ett vackert vapen. Men nu går han fram till spegeln. Han rätar sin lilla figur och kammar sitt hår med en omsorg, som visar att han ej tänker på

Vitus Bering och att denne kanske skulle vända den lille sprätten ryggen, om han såge honom. Vi se öfver chiffoniern ett kopparsticksporträtt af den kalhjessiga hjeltekonungen och det tyckes blygas öfver sin gunstling, hvilken dock snart slutar sina toilett-bestyr och öppnar klaffen till chiffoniern. Han tager ut ett litet papper, och hjelteporträttet tyckes rodna lika mycket som Collianus sjelf, när bådas blickar samtidigt falla på papperet. Collianus närmar det till sin mun men ser i detsamma upp, och när hans blickar möta hjeltekonungens, rodnar han såsom en ertappad tjuf, nedlägger papperet på sin plats och går hastigt ut.

Konungens blick mulnade dock ej så, som när den en gång mötte Aurora Königsmarks.

Snart se vi Collianus på sin lilla och magra men snabba springare Hektor ila vägen framåt till Säfvaholm, företrädd af den nu muntra Achilles samt på allt längre och längre afstånd efterföljd af den ridande betjentgossen. Snart se vi den snabbfotade Achilles på herrgårdens plan med muntra hopp tillkännagifva sin husbondes snara ankomst. Vi se den gamla grefvinnan, som räknade anor från Karl Knutson Bonde och som var beslägtad med Wasarna, ända derhän glömma sin värdighet, att hon går ned på trappan för att emottaga en simpel landtprest, hvars äregirighets högsta mål kanske var att genom henne i en framtid erhålla en komministratur. Det är Vitus Berings galer som tvingar en ättling af Wasarna, en enka efter en af Carl XII:s äldsta generaler att, blott några mil från Karlarnas och Gustafvernas hufvudstad, hos en pastorsadjunkt söka skydd mot barbarer, som sprungit för ljudet af en svensk hövagn. Från ett af den gamla riddarsalens blyinfattade fönster se vi ett fint och vackert flickansigte förstulet titta ut, men se detsammas tunna läppar krusas af ett något högdraget leende, när vår hjelte föga konst-

närligt stiger ur sadeln och ännu mindre chevaljereskt gör en landtlig bugning för den förnäma frun.

Efter väl öfverstånden helsningsceremoni se vi Collianus ganska hemmastadd och till sin fördel såsom sällskapsman för grefvinnan utveckla sin naturliga älskvärdhet och intelligens samt genom beskrifning öfver försvarsanstalterna lugna henne för galerens ankomst, hvilken dessutom måste fördröjas af den hårda motvinden. En något besvärad hållning antog dock den unge landtpresten, när den vid Ulrika Eleonoras hof uppfostrade unga fröken inkom; men som han ej sett blicken från fönstret, försvann snart hans tvång för den glädtiga vänlighet hvarmed den unga fröken uppmuntrade honom och hvaruti han var allt för oerfaren att finna blott den förnäma damens nedlåtenhet eller värdinnans pligtskyldiga artighet. Innan kort kände sig blyertsporträttets egare i sjunde himmelen och på väg till den åttonde samt såg i porträttets original blott en barndomsbekant, hvars vackra ögon kommo honom att glömma både Vitus Bering och hans galer. Hans låtsade likgiltighet för ryssarnas ankomst och hans i ett halft rus af förtjusning bortdomnande känslor bedrogo fruntimmerna till den grad, att de började tala om helt andra ämnen och bland annat om den gamla riddarsalens porträtter. Åsynen af de gamla krigsbussarnas bistra och utmanande blickar väckte den i förtjusning bortdomnade Antonius till lif och gjorde honom åter till en eldig och fruntimmershatande karolin. När den unga mannen raskt och beslutsamt reste sig och gick ned, tycktes gubbarna på väggarna förnöjda småle efter honom, och när kort derefter ett taktmessigt hurrah! skakade rutorna i deras halfmultnade fönsterbågar, tycktes gubbarna hoppa till af förtjusning, liksom gamla pensionerade kuskar, när de höra en pisksmäll. Fruntimmerna sprungo fram till fönstret, och med helt andra blickar än förra gången såg nu en vacker flicka ur samma fönster

huru omkring trettio väl beväpnade och exercerade raska ynglingar defilerade förbi den på trappan stående Collianus; hon såg ej nu den obetydliga såsom ryttare och salongskarl misslyckade landtpresten; hon såg en ung hjelte, skapad att befalla och organisera, som ehuru sjelf främmande för krigaryrket, dock af bonddrängar skapat soldater och bland dem utvalt en kärntrupp för att försvara henne; hon såg honom såsom en gammal erfaren befälhafvare åtlydas när han utdelade order, utställde poster och ordnade försvaret. När han derefter nedgick till båten, som skulle föra honom öfver till förskansningen på ön, såg hon den nedgående solens sista strålar belysa hans vänliga och lifliga ansigte, när han svängde med hatten till afsked. Hon viftade ifrigt med näsduken till gensvar, men helt hastigt drog hon den ned och försvann sjelf ur fönstret. — Var det en varmare känsla, som fruktade att förråda sig, eller var det blott högmodet, som hejdade en nyck af ett ögonblickligt intresse? — Den stackars Collianus fick snart annat att svara på än denna fråga, ty under det båten med förlig vind förde honom till förskansningen, såg han genom kikaren en skymt af galeren.

Vid holmen hade Collianus bakom vallen fyrtio man med lodbössor och spjut samt kunde genom signalering erhålla hjelp af de trettio vid Säfvaholm. Första dusten skulle dock utkämpas med den väldiga Nowgorods-kanonen och de två nickorna. Blott två poster utställdes, ty Collianus var för orolig att sjelf kunna sofva och spejade hela natten med kikaren efter galerens långsamma manövrer. Ingen mer än Collianus anade att den fruktade dansken kommenderade den ryska galeren, och han trodde sin aning besannad, när han i gryningen på den starkt bemannade galerens upphöjda akterdäck såg en resligt växt officers kikare riktas mot sin egen. En darrning genomilade Collianus när han såg sin erfarne och väl utrustade motstån-

dare, hvars manskap han trodde sig kunna uppskatta till etthundrafemtio man. På akterdäck tyckte han sig snart se en kanon och antog att såsom vanligt två nickor voro ställda förut. Han "purrade" nu gamle Storm, hvilken bekräftade hans misstankar om den ryska befälhafvaren. Bering tycktes dock ej ännu hafva sett sina motståndare och detta härledde sig deraf, att solen låg honom midt i ansigtet, liksom vinden emot honom. Collianus beräknade ganska riktigt dessa sina båda fördelar, hvilka måste hindra ryssarna att sigta rätt samt drifva röken i ansigtet på dem. Sjelf kunde han alltså spara på sitt krut till dess fienden kom honom inpå lifvet, då hans egna skott skulle verka förstörande. Under det gubben Storm sakta och varligt väckte besättningen, stod Collianus till utseendet lugn men blek som en marmorstod och stödde sin spensliga gestalt mot kanonen. Han urskiljde redan detaljerna på galeren och öfverväldigades af en nervskakning, när han såg kanonens mynning riktas rakt emot sig. Hastigt lutade han sig ned bakom vallen. Skottet brann af och ljudet återstudsade mot Säfvaholms gamla murar. Kulan studsade på vågorna, men hann ej ens fram till stranden. Nu var Collianus lika lugn som han visade sig, och hejdade Storm när denne med Nowgorods-kanonen ville gifva gensvar. Han tillät icke ens att den svenska flaggan fick hissas förr än han sjelf skjutit första skottet. Galeren rodde allt närmare. Man såg kanonmynningen åter höjas. Kulan nådde fram, men slog ned flera famnar nedanför vallen. Under dödstystnad och stillhet åsågs galerens ytterligare närmande och kanonmynningens höjande för tredje gången. Galeren var nu så nära, att man såg nickorna samtidigt riktas mot vallarna, och nästan med våld måste Collianus afböja den ifrige Storms yrkan att afskjuta kanonen. Han såg att ryssarna voro så besvärade af de ännu lågt gående sol-

strålarna, att de ej skulle kunna sigta riktigt ens på detta korta afstånd, och hans förmodan visade sig vara riktig, när de äfven nu sköto alldeles för lågt. En af nickornas kulor träffade dock vallen men uppref blott något jord, ty gamle Storms vallar voro starkare än Jerichos murar. Collianus, som redan noga riktat sin kanon, fyrade nu af, och i samma ögonblick hissade Storm under manskapets hurrarop den hämnande svenska flaggan. Den goda belysningen och det korta afståndet hade underlättat Collianus' sigtning, och kulan trängde djupt in i galerens bog. Kort derpå afskötos de båda nickorna, af hvilka en afslog flera åror och den andra dödade en bredvid Bering stående officer samt förmådde den förre att nedstiga från sin farliga, upphöjda plats. Det första skottet ur Nowgorodskanonen hade gifvit galeren en svår läcka, den starka motvinden hindrade dess framfart och drog all röken mot galeren. Jordvallarna sågo respektabla ut, och bytrumman vid Säfvaholm, som dånade i kapp med den i en skogsbacke på andra sidan om holmen gömde skogvaktarens tyska trumma, lät förmoda förstärkningar, om ens sådana skulle vara behöfliga för de tappra karoliner, som redan tagit emot fienden med så varma hälsningar. Bering fann att, huru han än betraktade saken, såsom affärsman eller krigare, kunde han ingenting vinna, och alltså såg man galerens stora segel sättas till. Collianus var allt för klok att hindra denna lofliga sysselsättning och begagna sin tillfälliga öfvervigt trots sitt manskaps lifliga åstundan att "lappa på ryssen". Han ville ej reta den djerfva Bering att landstiga och med sitt öfverlägsna manskap storma den lilla förskansningen, synnerligast som krutförrådet ej var stort. Först när den återtågande galerens stora segel blifvit fyllda af den friska vinden, och Bering sålunda med bibehållen krigsära dragit sig långt tillbaka, fyrade Collianus åter af sin kanon. Det var den segrande hjeltens

afskedshälsning till den återtågande, och kulan träffade galerens akterspegel. Det var en hälsning som fordrade svar, och det kom. Galerens kanon riktades mot det tydligen allt för aflägsna Säfvaholm, men var full-laddad med blott löst krut. Det hårda lufttrycket sprängde riddarsalens fönster, och ett af stamfädrens porträtter, till hvilket hängtåget multnat, ramlade i golfvet. Det var en Nemesis, men i komisk drägt, ty originalet till det porträtt som nu ramlade för blotta smällen af ett ryskt skott med löst krut, hade i Nowgorod tagit den kanon hvarmed Collianus bortjagade galeren. De öfriga stamfädren ruskade blott litet på sig och tycktes hämndfullt blicka ut till den försvinnande galeren.

Enligt anteckning af Collianus i den ännu förvarade kyrkboken, inträffade för första gången messfall i kyrkan. Det var nämligen söndag, och allt folket hade efter segern dragit sig till den lilla ön på hvilken Collianus nu höll en kort gudstjenst. Vid kanonen föll han på knä och jemte honom en folkmassa så stor, att den ej kunnat rymmas i någon kyrka. Under det han med hög röst tackade Gud för segern, rådde dödstystnad, ty sjelfva foglarna upphörde med sina sånger, liksom för att lyssna till hans ord. Till den korta predikan tog han ingångsorden: "hjelp dig sjelf, så skall Gud hjelpa dig", och hans maningar att ännu "vaka, bedja och strida", vunno i kraft genom åsynen af galerens segel, hvilka i fjerran ännu liknade ett hotande åskmoln.

Med den sydliga vinden seglade Bering flera mil norrut och landsteg samt härjade och brände under det han till lands, med förstärkt manskap, tågade söderut, ingen-

städes mötande motstånd och öfverallt vinnande rikt byte. Ännu en gång tycktes det gälla Säfvaholm, dit grefvinnans slägtingar redan flytt, från sina norrut belägna, kort förut uppbrända slott. Den förnäma slägten hade vid hofvet anhållit om hjelp, men i ett beklagande handbref hade sjelfva Ulrika Eleonora förklarat att ingen hjelp kunde fås samt till och med i bevekande ordalag uppmanat Collianus att ställa sig i spetsen för folket. Lilla presten var alltså officielt utnämnd till öfverbefälhafvare och det första "mål" han i tjensten hade att handlägga, var att skaffa sig en armé. Det gick lättare än förra gången, ty han var nu en frejdad hjelte, som en gång förut räddat orten från samma fiende. Denna omständighet mer än den kungliga utnämningen, ställde flera socknars vapenföra befolkning under hans fana, och den stridslystna hopen, som harmades öfver att den ej vid förra tillfället fått taga en dust med ryssen, önskade nu blott ett riktigt nappatag. Bering var ej den som lät vänta på sig, och kom nu med trehundra man och en kanon. Denna kanon hade han sjelf tagit från svenskarna år 1703 vid Nyenskans under czar Peters egna ögon, vid det tillfälle då ryssarna första gången visade sig i Östersjön. Denna från svenskar tagna kanon riktades nu mot svenskar och till svar riktade Collianus den från ryssar tagna Nowgorods-kanonen mot ryssar. Med denna kanon och de små nickorna, samt hundra man öfvade skyttar och ungefär hundra man med spjut och yxor såsom reserv, hade Collianus fattat posto i en backe några hundra steg framför slottet och mötte der sin öfverlägsna fiende. Striden blef hård och blodig, ty Bering andades hämnd och hade redan förlorat för mycket folk för att ej våga allt och vinna ersättning genom slottets besittning. Svenskarna sköto bättre än ryssarna och derigenom jemnades striden. Dock var det äfven nu brist på krut. För att afgöra striden och använda sin reserv, tågade Collianus med den-

samma bakom en skogsbacke, som dolde den för ryssarnas åsyn, och öfverraskade dem sålunda hastigt från sidan, samt stormade kanonen, hvars servis genast nedhöggs. Kanonen var nu i svenskarnas våld, och Bering såg segern ryckas sig ur händerna. Han stridde nu blott för sin ära och stormade vildt på Collianus' trupp för att återtaga sin kanon. Men hans lyckas stjerna bleknade äfven denna gång för den lilla prestens och för andra gången måste han med stor förlust samt ett bajonettstygn i axeln återtåga. Det var dock nu ej ett ordnadt, hedrande återtåg, utan en vild flykt, och den ståtlige Bering, som ifrigt förföljdes af svenskarna, uppnådde med möda på en uttröttad kossackhäst sin galer. Sjelfva hans afsegling liknade en flykt, ty han flydde höststormarna för att hinna rysk hamn och aldrig mer återse det land, hvars flotta han bidragit att förstöra och hvars kuster han härjat.

Under det ifriga förföljandet behöfde segervinnarne ingen befälhafvare och han glömdes till och med efter segerns afgörande. När han slutligen saknades och ifrigt efterspanades, fanns han af sin förra adjutant, fiskarflickan Karin från Långskär, som nu tjenstgjorde såsom sjuksköterska och gick omkring på slagfältet för att förbinda de sårade. Vid sin eröfrade kanon låg han död i samma ställning som hjeltekonungen vid Fredrikshall. Med ena handen höll han om sin bajonett och i andra handen höll han ett litet papper, som nyss förut tycktes hafva blifvit taget ur fickan, men nu var öfversköljdt af en blodström och alldeles förstördt, så att dess innehåll ej kunde utrönas. Han hade ej blifvit sårad, men hans svaga kroppsbyggnad hade ej uthärdat de öfveransträngningar han måst underkasta sig, och som slutligen alstrade en häftig blodstörtning, hvilken medförde döden.

Traditionen förtäljer att Collianus med pomp och ståt under hela befolkningens djupa sorg begrafdes i den ut-

gångna grefliga familjens grafkor. Man måste tänka sig tillbaka till denna tid för att förstå huru det af alla ansågs såsom en stor nedlåtenhet af den gamla grefvinnan att i sin familjs grafkor inhysa liket af en stackars landtprest, som dock offrat sitt lif för att rädda hennes familjs lif och skydda dess egendom. I kärlekens namn måste ag dock protestera mot den del af traditionen, som låter en f. d. hoffröken, gift med en af frihetstidens största aristokrater, få år derefter flytta lilla prestens lik ur det grefliga grafkoret. Till stöd för denna del af traditionen anföres ett å kyrkogården stående gammalt jernkors, hvilket ännu kallas "lilla prestens graf" och besökes af hvarje främling samt omtalas af hvarje skolgosse i trakten. Ingen talar deremot om det grefliga koret, der representanter af århundradens aristokrati hvila. Sjelfva f. d. hoffrökens minne skulle till hennes fördel hafva dött, om hon ej låtit uppresa det enkla jernkorset. Ni, mina läsarinnor, som veten er hafva varit innerligt älskade, skolen med mig förneka traditionens sanning och hafva den stackars fröken i ett bättre minne!

Min skizz om lilla presten är nu slut, men hans minne lefver ännu i traditionen. I häfderna lefver minnet af hans motståndare, Vitus Bering, hvars ärofulla men mödosamma banas glanspunkt var upptäckten af Berings sund, som skiljer två verldar. Denna polarverldens Columbus dog slutligen, efter ytterligare resor och mödor, öfverväldigad af motgångar och sjukdom, år 1747 på den af honom upptäckta Beringsön. Ett jernkors utvisar äfven den stora upptäckarens graf, men den besökes kanske en gång hvart

århundrade under det hundratals menniskor årligen besöka lilla prestens.

Den som meddelat mig här behandlade tradition, besökte för kort tid sedan Säfvaholm, hvars efter trettioåriga kriget uppförda murar trotsat seklerna. De hysa dock nu hvarken grefvinnor eller hoffröknar, och stamfädrens porträtter i den stora riddarsalen hafva fått lemna rum för en konstsamling af taflor och statuetter. Godset eges af en ung rik bondson, som tagit studentexamen och är stor konstälskare. Han förevisar gerna sina taflor, men med större förkärlek visar han de två väggar i riddarsalen, som prydas af skarpskyttegevär och revolvers. Han är nemligen kompanichef för ortens skarpskyttar och slutar alltid sin förevisning af riddarsalens märkvärdigheter med att utbreda den vackra broderade fana, som ortens damer skänkt hans kompagni. På denna fana äro i broderlig endrägt broderade de två kanonerna "Nowgorod och Bering" och öfver dem äro äfven broderade lilla prestens ingångsord till predikan: "Hjelp dig sjelf, så skall Gud hjelpa dig". När den unga kompanichefen hopvecklat fanan följde han min sagesman ned på gården och visade honom såsom minne af lilla presten de två kanonerna och den kula, som kanonen "Bering" skjutit in i muren under sin sista batalj. Öfver samma plats der Collianus föll vid sin eröfrade kanon, går nu en jernväg, och ångbåtar passera dagligen det sund der han motade Berings galer.

En af mina vänner, som samlar antiqviteter, öfverkom häromdagen i ett klädstånd på Österlånggatan ett gammalt sönderfallet konterfej, hvars ram ofvantill var prydd med ett vapen, som han påstod vara den utdöda grefliga ättens på Säfvaholm. Huru vida det var stamfadrens som ram-

lade i golfvet för Berings skott och huruvida min väns påstående att denna katastrof förorsakat porträttets förstörda utseende, samt vore en borgen för dess äkthet och traditionens sanning, lemnar jag åt herrar fornforskare att afgöra.

Bias.

Första snön.

Det låter bra poetiskt, eller hur,
Om första snön att lägga ut sin talan,
Fegt görande för Bore så sin kur,
Se'n Flora rosats först och första svalan?

Det var dock någonting att tala om,
Och spridde ljus och lif i dufna sinnet,
Men sedan första snön till jorden kom,
Är bara skräp med både det och skinnet.

Med näsan röd, med kinden gredelin,
Med skallerormens egenskap — i munnen
Der går ett exemplar i krinolin
Och tror sin sista timma vara hunnen.

Och der en herre struttar till sin klubb,
Sitt toddyglas och korten evigt trogen,
Från fotabjell till hjessa svept i sjubb,
Ett vilddjur lik, som sluppit lös från skogen.

Och i sin skrubb der dväljes en poet,
Som skall om kärlek, ljus och värme skrifva
(Ty han "beställning" fått precis på det)
Men, ack! på *is* får färgerna han rifva.

Och derför blir det stundom som det kan;
Ej trifves *anden* i ett fruset sinne,
Och hulpe Bacchus ej vår stackars man,
Så fröse säkert äfven *orden* inne.

Och kanske vore detta rätt så godt,
Ty med detsamma doge ock poeten,
Och då — hvem hade större vinning fått,
Den stackars döde, eller allmänheten?

Nej! första snön må prisa hvem som vill,
Men mig den tyckes blott ett likbud vara,
För hvars "klä hvitt" jag aldrig slår en drill,
Fastän jag är en stackars snösparf bara.

Jag älskar sol och ängar, ljus och vår
Och fåglar små och skog och ljumma vindar,
Och böljan, då hon fri mot stranden slår,
Och blomsterdoftet från de höga lindar.

Och sång och värme, lif och munterhet,
Och gyllne fält och trefligt fyllda stackar;
Jag älskar allt hvad godt och skönt jag vet,
Men — första snön och vintern? — nej, jag tackar!

Lea.

Svenska historiska minnen.

I.

Alvastra.

Ännu i början af 1500:talet låg vid Ombergs fot, utefter hvilken allmänna vägen då som nu slingrade sig fram, på en låg, men temligen rymlig kulle en samling solida byggnader, bestående af en kyrka och åtskilliga boningshus, de flesta uppförda af kalksten, bruten i Omberget; klockors klang och ljudet af heliga sånger helsade från dessa byggnader vid bestämda tider på dagen den annalkande vandraren, och den i ringmuren, som kringslöt det hela, anbragta porten belägrades alltjemt af fattiga, bland hvilka män och qvinnor i den Hel. Bernhardsordens drägt utdelade lifsmedel och almosor. Byggnaderna utmärkte sig mer genom enkelhet än prakt; men de voro solida och fasta; deremot var kyrkan ett vackert verk af den tidens byggnadskonst i Norden. Hon bestod af långhus, tvärskepp och chor samt sidokapeller, alla med tunnhvalf. Mellanskeppet hade 89 fot i längd och 23 i bredd; choret var 30 fot långt och tvärskeppet 77½; mellanskeppets höjd var 36½, sidoskeppens 23½ fot. Mellan- och tvärskeppen samt choret och kapellerna voro förstärkta med yttre hörnpilastrar. Torn fanns icke; men hela byggnaden var uppförd med ytterlig omsorg. Man inträdde genom flera dörrar, alla utanför försedda med en i muren insatt skålformig vigvattenssten, i kyrkans inre, dit dagern inföll genom helt små fönsteröppningar, dock med undantag för dem i choret, hvilka voro någorlunda större. Denna svaga belysning

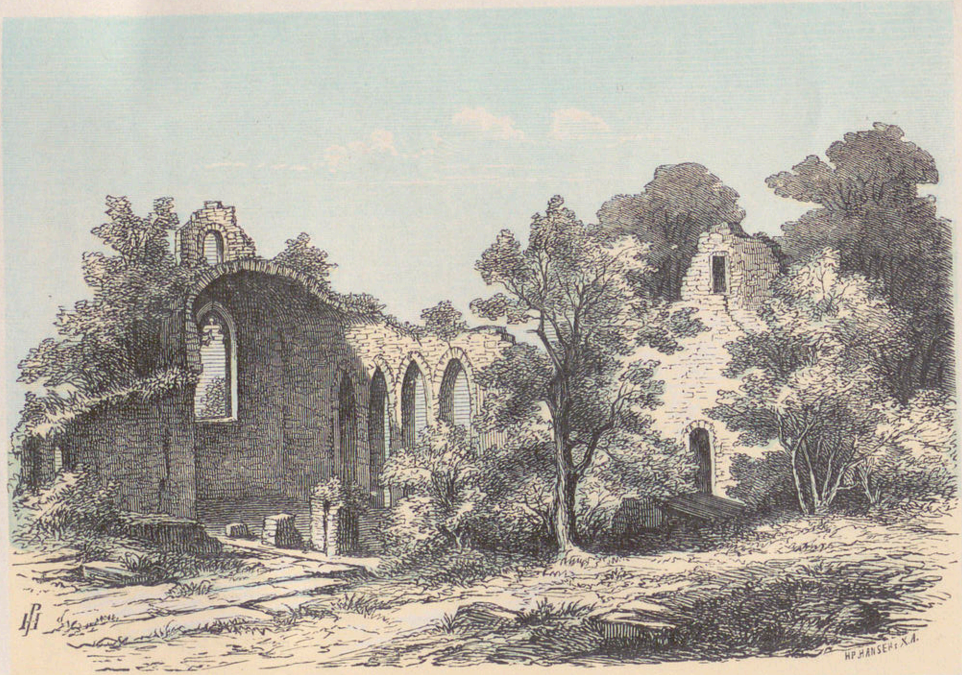

Alvastra Klosterruin.

gjorde, tillika med de tunga hvalfven och pelarraderna, det inre af tempelbyggnaden temligen dystert; men detta låg på visst sätt i sakens natur, ty den heliga byggnaden var en klosterkyrka och hela anläggningen ett kloster, det äldsta i Sverge och derjemte det största abbotstiftet i Nordens tre riken, — det var klostret *Alvastra.*

Detta ryktbara, praktfulla, rika, af folket beundrade och helighållna kloster anlades af konung Sverker Gamles gemål, den Heliga Ulfhild eller Alfhild, på en henne tillhörig morgongåfvogårds grund i Östergötland, vid foten af Omberg. Efter henne bär det äfven sannolikt sitt namn: Alfhildsstad eller Alfhildsrum, med tiden förändradt till Alvastra och på munklatin Alvastrum. Det Oluström, der Folkungen Knut Långe år 1229 besegrade kon. Erik Läspe, är sannolikt ingenting annat än en förvridning af detta Alvastrum. Klostret fullbordades sannolikt på 1150-talet och befolkades med Cistercienser- eller Bernhardiner-munkar, på konung Sverkers begäran hitsända från den Hel. Bernhard af Clairvaux, hvilken med dem sände en ung man, vid namn Gerard, också från Clairvaux, som han sjelf invigt till munk, och som blef den första priorn i Alvastra. Här vistades han i 40 år, men återvände 1190 till Clairvaux (Clara Vallis), der han slutade sina dagar. Under hans tid lefde i klostret munken Stephanus, hvilken 1164 blef Upsalas första erkebiskop. Klostret utvidgades och förkofrade sig under den följande tiden allt mer, och sjelfva den Hel. Birgitta var nunna i Alvastra kloster, der hennes man lagmannen Ulf Gudmarson, efter återkomsten från sin pilgrimsfärd, lefde som munk till sin död år 1348. Från denna tid, och sedan den Hel. Birgitta ingick i klostret, var detta tillika nunnekloster. Alvastra, från hvilket många lärda män utgått, hade ett vackert bibliotek och hade genom testamenten och donationer kommit i besittning af många gods och dyr-

barheter, hvilka sistnämnda dock, tillika med boksamlingen, förstördes genom klosterbranden 1415, genom hvilken klostret skadades betydligt. Det blef imellertid återstäldt och utgjorde ännu länge en prydnad för hela Östgötalandet, hvilket med stolthet betraktade detsamma som en bland sina yppersta helgedomar.

Att högättade och utmärkta män och qvinnor skulle låta sig angeläget vara att erhålla sitt sista hvilorum i detta heliga hus, är naturlig sak, och främst bland dem jordades der stiftarinnans gemål, kon. Sverker, som natten till juldagen 1155 vid Albäcks bro, icke långt från Alvastra, mördades af sin stallsven, sannolikt på anstiftan af den danska prins Magnus, hvilken eftersträfvade Sverges krona och, för att vinna detta mål, sedermera röjde äfven Sverkers efterträdare, Helge kon. Erik, ur vägen. Konung Sverker begrofs i en utanför tvärskeppets södra gafvelmur belägen fyrkantig tillbyggnad, från hvilken en rundbågig ingång ledde in i kyrkan. Jemte konung Sverker begrofvos i Alvastra konungarne af hans ätt, Carl Sverkersson, † 1163, den första kända svenska konungen med namnet Carl, Sverker II, † 1210, hans gemål Ingrid och Johan I, † 1222. Vidare hvila här erkebiskop Stephanus, † 1185, Jarl Birger Brosa af Folkungarnes ätt, jemte hans dotter, riksmarsken Håkan Jonsson Läma, lagmannen Ulf Gudmarsson, den Hel. Birgittas make, riksråden Johan Christiersson och Eggert Krummedik, m. fl. Att alla dessa rikt doterade klostret, faller af sig sjelf, och inom kyrkans murar brunno också hvarje dag på talrika altaren de invigda vaxljusen, sjöngos psalmer till orgelns toner och lästes för de aflidnas ro själamessor, hvilka efter deras förordnande skulle fortfara intill dagarnas ända.

Men det kom en annan tid; katolicismen blef med roten uppryckt i Sverge genom Gustaf Wasas väldiga hand, och Alvastra delade det öde, som Westerås recess,

1527, beredde alla andra kloster i riket. Klostrets egendomar lades under kronan och förlänades af konungen åt enskilda män, från hvilka Carl XI:s reduktion sedermera tog dem tillbaka och förvandlade godset till ett militärboställe. Klostrets byggnader lemnades att förfalla. Redan Gustaf Wasa lät från dem föra sten till slottsbyggnaden i Wadstena, och Pehr Brahe den äldre använde äfven derifrån hemtade materialier till sitt grefveslott på Wisingsö. Johan III ämnade visserligen restaurera kyrkan; men hans befallningar derom efterkommos aldrig. I stället lade en vandalisk förstöringslusta sin helgerånande hand på det, som ännu återstod af de fordna klosterbyggnaderna. Presidenten Palbitzki, som fått Alvastra gods till friherrskap, och från hvars arfvingar det sedan reducerades, säges hafva användt mycket af klosterbyggnaderna till uppförande af den nuvarande gården. Imellertid var kyrkan ännu 1760 så i behåll, att det då var i fråga att upptaga henne till sockenkyrka; men kort derefter undergick hon ny förstörelse, ehuru ännu 1787 hela östra gafvelmuren qvarstod, tillika med ansenliga delar af sidomurarna och pelarne. Man hade nämligen tillgripit quaderstenen för att deraf bränna — kalk. Ännu oförskämdare är Hjo stads begäran att från Alvastra få hemta byggnadssten för stadskyrkan, hvilken ansökning dock afslogs 1797 med förklaring, att "dessa ruiner borde såsom uråldriga minnesmärken fredas och ostörda lemnas". Först 1826 togo dock vederbörande verkligen ihop med saken, och sedan denna tid är ruinen uppröjd, så att den nu kan ordentligen undersökas, hvilket den ock i sanning förtjenar.

De enda qvarlefvorna efter den fordom ståtliga byggnaden är mellanskeppets vestliga qvadrat med gafvel och röste samt en del af dithörande takhvalf. Tvärskeppets södra gafvel och röste äro likaledes i behåll, och konung Sverkers graf har lidit blott obetydlig skada. Hela södra

pelarraden med dithörande föreningsbågar är ännu oförstörd; men af den motsvarande har blott vestligaste pelaren undgått förstörelsen, alla de tre öfriga äro bortbrutna nära till socklarna. Alla grafstenar öfver de i kyrkan begrafna utmärktheterna hafva redan för längre tid tillbaka blifvit förflyttade till klosterkyrkan i Wadstena. Men ännu är Alvastra en bland Sverges skönaste ruiner och påminner oaktadt sin förnedring om tider, vigtiga för fäderneslandets historia och af största betydenhet för dess utveckling.

II.

Brahehus.

De flesta bland Sverges ruiner efter fordna slott och herresäten tillhöra en jemförelsevis nyare tid och hafva blifvit bragta till det skick, hvari de nu visa sig, oftare genom naturtilldragelser, eldens härjande magt och menniskans vårdslöshet än genom inhemska eller utländska fienders våld. Vårt land har icke haft någon medeltid i samma mening som sydligare Europeiska länder, och de qvarlefvor efter medeltidens feodalborgar, som man t. ex. finner öfver allt i Tyskland, särdeles på Rhenstranden, söker man förgäfves hos oss. Visserligen qvarstå der och hvar de gamla murarne af ett förfallet kloster; men, om man undantager de lemningar efter forntidens borgar, som bestå i konstlöst hopvräkta ringmurar af ohuggen sten, och inom hvilka i fordna dagar en sjö- eller näs-konung hade sina salar af timmer, blir antalet af svenska borg- och slottsruiner helt ringa. Vår adel vann sina rikedomar och

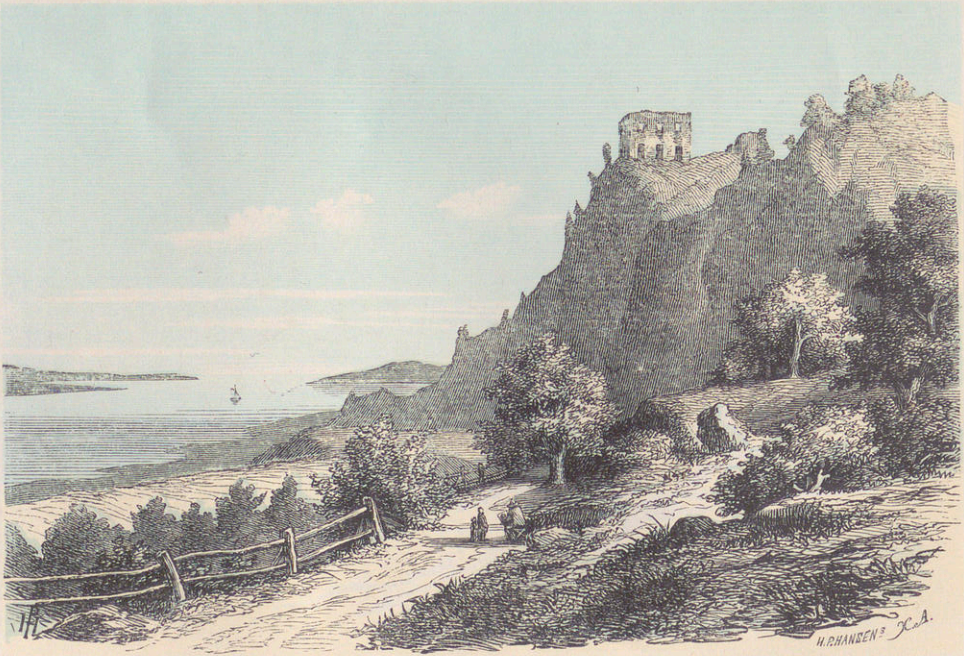

Brahehuus.

sin magt hufvudsakligen genom krigen i länderna på andra sidan hafvet, och i dessa länder samt under dessa härnadståg vann den äfven det sinne för skön konst, som en tid utmärkte densamma, och, tillika med stoltheten att icke stå efter för utlandets småfurstar, förmådde den att pryda sina vidsträckta besittningar på landsbygden med ståtliga slott, må hända in petto ämnade till bostäder för feodala furstar, ehuru den beräkningen gjordes om intet genom Carl XI:s kraftfulla hand. Det var i synnerhet den högsta adeln, Oxenstjernor, Wranglar, Bjelkar, Bondar, De la Gardier, Braher, som på detta sätt utmärkte sig, och som visserligen äfven i hufvudstaden åt sig uppförde praktfulla bostäder, men dock helst slösade sina genom krigisk och diplomatisk verksamhet samlade skatter på bebyggandet af sina grefve- och friherreskaper, der de residerade mer oberoende af konungen och befriade från tvånget att städse vara under hans ögon. Ett sådant slott var det Wrangelska Skokloster, det De la Gardieska Leckö, det Braheska Wisingsborg, nu en ruin likasom det annex till detsamma, hvilket vi här i bild framställa för läsaren, det i sin tid praktfulla *Brahehus*.

Brahehus är nu mer ett bondhemman under Wretaholms sätesgård i Grenna socken af Wista härad och Jönköpings län, men tillhörde fordom det Brahe'ska grefskapet Wisingsborg och var bebygdt med ett ståtligt "grefligt lustslott", ämnadt till ett slags "anhaltstation" under det höga herrskapets färder mellan hufvudstaden eller grefskapets besittningar på fasta landet och dess hufvudsäte på den märkvärdiga ön i Wetterns spegelklara sjö. På den bergssträcka, som öster om Grenna stad stryker utmed Wetterns strand, och på högsta klippan af denna ås, ofvanför Uppgrenna by, från hvilken man har den härligaste utsigt öfver Wettern, Wisingsö, Omberg samt långt inåt Wester- och Östergötland, låg redan af gammalt ett ställe,

kalladt *Gudsbacka*, eller må hända helt simpelt Grusbacka, och bebygdt med en enkel landtlig byggnad. Från sitt fasta slott Wisingsborg, der grefve Peder Brahe den Yngre eller "den Andre", som han älskade att kalla sig, residerade i all sin ståt, omgifven af både hof och lifvakt, vallar och kanoner, hade han kastat sina blickar åt det dominerande stället, och innan kort stod klippan prydd med ett praktfullt slott, visserligen anlagdt i liten skala, men dock värdigt "första mannen i Sverge". Det bestod af en fyrkantig hufvudbyggnad med en bottenvåning, två mellanvåningar och öfverst en halfvåning med takfall åt alla sidor samt på midten en laternin, omgifven med en altan. Denna på yttersta branten belägna hufvudbyggnad, hvars bägge mellersta våningar hade på hvardera sidan tre större, de andra bägge fyra smärre fönster, motsvarades på norra sidan af två fyrkantiga hörntorn, sinsimellan och med hufvudbyggnaden förenade genom sträckmurarna med en på midten anbragt port samt tvenne rader gluggar öfver hvarandra. Upp till slottet ledde en väg, af hvilken lemningar ännu synas. Slottet begagnades dels som jagtslott, dels och hufvudsakligen som hviloställe för grefven och hans familj, då man i mörker eller storm icke ville företaga öfverresan öfver Wettern. Vägen ditupp var dock otillgänglig för den tidens tunga åkdon, och derföre måste grefvens underhafvande bära honom upp- och utföre i bärstol. Så färdades "Gudsfar på Gudsbacka", såsom, enligt hvad det påstås, bönderna kallade sin grefliga husbonde, ehuru traditionen derom synes alldeles utdöd, fram och tillbaka till sitt jagtslott, hvilket var anlagdt så, att det bildade en triangel med de öfriga Braheslotten i denna trakt, Wisingsborg och Westanå, hvilket sistnämnda nu står ensamt qvar, ehuru förderfvadt genom en smaklös modernisering. När grefven anlände till sitt hufvudresidens på ön, tillkännagafs hans ankomst dit med kanondunder från Wisingsborgs vallar,

och samma helsning skulle då upprepas från de öfriga bägge slotten, hvilka bägge likaledes voro bestyckade. Sådant hörde till tidens sed; utan kanondunder och skrällande trumpetfanfarer ingen storhet.

Grefve Peder den Andre "regerade", som han kallade det, sin lifstid ut; men sedan öfvertogs regeringen af en mägtigare, af den Elfte Carl sjelf, som lade reduktionens tunga hand på det grefliga husets besittningar. Brahehus reducerades 1685 och stod sedan den tiden öde till 1708, då det afbrann för att aldrig mer iståndsättas. Sjelfva Wisingsborg delade tio år derefter samma öde, antändt af ryska krigsfångar, berättas det; för tjugo à tjugofem år tillbaka återstodo af Brahehus ännu hörntornen och sträckmurarnas grundvalar till en höjd af några fot, medan hufvudbyggnadens grofva yttermurar ännu stodo upprätt och ur tomma fönstergluggar sorgset blickade öfver nejden. På deras inre väggar syntes ännu, likasom på Wisingsborgs, lemningar efter målningar; men af de stolta salarna, der fordom Sverges förnämsta ädlingar trådde dansen med lika högättade damer, fanns icke ett spår. Sedan dess har Brahehus alltmer förfallit, och efter ett århundrade finnes må hända icke sten på sten qvar af den fordna prakten. Den ätt, hvars namn det bär, har likaledes aldrig kunnat resa sig efter det djupa sår, som reduktionen gaf dess rikedom och anseende. Men sådan är den menskliga storhetens lott.

G. Th.

Potatisväxten.

Solanum tuberosum LINN.

Denna allmänt bekanta och högt värderade rotväxt må med skäl anses såsom den förnämsta och för menniskan yppersta af alla rotväxter, så väl derför att den i hushållet och för bordets behof kan begagnas och användas på otaligt mångfaldiga sätt samt är för både den rike och fattige ett omtyckt och äfvenledes billigt och för enhvar tillgängligt födoämne, som äfven derföre att den i olikhet med de fleste andra växter kan odlas i snart sagdt alla klimater från polcirkeln till eqvatorn och trifves nästan i hvad jordmån som helst, äfven på ganska mager och stenbunden botten, då denna dertill blir ordentligt bearbetad. I de varma länderna har man visserligen flera andra, för dessa trakter vigtiga rotväxter, men så är ej förhållandet i de tempererade eller kalla klimaten, der potatisen framför allt är af stor vigt såsom ett ymnigt näringsmedel äfven för den fattigare befolkningen, som deraf har sin förnämsta vinterföda och för hvilken denna rotväxt är både sofvel och brödsurrogat. Sedan potatisen utbredt sig öfver Europa har också vår verldsdel varit befriad från en fordom ej sällan inträffad hungersnöd, utom det att åkerbruket och jordens kultur i allmänhet numera tagit en helt annan riktning framåt än för 50 år sedan.

I vetenskapligt hänseende hörer potatisen till naturliga familjen *Solanaceæ*, en familj, som annars i allmänhet är af misstänkta egenskaper och innehåller flera ganska giftiga och narkotiska växter, såsom *Belladonna* och många andra arter, då deremot andra växter inom samma familj hafva ätliga och omtyckta bär, såsom *Physalis*, äggplantan, toma-

toes eller kärleksäpplen m. fl., som också allmänt odlas i varmare länder, den senare ofta äfven hos oss till såser och dylikt. Andra arter hafva deremot mycket skarpa och retande frukter, såsom *Spansk peppar* (Cayenne-peppar), hvars fruktskal och frökärnor hafva en högst stark och stickande pepparsmak och som i alla varma länder användes till matkrydda. Potatiskålen och växtens stora gröna bär hållas i allmänhet för misstänkta och användas ej, ehuru kanske utan skäl, helst som den saftiga kålen ätes med stor begärlighet af alla de gräsätande djuren utan ringaste olägenhet.

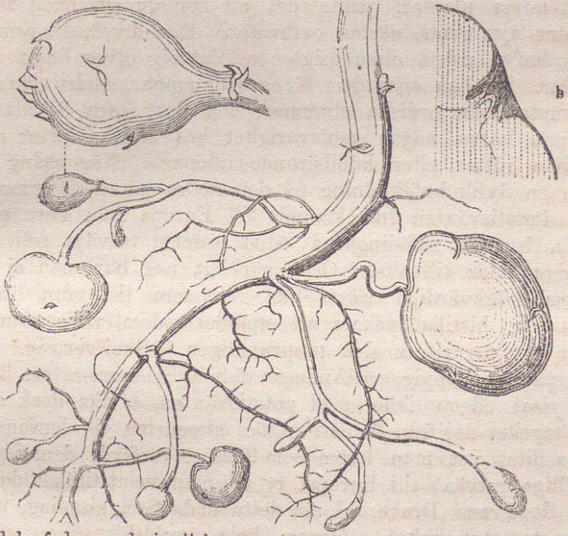

En del af den underjordiska potatis-stammen, med grenar, rotknölar och knölbärande aflöpare. a en ung rotknöl i förstorad mått-stock. b. ett groddöga uti ytterligare förstorad måttstock.

Potatisväxten är egentligen ett-årig. Dess rotknölar, som sitta på egna skaft eller nära den annars trådiga roten, hafva visserligen en mängd rotögon, synnerligast i den från rotfästet motsatta ändan, och dessa rotknölar fortplanta växten, men äfven då de ligga fritt uti jorden, så gro de ej förrän följande vår, samt dö ut under sommaren, då plantan börjar sätta nya rotknölar. Desamma kan man sönderdela hur man behagar, blott man låter hvarje del hafva ett groddöga, och om man lägger potatisen till drifning i en mistbänk och afrifver dess utskjutande skott eller visare samt behandlar dessa som sticklingar, så erhåller man deraf fullkomliga plantor, jemte det att den qvarlemnade roten skjuter nya skott, nästan oafbrutet. Ibland vetenskapsmännen hafva också olika åsigter uttalat sig öfver dessa rotknölar. Somliga anse dem för groddknoppar, andra för förkrympta underjordiska stammar, och det säkra är att de knappt hafva någon motsvarighet hos andra växter med knöliga rötter eller knölbärande aflöpare. Någongång ser man en dylik knölbildning på den nedra potatis-stammen.

Potatisväxten har kommit till Europa från Peru eller Chili, hvarest infödingarna odlat samma rotväxt från uråldriga tider tillbaka. Och märkligt nog har man ej till denna märkvärdiga växt. lika litet som till våra öfriga sädesslag, hittills lyckats att upptäcka dess vilda stamart eller vet, hvarifrån den ursprungligen förskrifver sig. Ty ett par af Pöppig på Anderna funna Solanum-arter, hvilka visat någon likhet med potatisväxten, afvika dock alltför mycket derifrån för att utgöra stamarten till densamma. Lika litet vet man hvem som först öfverförde denna förträffliga rotväxt till Europa, ty då man velat tilldela denna ära åt Frans Drake, så är detta endast en gissning, utan ringaste sannolikhet. Genom hela verldshistorien, säger Meijen, har man förgätit namnen på menniskoslägtets störste välgörare, på dem som tämt djur, infört sädesslag eller

Stjelkstycke
med blomma af potatisväxten.

gjort vigtiga uppfinningar, då man deremot upprest ärestoder åt dem, som besudlat jorden med blod och spridt elände och förödelse öfver folken och som derföre fått namn af hjeltar, heroer och verldseröfrare, hvilka man varit färdig att visa gudomlig vördnad, under det att kulturens framtidsmän knappast förunnats ett namn att minnas af efterverlden.

Man förmodar, ehuru likväl ej med full visshet, att potatisen skulle vara förd till Irland från Sydamerika omkring eller efter år 1565. Likväl räckte det nära halftannat århundrade innan den hann att allmännare sprida sig och ännu i början af år 1700 ansågs den mera som en kuriositet i en och annan botanisk eller större trädgård än som en vigtig rotväxt för hela menniskoslägtet. Men just vid denna tid vill det synas som den mer allmänt började att sprida sig. I Sverge infördes den först af Alströmer omkring 1720, ehuru den föga utbredde sig i landet förrän efter Pommerska kriget, då mången af de från Tyskland återvändande soldaterna i sin rensel medförde några potatis, som då mera allmänt odlades utomlands och som man der fått tycke för. Det dröjer dock länge innan folket kan bortlägga en fördom eller vänja sig vid något

nytt, och ännu i min mors barndom i början af 1790-talet odlade man i Skåne här och der litet potatis endast i kåltäpporna, helst som de gamle ej gerna kunde förlika sig med dessa nya och förut obekanta växter, hvilka dock omtycktes af barn och ungdom samt på detta sätt intogo sin rätta plats inom kulturväxternas område. Numera är potatisväxten utbredd nästan bland alla jordens nationer och odlas öfver allt der åkerbruk förekommer och der kultiverade folk förefinnas.

Sedan år 1845 har potatisväxten varit utsatt för en sjukdom, kallad torröta eller potatissjuka och som mer eller mindre nästan hvarje år angriper potatisroten. Denna sjukdom observerades först i Irland, men gick som en farsot samma eller påföljande år öfver hela Europa. Denna sjukdom förorsakas af en mögel- eller brandsvamp (*Peronospora infestans*), hvars fröstoft föres i vinden från ort till ort och under gynnsamma omständigheter, helst under fuktig varm väderlek, angriper potatisväxten, först bladen, som deraf svartna och sedan stjelken, hvarunder stockning uppkommer i rotens cellväfnad samt hvars sjukliga delar äfven angripas. Allt detta kan ske ganska hastigt och endast inom några få dagar. Potatis, hvars rötter hafva en tunn öfverhud, angripas mera än tjockhudade arter. Hittills har man ej lyckats upptäcka något botemedel emot denna brandsvampens förödelser. En annan parasitsvamp (*Rhizoctonia Solani*) förorsakar deremot att rötterna blifva hvad man kallar skabbiga och vårtiga, utan röta eller annan skada. Äfvenledes angripes potatiskålen af en bladlus (*Aphis Solani*) och blir fläckig deraf, utan att växten i öfrigt lider dervid. Större skador göra ofta de så kallade fetpölsorna (larfver till ollonborren), genom att äta eller halfäta potatisrötterna, hvilket mest sker under varma och torra somrar, då dessa larfver ofta förekomma i stor ymnighet. *L—a.*

Åkerns skadedjur.

De större djuren göra sällan skada på våra åkerfält. Elgar, hjortar och rådjur, som utgöra skogens större gräsätare, äro i allmänhet för mycket jagade och utskjutne för att kunna åstadkomma någon skada på sädesfälten. Haren gör ofta skada i kåltäppor och trädgårdar, men ej på fältet. Större skada göra råttor och möss, förnämligast skogsmöss och näbbmöss, men de senare mera igenom sina gångar i ängarna under snön än på åkerfälten. Mullvaden gör äfven skada i ängar och trädgårdar genom de högar, som han bökar upp. En del sädesätande fåglar, råkor, vilddufvor och sparfvar göra äfven skada, de förra på nysådda åkrar, sparfvarna mest på den tidigast mognande vårsäden. Men de lägre djuren äro dock landtmannens största skadedjur och utgöra ofta en ohyra, som förstör både gräs och sädesskörd, förnämligast insekterna och deras larfver. Om hösten äro sniglar äfvenledes en svår ohyra, synnerligast på råg och ung klöfver, samt på rapsfälten, helst under varma och frostfria höstar med ljusa nätter och klart solskensväder.

Af insekter och insektlarfver äro *fetpölsorna*, larfver till ollonborren (*Melolontha vulgaris*), en stor, hvit, tjock larf med brunt hufvud, de mest bekante. Denna larf ligger 2—3 år i jorden och uppäter gräs- och sädesrötterna samt angriper äfven potatisen, under år då denna larf finnes i mängd. Men äfven en mängd andra små insekter och deras larfver äro skadliga för sädesfälten. Bland skalbaggar märkas således *sädesborren* (*Melolontha fruticola*), larfven mycket liten, gulbrun, luddhårig, hvilken håller sig till sädens blommor och ståndare, samt till den nybildade

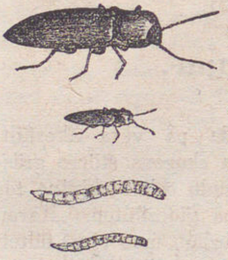

Sädesknäpparen och dess larfver; ofvan förstorad; nedan i naturlig storlek.

frukten. *Sädesknäpparen* (*Elater segetalis*), insekten liten med svart hufvud och gulbrun rygg med långsgående linier, lägger sina ägg i jorden, och af dessa alstras små gula maskar, som blifva i jorden 4—5 år, hvarunder de förtära sädesrötterna. Sjelfva insekten håller sig på rågens blad. *Sädeslöparen* (*Carabus gibbus*), hvars hungriga larfver inifrån förtära sädens strå, som deraf gulna, håller sig dold om dagen, men klättrar om natten till sädesaxet och förtär kärnan. *Sädeshönan* (*Chrysomela*) har larfver, som likna små slemmiga sniglar, och förtära sädesbladen. En bland de skadligaste insekterne är *kornvifveln* (*Curculio frumentalis*), liten med spetsigt hufvud, brun kropp, med djupstrimmiga täckvingar, utan flygvingar. Denna lägger sina ägg i sädeskornen och ur dessa utveckla sig snart larfver, som förtära säden. Denna jemte *kornbaggen* (*Calandra granaria*) gör stor skada å torr säd på loft och vindar.

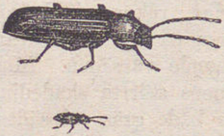

Sädeslöparen; nedan i naturlig storlek.

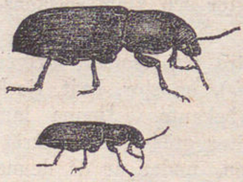

Sädeshönan; nedan i naturlig storlek.

Bland steklar märkas *sädesvespan* (*Cephus pygmæus*) liten med svartaktig kropp och hvita vingar, hvars larfver inifrån förtära hvetets strå. Och bland fjärilar *sädesbroddflyet* (*Noctua segetum*), ett gråaktigt nattfly med baktill hvita vingkanter och ett öga på hvarje framvinge. Dess gråa larfver hålla sig om

Sädesvespan, fig. till venster i naturlig storlek.

nätterna på sädens blad, som de ofta helt och hållet förtära. *Hvitgula nattflyet* (*N. ochroleuca*) lägger sina larfver på vinterhvetet. Bland flugorna är *hessenflugan* (*Cecidomia destructor*) en bland de skadligaste. Den är något större än en mygga, kroppen slutande i lång spets, vingarna kanthåriga. Dess larfver förtära och skada sädesstrået. *Hvetemyggan* (*C. tritici*), liten, rödgul, i ändan afrundad med hvitgula vingar, lägger ägg i hveteblomman, som af larfverna uppätes. *Råghalmsflugan* (*Musca lineata*) har gula larfver, som inifrån skada rågens strå, hvarjemte en eldröd larf till *sädesblåsfoten* (*Thrips cerealium*) förtär sädens frukt då den ännu är mjölkaktig, m. fl. Flera andra nattfly och mott (*Pyralis*) äro glupska skadedjur. Hvarje sädesslag har sina insekter och insektlarfver som skadedjur. Hvetet angripes sålunda af *hvetemyggan*, hvilken ofta i utlandet gör stor förödelse. Vidare af *hveteålen* (*Vibrio tritici*), som lägger ägg i hvetekornen, som deraf bli svarta och runda. Rågen angripes af *sädesbroddflyet* och *rågmottet* (*Pyralis secalis*), af *sädesknäpparen* och *råghalmsflugan*, äfvensom af de små, hvita, svarthufvade larfverna till *rågmaskflugan* (*Oscinis pumilionis*) m. fl. Kornet lider skada af *kornflugan* (*Oscinis Frit*), hvars larfver uppäta kornen och göra axen slöa. Hafren skadas föga af insektlarfver. Ärter lida skada af *ärtbaggen* (*Sitonia crinita* och *lineata*), hvars larfver förtära ärternas blad. *Ärtsmygen* (*Bruchus pisi* och *B. granarius*), små, svartgrå, hvitfläckiga skalbaggar, hvars hvitgula maskar

Kornbaggen (Calandra granaria) i förstorad måttstock.

skada frukten och förtära den innan den blir mogen. *Ärtmalen* (*Grapholitha pisana*), en grå nattfjäril med hvita streck framtill och en hvitaktig ring baktill på framvingen, har hvitgula, borsthåriga, svarthufvade larfver, som göra ärterna malätna. Rapsen skadas af *rapspiparen* (*Pyralis margaritalis*), hvars larfver genomborra skidorna, af *rofvifveln* (*Curculio brassicæ*), som lägger sina ägg i rapsens, så väl som i andra kålväxters blommor och hvars skidor skadas deraf. Så äfven *glansbaggen* (*Nitidula aenea*). Moroten angripes af *morotflugan* (*Psila rosæ*) en liten, mörkgrön, glänsande fluga med gulaktiga hår och gult hufvud, hvars gula, glänsande larfver äta hål i jorden och göra rötterna maskätna. Derjemte skadas växterna af flera arter bladlöss, jordloppor, samt af en mängd parasit- och brandsvampar, för vidlyftigt att här anföra.

Att utrota dessa skadedjur är för menniskan omöjligt, men naturen kommer henne här till stor hjelp genom andra djurs medverkan. Möss och näbbmöss utrotas och förminskas mycket genom vråkar och smärre roffåglar och derföre borde man, såsom Blasius säger: "hellre utfästa pris åt den som skyddar vråkarne, än åt den som skjuter dem." Mullvaden är den bäste utrotaren af fetpölsor och andra skadliga jordmaskar, hvarföre detta djur gör vida större nytta än landtmannen förmodar samt bör i allmänhet skyddas och skonas, äfven om han här och der uppskjuter sina mullvadshögar. Igelkottar och ormar förtära äfven fältmöss, jemte det att igelkotten uppäter och förminskar ormarna. Och slutligen har man alla slags småfåglar såsom en välgerning för sädesfälten, genom de tusentals larfver som de förtära derstädes, och utom hvilka vi skulle öfversvämmas af insektströmmen. Bland dessa småfåglar räknas äfven sparfvarne, hvilka alltid uppföda sina ungar med insekter och insektlarfver. Äfven råkor och dufvor förtära en mängd mask, som de förra uppsöka genom att

Frieriet.

Efter en tafla af Ferd. Fagerlin.

borra näbbet i jorden. En klok landtman bör derföre skydda alla slags fåglar, vråkar, råkor och sparfvar inberäknade, i stället för att förstöra och utrota dem. Flädermössen bidraga äfven till utrotande af nattfly och andra skadliga nattinsekter, utom det att det bland insekterna finnes en mängd större arter, som äro rofdjur och utrota de smärre, hvilka äro de mest skadliga. Mot sniglar, jordloppor och dylikt har man föreslagit att beströ fältet med kalk, aska, sot, begjutning med tobaksafkok m. m., samt mot de förra att lägga ränder af sågspån vid de diken, der de gömma sig om dagen, hvarvid de vältra om i sågspånen, utan att vidare kunna fortsätta sin natt- eller aftonvandring.

L—a.

Frieriet.

Till en tafla af Ferd. Fagerlin.

Ung Elsbeth stod i kammaren sin
Och redde sin faders nät,
Då trädde Hans genom dörren in,
Du unga tärna, orsaken finn
Hvi hon rodnade så för det!

Ung Elsbeths syster stod tätt bredvid,
Ett guldlockigt barn ännu,
Och brodern, trött vid kamraters strid,
Ett skepp hade slöjdat i ro och frid,
Se, han bär det i handen ju!

Men Hans så mildt uppå flickan såg,
Som sitt öga blygt slog ned,

Och kärlek så varm i blicken låg
Och högre alltjemt steg känslans våg
Tills sin blombädd hon öfverskred.

"Och hör, skön Elsbeth, ett vigtigt ord:
Hur syns dig mitt enkla bo?
Min båt, kan du trifvas der ombord?
Tycks ett hjerta dig bästa skatt på jord?
O så tag då min ed, min tro!

Om icke min fråga väckt din harm,
Så försmå icke denna ros,
Men tag och fäst den invid din barm
Så vet jag din känsla för mig är varm
Och hvart tvifvel flyktat sin kos."

Och Elsbeth i älskarens öga såg
Och gaf honom ömt sin hand,
Och säll han vid flickans hjerta låg,
Så närmar sig ljufligt våg till våg,
Så himlen till jordens rand.

Ung Elsbeths syskon sågo härpå
Med undrande mine och blick;
"Hur kunde Hans så mycket förmå,
Att Elsbeth ville lemna de små?"
Deras fattning det öfvergick . . .

Men snart ännu några somrar fly,
Det blir vuxet, det syskonpar,
Som Elsbeths rosig blir ungmöns hy,
Hos brodern tändes kärlekens ny
Och då blifver dem gåtan klar.

Lea.

Engelbrektsstoden.

Den 14 oktober 1865 är en minnesvärd dag i svenska folkets historia. Detta folk betalade på den dagen en länge åsamkad skuld till en af sina storheter, åt hvilken historien visserligen långt för detta gjort rättvisa, men hvars minne icke återkallades af någon synlig bild, medan sådana blifvit egnade åt många andra, hvilkas förtjenster icke blott ej kunna jemföras med hans, utan bland hvilka några till och med äro i fullständig saknad af den förtjenst, som kunnat göra dem värdiga att på detta sätt framställas för efterverlden. Länge hade den mannen hvilat i en okänd graf, öfver hvilken fyra århundraden hade förrunnit; hans födelseort och hans härkomst voro okända, likasom hans föregående lefnadsöden, tilldess han i tider af utomordentligt betryck med ens stod fram och med förlitande allena på Gud och Sveriges allmoge upptog striden mot det förenade Nordens mägtiga, men folkförtryckande, herrskare och genomförde denna strid till samtidens häpnad och efterverldens beundran. Otack blef hans lön, och han föll för lönmördarens hand; men under den lysande, ehuru korta tiden för sin verksamhet hade han dock hunnit lägga grunden till den frihetskärlek, som sedan aldrig slocknat i svenskens bröst, och som framdeles lifvade Gustaf Wasa till att efterlikna honom och förde Gustaf Adolph öfver hafvet till förtryckta trosförvandters befriande. Utan honom skulle Sverige sannolikt aldrig hafva egt dessa stora minnen, som böra vara "oss ej till lekverk blott, men himlabloss, som stadigt visa vägen" i mörka tider; utan honom skulle svenskarne kanske icke hafva varit ett sjelfständigt folk, utan

ett lydfolk under en annan nation och måhända fått dela dennas öde att stycke för stycke uppslukas af en roflysten granne. Den, som uträttat sådant, som genom sitt föredöme gifvit upphof till sådant, den förtjenar säkerligen en ärestod, och den 14 oktober 1865 restes ändtligen denna stod åt mannen med den lilla kroppen, men det stora sinnet, åt *Engelbrekt Engelbrektsson.*

Den, som egentligen gifvit impulsen till Engelbrektsstodens uppresande, kyrkoherden i Örebro, doktor G. W. Gumælius, hade denna dag den tillfredsställelsen att se ett bland de många hedrande syften, för hvilka han arbetat, gå i verkställighet. I närvaro af landets konung, hvilken, alltid ådagaläggande samma kärlek för svenska folkets stora minnen, infunnit sig för att sjelf närvara vid denna fest, tolkade han också vid stodens aftäckande anledningen till festligheten och framställde han i lifliga drag Engelbrekts verksamhet. Men omkring stoden hade, utom den böljande folkmassan, äfven samlat sig en krans af väpnade män, som i våra dagar förverkligat den idé, hvartill Engelbrekt på sin tid gaf impulsen på nytt, sedan svenska folket genom kyrkans inflytelse länge varit i saknad af den urgamla rättigheten, — en krans af "folket i vapen", af "dessa frivilliga", hvilka sjelfmant gjort det till sin uppgift att i tider af fara och nöd med den egentliga hären samverka till fosterlandets försvar, och hvilka under fredens lugn genom flitiga öfningar bereda sig till allvaret. Det var en vacker tanke att låta de frivilliga skarpskyttarne, — de hade från åtskilliga orter samlat sig till ett antal af minst 1000 man, — med sin närvaro förhöja festligheten vid invigandet af folkhärförarens stod, och dervid ställa dem i broderlig förening med krigarne af vår indelta här, hvilka, likasom de, tillhöra folket och ursprungligen utgått från detta. Man har om denna fest icke med orätt sagt: "då vi med glädje firade aftäckandet af Engelbrektsstoden,

var det visserligen minnet af den kraftfulle höfdingen för ett väpnadt folk, som var föremålet för vår hyllning; men någonting, som stämde vår känsla och höjde vår glädje vid Engelbrekts minne, det var medvetandet om och åsynen af en kraftigt uppväxande folkbeväpning. Bronzstatyen betalade folkets skuld till en forntida hjelte; men den blef med detsamma det sinnebildliga uttrycket för en mägtig rörelse i nutiden, — den frivilliga skarpskyttebeväpningen."

Engelbrektsstoden är ett verk af Qvarnström, den rikt begåfvade konstnären, till hvilken Sverige förut står i tacksamhetsskuld för Tegnérs och Berzelii minnesstoder. Den visar oss Befriaren i sin tids drägt, med ena handen hvilande på svärdfästet, med den andra hållande en kort stridshammare. Stoden är rest på Örebro torg, mellan kyrkan, der hans qvarlefvor hvila, (ehuru ingen kan uppgifva stället) och den gamla stadens slott, der Engelbrekt fordom satt som höfvidsman öfver Westmanland och Dalarne. Statyens höjd är 11 fot, piedestalen är nära 13; afståndet från marken till stodens hufvud är sålunda ungefär 24 fot. Inskriften lyder:

Engelbrektsstoden i Örebro.

ÅT
ENGELBREKT ENGELBREKTSON,
DEN TROFASTE FÖRSVARAREN
AF
SVERIGES FRIHET,
RESTES
DENNA MINNESSTOD
AF
SVERIGES KONUNG OCH FOLK
ÅR 1865.

På festdagen utdelades efterföljande förträffliga, af mag. E. W. Lindblad författade sång, hvilken vi icke kunna neka oss nöjet att anföra bredvid den här tecknade afbildningen af stoden:

Statt upp, o Svensk, eho du är,
Dig stora andar äro när,
Och höga minnen glimma!
Statt upp och svara till en röst,
Som talar svenska i ditt bröst
Med ord från fordomtimma
I dag ett budskap når dig än
Från Engelbrekt och från hans män.

O Engelbrekt! Namn, som vi lärt
Att hålla som en faders kärt
Från våra barndomsdagar!
Den frihetsglöd, som aldrig qväfs,
Den lugna kraft, som ej förhäfs,
Och lit till svurna lagar:
Hvad svenska lynnet allt har bäst
Vid detta namn är evigt fäst.

På rätten våldet satt sin häl,
Förtrampas skulle till en träl
Vår gamle odalbonde;
Och nycklarne till Svea land,
Dem hade främlingar i hand,
Svenskhatande och onde.
En adlig jagt bedrefs i ro
På krämarns kram och bondens ko.

Det är från gammalt svenskens sed
Att länge tåligt dragas med
Ett oförskyldt elände.
Men nu blef luften dock för qvaf,
Och herrarne ej visste af
Förr'n molnets blixt sig tände.
Och Engelbrekt ur grufvan gick
Och såg sig om med stadig blick.

Som jernet göms i jordens famn,
En åder utan glans och namn,
Förr'n svärd det hunnit blifva;
Så bröt ock han ur striden fram —
Och huru mycket om hans stam
De lärde än må kifva;
Visst kom från Gud hans själs beslut,
Och hvad han gjort dör aldrig ut.

Med gammaldags långmodighet,
Som mäter rundt, men måttet vet,
Han gick sin gång till målet.
Hos kungen först på fädrens sätt
Han vädjade till lag och rätt,

Och icke straxt till stålet.
Det halp väl ej, men — "en gång än",
Han sade, "kommer jag igen".

Då följde Sverges bönder med.
Det är en elf, som störtar ned
Från fjellen hufvudstupa!
Och hvar den elfven bryter fram
Hon krossar hvarje våldets damm
Med sina böljor djupa;
Men grönskande i hennes spår
Den fagra blomman Frihet står.

Hur lustigt borgar refvos ner!
I åkerfälten än man ser
De grusade ruiner.
Var fästet väl ur vägen röjdt,
Den bistre kämpen log förnöjdt,
Som sol ur åskmoln skiner:
Nu för hans plog det svängrum fanns,
Och hvad som växte, det blef hans.

O tid, så rik på ädel bragd,
Så offrande, så oförsagd,
Som våra skördar sådde!
Högt fosterjordens hjerta slog;
På berg och fält, i dal och skog
Ett enda sinne rådde.
J svenske män, ha än i dag
Vi qvar detsamma sinnelag?

Må våra minnen vara oss
Till lekverk ej, men himlabloss,

Som stadigt visa vägen,
När det i landet mörkt ser ut
Och om ett helsosamt beslut
Man ser sig om förlägen.
Ditt råd, med stämma af metall,
Då, Engelbrekt, du säga skall.

Och icke skall ditt fosterland
Bli byte i inkräktarns hand,
Ej lagar på oss trugas.
Se, landet kring, ett godt gevär
Nu husets bästa prydnad är,
Ja ock den minsta stugas.
Ej tiden har ditt verk förstört:
Ännu ditt folk är vapenfört.

Ännu, när uppbrottstimman slår,
Som förr det man ur huse går;
Än trifs här hjeltegamman.
Men när vi stridt vår strid till slut
Och segrens kransar delas ut,
Vi offra allesamman
Åt dig, vår frihets fader god,
Vid foten af din minnesstod.

Prinsessan Eugenie som konstnär.

En Svea Gardist,
figur i lera, komponerad af H. K. H.
Prinsessan Eugenie, utställd på
Skandinav. Konst-Expositionen
i Stockholm 1866.

Konsten är kosmopolit: på
Hyperboreernas fjellar
Trifs hon och blomstrar så gladt
som på Hesperiens jord.
Ser det ej till och med ut som
ville till yttersta Thule
Höga gudinnan sitt hof flytta
från Latiens fält?
Icke i hyddorna blott nu mer
hon söker adepter:
Äfven de mäktiges hand viger
hon in åt sin tjenst.
Konungar ödmjukt lägga sin
gärd på dess altare neder,
Furstar helt republikanskt täfla
om segrarens pris,
Flärdens lätta triumf ej frestar
den ädla furstinnan,
Konstens odödliga verk locka
med starkare makt.
Mäktig är Konsten: hon griper
ett stoff ur verkliga lifvet,
Adlar det simpla deri, ger det
ett högre motiv,
Manar på duken, ur blocket
fram gestalter, igenom
Hvilkas förädlade drag strålar
förklarad idén.

H. R.

Representanthuset
på Riddarholmen i Stockholm.

Sveriges Representanthus på Riddarholmen i Stockholm i dess nyombyggda skick.

Lyckligt och väl, fastän icke utan hårdt motstånd, lyckades det att ändtligen efter mer än 50:årig strid, få en ny och rättvisare representationsform antagen af Riksens Ständer, och som genom densamma den fordna fyrdelningen upphörde och folkets ombud i stället skulle träda tillsammans på 2:ne kamrar, blef det af nödvändighet det för dem bereda nya och lämpliga lokaler. Kort efter att representationsförändringen lyckligt blifvit genomförd (uti 1:sta veckan af december 1865), väcktes äfven af dåvarande riksdagsfullmäktigen Rundbäck (af bondeståndet) motion om, att *ett nytt ändamålsenligt och nationen värdigt representanthus* skulle uppföras, antingen på den plats rikets ständers hus nu står eller på annat lämpligt ställe.

Statsutskottet, till hvilket motionen remitterades, ansåg emellertid frågan om en dylik nybyggnad böra anstå och föreslog i stället, att rikets ständers hus*) och det derintill belägna Hebbeska huset, hvilka båda egendomar stodo under fullmäktiges i riksgäldskontoret vård, skulle inredas för ändamålet. Under förutsättning att, genom sammanslående

*) Denna byggnad, som under de sista 30 år begagnats till sessionsrum för de trenne ofrälse stånden äfvensom till samlingsrum för några af Utskotten, innehades ända till 1794 af enskilda personer, bland dem af Pontus de la Gardie. Nämnda år såldes egendomen af husets dåvarande egarinna, enkefru von Schantz, till staten, för 33,000 rdr banko, hvarefter deri inrymdes riksgäldskontoret och något sednare justitieombudsmansexpeditionen, hvarjemte statsutskottet hade sin lokal derstädes under riksdagarna. Först vid 1829—30 års riksdag beslöts, att huset skulle inredas för de tre ofrälse stånden.

af nämnda egendomar, åt riksdagens båda kamrar skulle kunna beredas tillräckliga lokaler, motsvarande åtminstone för någon tid anspråken på beqvämlighet och utrymme, uppdrogs åt arkitekten Åbom att uppgöra ritningar och kostnadsförslag. Med skyndsamhet fullgjordes detta uppdrag af hr Åbom, med biträde af byggmästaren Hallström, och sedan den af statsutskottet gjorda framställningen blifvit af ständerna godkänd, började omedelbart efter riksdagens slut (midsommaren 1866) byggnadsarbetet, dervid de af hr Åbom uppgjorda ritningarne, med undantag för en och annan detalj, blifvit följda. Kostnadsförslaget upptog för påbyggnaden eller förändringen af rikets ständers hus 113,294 rdr 55 öre och för f. d. Hebbeska huset 37,230 rdr 56 öre, eller tillsammans 150,521 rdr 11 öre, oberäknadt, såsom vi förmoda, kostnaden för värmeledningen. Arbetet bedrefs under ledning af kapten Hjerta och byggmästaren Hallström med så stor raskhet, att alla lokalerna redan kunna vara fullt i ordning före 1866 års utgång, således på ett halft år.

Det allmänna intresse man naturligtvis i hela landet hyser för vår nya representation, gör det för Svea till ett nöje att här kunna meddela en af hr Hallbäck ritad teckning, som visar det nya Representanthusets utseende, sedt från Munkbron, hvartill vi anhålla att få lemna en kort beskrifning.

Rikets ständers hus, hvars östra gafvel sammanhänger med f. d. Hebbeska egendomen, hvilkens façad ligger utåt Riddarholmskanalen, har blifvit påbygdt så, att båda husen nu befinna sig under samma tak. Den omständigheten, att de åt Riddarholmskyrkan vettande fönstren på gafveln till f. d. Hebbeska huset icke ligga i file med fönsterraderna i rikets ständers hus, gör visserligen ett störande intryck på byggnadens utseende i dess helhet, men rikets ständers hus har likväl genom påbyggnaden vunnit betydligt samt pre-

senterar sig ganska ståtligt i sitt nuvarande skick, med façaden enkelt, men smakfullt ornerad.

Inträder man genom hufvudingången till f. d. rikets ständers hus, så har man till höger i förstugan "tryckeri-expeditionen". I dessa rum förvarades förut "arkivet och biblioteket", som komma att flyttas till f. d. ekonomiutskottets rum, belägna i den på gården varande högra flygelns bottenvåning. Till venster i förstugan ligga boningsrum, och i venstra flygelns bottenvåning får konstitutionsutskottet sin lokal.

En trappa upp, uti den lokal, som förut innehades af statsutskottet, blifver nu *första kammarens kanslirum*. Innanför dessa rum ligga *statsrådens* och *talmännens* rum, och i flygeln på denna sida får *Bevillningsutskottet* sin lokal. Preseståndets fordna sessionssal, som låg här bredvid till höger, är nu iordningställd att emottaga *Statsutskottet*, och uti flygelrummen på denna sida kommer *Lagutskottet* att ha sina sammanträden.

Vi begifva oss nu en trappa högre upp till första kammaren, dit vägen går såväl genom trappuppgången från de nyss nämde statsråds- och talmansrum, som ock medelst den i förstugan belägna trappan, och befinna oss nu i andra våningens förstuga framför tvenne dörrar, den ena till höger, den andra till venster. Genom den sistnämda komma vi först in i ett större kapprum och derefter i *första kammarens sessionssal*, f. d. borgarståndets plenisal, nu en half våning högre och tillökad på bredden genom de sidorum, som funnos till plenisalen.

Första kammaren, som upplyses af 25 fönster i tvenne rader öfver hvarandra, lärer hålla 40 fot i bredd, 60 fot i längd och 28 fot i höjd, ha en golfyta af omkring 2,400 qvadratfot och ett kubikinnehåll af 67,200 kubikfot, men lemnar dock icke intryck att vara så stor, måhända till följd af det utrymme åhörareläktarn, uppförd öfver

ingången, upptager. På samma läktare få tidningsreferenterna sin plats. Midt emot ingången, längst fram i salen, ställes talmansstolen. Grupperingen af ledamöternas platser är för öfrigt lika med den i de gamla stånden, med undantag af att bänkar äfven finnas på sidorna om den upphöjning, der talmannen sitter.

Från första kammaren kommer man till den andra dels genom talmansrummen, hvilka kommunicera med hvarandra, dels ock genom en täckt genomgång, befintlig en trappa upp, hvilken förenar bägge de nu sammanbyggda husen, hvarigenom tillfälle är beredt för den ena kammarens ledamöter att kunna sätta sig i beröring med den andra kammarens, utan att först behöfva gå ut öfver gatan. Hufvudingången till *andra kammaren* är dock genom porten till f. d. Hebbeska huset.

Nedra delen af detta hus upptages till höger af café och serveringsrum, till venster af restaurationslokal och kök, hvarigenom man sörjt för att representanterna icke behöfva lemna huset, för att förskaffa sig en ofta nog behöflig förfriskning. En trappa upp blir "klubb", upptagande hela den magnifika våningen. Komne två trappor upp, ha vi till höger andra kammarens kanslirum och till venster samma kammares kapprum, från hvilket man stiger uppför en trappa, anbringad mellan f. d. Hebbeska huset och rikets ständers hus, och nu befinna vi oss i andra kammarens sessionssal, f. d. bondeståndets plenisal, påbyggd och tillökad på bredden. Denna sal, som har 22 fönster, håller ungefärligen 69 fot i längd, 44 fot i bredd och 28 fot i höjd, med en motsvarande golfyta af 3,036 qvadratfot och ett kubik-innehåll af 85,008 fot. Talmannen kommer att presidera midtför stora gången längst ner i salen, och öfver denna befinnes en mindre läktare, beräknad för tidningsreferenter, derest icke kammaren finner skäligt att för dem bereda en beqvämare plats uti sjelfva kammarens

sessionssal. Grupperingen af representanternas platser i andra kammaren blir lika som i den första, nemligen med bänkar, ställda i rad efter hvarandra, ty den i de flesta utländska kamrar begagnade anordningen af platserna i halfcirkel har icke här kunnat genomföras i anseende till bristande utrymme.

De tillfällign utskott, som den nya riksdagen kommer att nedsätta, erhålla sina lokaler tre trappor upp uti f. d. Hebbeska huset.

Sjelfva sessionssalarne för båda kamrarne uppvärmas medelst en värmeledning från en uti en mindre byggnad inpå gården placerad 3 hästars ångmaskin. Särskilda ventilationsapparater äro äfven anlagde för dessa salar. Alla öfriga lokaler inom husen uppvärmas medelst kakelugnar.

Ehuru det icke kan förnekas, att ombyggnaden och apterandet af de nämda två gamla hus till deras nya gemensamma bestämmelse skett, såvidt man kan se, med största klokhet och omtanke, så är det gifvet, att denna lokal på intet sätt motsvarar de fordringar man eger rätt att ställa på en byggnad för ett så vigtigt ändamål, och med så mycket större bestämdhet kan man äfven derigenom vara förvissad att frågan om uppbyggandet af ett nytt Parlamentshus icke skall låta länge vänta på sig, förrän den ånyo kommer att upptagas. Vi kunna icke heller underlåta att såsom en jemförande bild å omstående sida ånyo lägga för våra läsares ögon en skizz af det projekt till en dylik byggnad, som för 3:ne år sedan uppgjordes af architekten A. E. Rudberg i sammanhang med hans plan för *ombyggnader uti den inre delen af Stockholms stad*, och vi tro icke, att man skall hafva svårt att säga, hvilken af dessa 2:ne byggnader som ger det bästa begreppet af ett *svenska folket värdigt representanthus.*

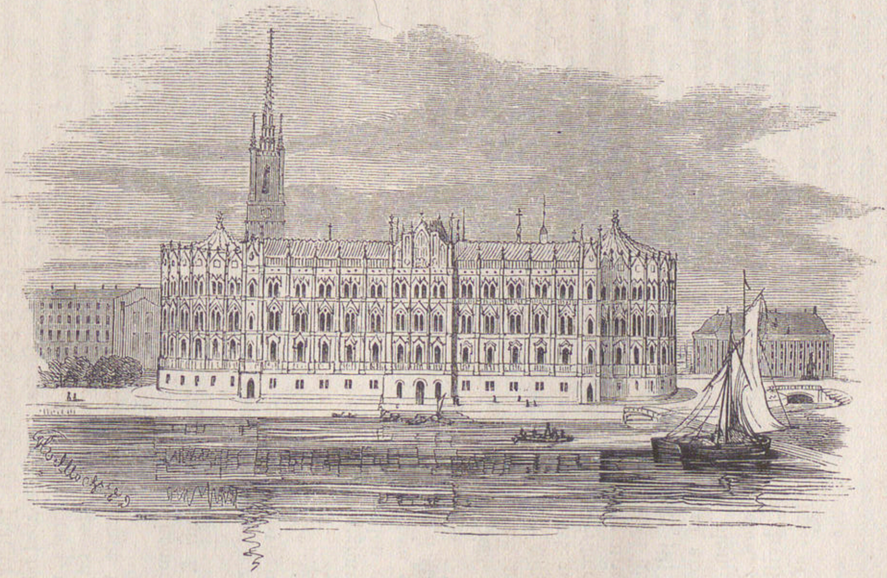

A. E. Rudbergs projekt till en Svensk Parlamentsbyggnad.

Ægirs gästabud.

Sånger vid Molins fontän af *Frans Hedberg.*

1.

På vågsköljd häll
I sommarqväll,
Vid Agnestranden,
Satt hafvets gud
I herrskarskrud,
Och stämman ljöd kring sjön och landen:

"I döttrar små
Nu hören på
Hvad jag er bjuder:
Fort, reden fest,
En sällspord gäst
Jag bidar: hemten mjöd som sjuder.

"Ty gästen är
Er alla kär,
Är Necken unge!
Vid stranden grön
All natten skön
Vi tömme hornet, le och sjunge!

"Och den af er
Jag honom ger,
Som fängsla mäktar
Den sorgsne gud,
Hvars harpoljud
Till eder förts af vindens flägtar.

"Ja, den hans brud
I perleskrud,
Skall evigt blifva,
Som fängsla kan
Hans själ, att han
Vill fält och dalar öfvergifva;

"Och stanna här
Vid hafvets skär
Min magt att sjunga! —

Nu reden fest; —
Säll den som bäst
Kan fånga flodens gud den unga!" —

Och döttrarne
Så listigt le,
Enhvar vill fånga
Den sångargud,
Hvars harpoljud
Dem tjusat uti nätter långa.

En hvar så varm
Tvår liljebarm
Och rosenkinder,
Och en och hvar
Den tanken har:
"Med skönhets länk jag honom binder!"

Men Ran helt still
Drar slöjan till
Om bleka pannan:
"J döttrar små
Ej yfvens så,
Tänk om han hölle kär en annan?"

"För flodens gud
En jordisk brud
Är mer än vågens,
Och grannt har jag
På harpans slag
Hört hjertats längtan mängd med hågens."

Men hafvets mör
I trotsig kör
Sin moder svara:
"Får oss han se
Emot sig le,
Det har med hjertats qval ej fara."

"En jordisk brud,
I stoftets skrud,
Så lätt han glömmer,
När hafvets mö
Med barm af snö,
All sinnets lust i bägarn tömmer!"

Och så reds fest
För väntad gäst,
I Ægirs salar,
Och hafvets mö,
Allt under ö
Ser längtansfullt mot sol som dalar

2.

Nu går solen ned i sjö,
Qvällen är kommen;
Höjd och dal och sund och ö
Hviska: "O, var välkommen
Strålande natt! —
Sänd till oss din skatt
Af glömska!"

Trasten börjar slå sitt slag
Sakta i lunden;
Nu är det för honom dag,
Nu är sångarestunden!

Blommorna små
Lyssna deruppå
I drömmen.

Fisken ibland vassen slår
Stilla i viken; —
Räfven tyst åt skogen går,
Uppå rofvet besviken.
Nattskärrans knarr
Öfver gräs och starr
Sig höjer

Månen stiger silfverklar
Upp öfver skogen,
Blickar fromt på en och hvar
Som sin älskog är trogen.
Stjernorna stå
Bleka och se på
Från höjden.

Lätta böljan invid strand
Månen afspeglar;
Silfverstrimman skärs ibland
Af en sky som framseglar.
Vindflägtens brus
Tänder upp dess ljus
Ånyo!

Tyst! då klinga harposlag
Sakta från bäcken,
Ur det dunkla vattendrag
Höjer långsamt sig Necken.

Harpan på arm,
Smärtan djupt i barm,
Han bärer.

Ned han simmar emot strand
Dyster i hågen,
Redan ser han hafvets rand,
Hör den svallande vågen.
Hafsgudens sal
Öppnar sig så sval
Dernere.

Och emot sig ser han gå
Blomstrande tärnor:
Smärta midjor, ögon blå,
Klara, blixtrande stjernor.
Gäsande mjöd
Varma blickars glöd
De skänka.

"Kom du flodens fagre gud,
Kom till vår fader,
Helsad af tritoners ljud
Och af blyga najader
Se dig ej om,
Speleman, o kom
Till dansen!

"Allt hvad hjerta önska kan
Fritt vi dig skänka;
Allt hvarför ditt sinne brann,
Allt hvad skönt du kan tänka

Finns i vår sal! —
Lemna sorg och qval
Härute! —

"Kom, du flodens fagre gud,
Kom till vår fader!
Vinn dig der en kärlig brud,
Och bland djupets kaskader
Bygg dig ett bo; —
Sällhet, fröjd och ro
Dig bida!" — — —

Och de fattade hans hand,
Bådo och logo,
Och allt längre från sin strand
Sorgsne Necken de drogo.
Kommo så med
Fagert byte ned
Till Ægir.

3.

"Välkommen, Necken, till min sal
Igenom böljor blå!
Jag hört din suck kring berg och dal
När, höjd ur flodens bölja sval,
Du börjat harpan slå. —
Välkommen, Necken, till min sal
Igenom böljor blå!

"Hvi är du städs så sorgefull,
Hvi klagar harpans ljud?
Säg vill du perlor, vill du gull,

Och vill du för din sällhets skull
 Dig vinna öm en brud?
Hvi är du städs så sorgefull,
 Hvi klagar harpans ljud?

"Hvad söker du kring höjd och dal
 Med sångens längtan så?
Blif qvar, blif qvar i Ægirs sal,
Här vänta fröjder utan tal,
 Här skall du glömska få!
Hvad söker du kring höjd och dal
 Med sångens längtan så?

"Se, kring dig mina döttrar stå,
 De vågens fagra barn!
Ser du de ögon himmelsblå,
De läppar, svällande och små,
 De lockars gyllne garn?
Se, kring dig mina döttrar stå,
 De vågens fagra barn!

"Så töm ur hornet mjödets must
 Och välj dig gladt en brud!
Vid tärnans barm en himmelsk lust
Ur längtans glöd skall födas just
 Vid varma kyssars ljud!
Så töm ur hornet mjödets must
 Och välj dig gladt en brud!" —

Och alla hafvets tärnor slå
 En ring kring flodens gud:
Den mjuka Bylgia, Rönn också,

Och Unn och Himinglöfa stå
En hvar i Edens skrud.
Och alla hafvets tärnor slå
En ring kring flodens gud.

De bjuda honom mjödets rus
Och rus ur blickars glöd;
De gunga mjukt som våg i brus,
De hviska ömt som vestans sus!
"O glöm all sorg och nöd!" — —
De bjuda honom mjödets rus,
Och rus ur blickars glöd.

Men Necken ser med sorgsen blick
På hafvets döttrar ned;
Han fängslas ej af deras skick,
Det är som om han dödssår fick,
Som om han marter led. —
Men Necken ser med sorgsen blick
På hafvets döttrar ned:

"Jag kan ej älska en af er,
Jag väljer ingen brud!
Mitt hjertas tro jag ingen ger,
Det klappar ej för kärlek mer,
Det bärer sorgens skrud! —
Jag kan ej älska en af er,
Jag väljer ingen brud.

"O blicken ej med vrede så
J hafvets fagra mör!
Min gyllne harpa vill jag slå

Och sångens ord er säga må,
J Ægirs barn, hvarför!
O blicken ej med vrede så,
J hafvets fagra mör!" — —

Och det blef tyst i Ægirs sal
När Necken harpan tog;
Ur ögat lyste sorgens qval,
På kinden ned en tår sig stal
När sången an han slog.
Och det blef tyst i Ægirs sal
När Necken harpan tog.

All djupets grund, all hafvets här,
De lyss till flodens gud.
Och svanen böjdt sitt hufvud bär
Och simmar tankfull sångarn när
Vid strängens första ljud.
All djupets grund, all hafvets här,
De lyss till flodens gud.

4.

"Fagerbarmade döttrar af hafvets gud" —
Så klang sången till strängarnes ljud —
"Se, jag fäste som brud mig en jordisk mö,
Ren och fager som nyfallen snö.
Och hon kom i min sal
Under lekande qval,
Och hon sof på min arm under böljan sval!

"O! jag kan icke sjunga dess fägrings prakt,
Ej dess blickars förtrollande makt!
Flodens flyktige gud blef dess viljas träl,
Ty hon hade en odödlig själ!

Och så mjuk var dess arm,
Och så mjellhvit dess barm,
Och dess stämma så ljuflig, dess mund så varm!

Så förgick dag och år uppå djupets grund
Som en timma i sällhetens blund!
Och vi täljde vår tid i min perlesal
Blott i brinnande kyssarnes tal.
Och hon glömde sin färd
I den sollysta verld,
För att stråla som drottning vid Neckens härd!

O! den gyllene tid! huru klang ej då
Harpans slag öfver böljorna blå!
All naturen jag lifvade med min fröjd
Uti djup och i svindlande höjd!
Och med perlsmyckad krans
Öfver lockarnes glans,
Såg min blomstrande maka på vågens dans.

Och najaderna summo vid harpans ljud
Fram med blommor åt bleknande brud,
Då hon gaf mig en dag uppå bolstrar blå
Rosenkindade ljusalfer två!
Och då slog jag så säll
Uti stjerneljus qväll
På min gyllene harpa vid strandens häll! —

Men då rikast jag var, stod min ofärd när,
Och min sorg jag i hjertat än bär:
Ty en dag invid stranden satt makan min,
Lockad dit utaf oroligt sinn' —

Och då nåddes min brud
Utaf klockornas ljud,
Och hon glömde sin make för ljusets Gud!

Hon steg upp i den fria, den ljusa verld
Ifrån Neckens förmörkade härd.
Och vid klockornas klang på den vana stig
Glömde djupet och barnen och mig.
Och nu gråta de små
Uppå bolstrarne blå,
Och den ensamme Necken förtvifla må.

Ty jag kan ej förgäta min glömska brud,
Ej dess skönhets förtrollande skrud!
Och jag kan icke glömma hur säll jag var
Dessa korta, förlorade dar;
Derför klagar min sträng,
Öfver dal, öfver äng,
Derför leder jag ingen till brölloppssäng!

Derför bidar jag troget i enslig sal
Under längtan och suckande qval;
Derför sitter jag träget vid bäckens strand
Med min harpa i darrande hand!
Kanske rörs hon en gång
Af min klagande sång,
Kanske finner hon jorden till slut för trång!

Fagerbarmade döttrar af hafvets gud,
Nu har Necken sin sorg gifvit ljud!
Vredgens icke på den som er fägrings prakt
Ej kan fängsla med strålande makt!

På ert gungande haf
Blåser saknaden af,
Jag är bunden af minnet vid jordens graf!"

5.

Och harpans slag förklungo
Utöfver hafvets våg,
Men Ægirs döttrar sprungo
Snabbt upp med vredgad håg:
"Din makt han trotsar fader —
— Så ropade en hvar —
Fast djupets myriader
Du i ditt välde har!"

Men Ægir tankfull höjde
Sin spira och bjöd fred,
Och sakta handen böjde
Mot Neckens skuldra ned:
"Jag kan dig ej förtänka
Den djupa sorg dig tär,
Ty jordens mö kan skänka
En fröjd som himlens är!

"Och fast med moln på pannan
De fagra döttrar stå,
De finna väl en annan,
Och du i fred må gå.

Väl hör jag stormen hvina
Med fröjd kring hafvets rund,
Men harposlag som dina,
De röra hjertats grund!

"Sätt ofta dig vid stranden
Af Ægirs blåa sjö,
Och sjung i aftonbranden
Om din försvunna mö.
En sorg som mägtar väcka
Så fagra sångers tal,
Den skall ett rus ej släcka
I Ægirs kungasal!" — —

Så hafvets konung sade
Bevekt af sångens magt,
Och ned på harpan lade
Sin kronas gyllne prakt;
Men sakta uti bäcken,
Vid ömma strängars ljud,
Försvann den sorgsne Necken
Från Ægirs gästabud.

Monitorerna.

Hand i hand med förbättringarna i navigationen gingo i alla tider uppfinningar af medel till handelsflottornas beskyddande mot rofgiriga ströfvare på hafven eller till bibehållande af det välde på dessa, som nationerna tillvunnit sig, d. v. s. med den fredliga utvecklingen följde alltid en krigisk, beräknad p å försvar eller angrepp, ty det är nu en gång för alla vårt slägtes art att icke kunna hålla fred med sina likar, — rofdjursnaturen eger dertill ett alltför stort öfvertag hos menniskan. Redan de äldsta sjöfarande folk, om hvilka historien vet att tala, hade jemte sina för handelsfärder inrättade fartyg egentliga krigsskepp; de Pheniciska och Karthagiska handelsskeppen, som upptäckte okända öar och haf samt vid landandet vid de främmande kusterna icke alltid kunde räkna på ett vänligt emottagande af dessas vilda infödingar, voro inrättade lika mycket till krigs- som till fredsbruk. Den första stora striden om herraväldet öfver den kända verlden, det stora kriget mellan Rom och Karthago, utkämpades lika mycket på haf som på land, och man hade nu redan ordentliga flottor, afsedda endast för kriget. De antika folkens triremer, de Nordiska långskeppen efterträddes i sinom tid af andra för hafvet bestämda krigsmaskiner, hvilka under tidernas lopp antogo allt väldigare dimensioner. Under den tid Sverige beherrskade Östersjön t. ex., talades med hänförelse och såsom hade det varit ett nytt underverk om det väldiga skeppet "Mars Jutehataren", hvars 200 kanoner redan i århundraden hvilat på Östersjöns botten; men hvad skulle detta skepp hafva kunnat uträtta mot de ofantliga trämurar, som sedermera byggdes, och som liknade flytande

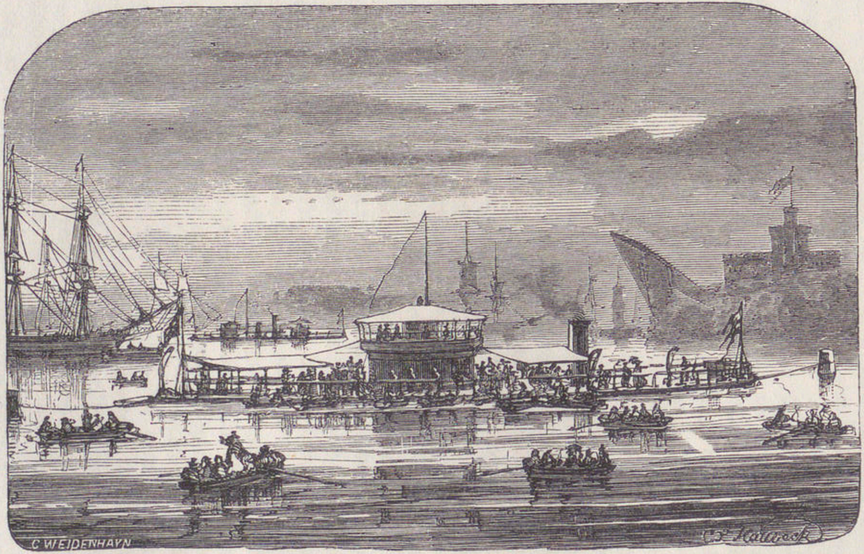

Monitorn Thordön
på Stockholms redd i September 1866.

fästningar, bemannade med tusentals krigare och bestyckade med ett artilleri, af hvilket en enda pjes säkerligen var lika grof som hundrade af "Jutehatarens" tillsamman? Allt mer och mer reducerade sig problemet för krigsskeppens byggande till konsten att ur de gröfsta pjeserna utslunga de största projektilerna och att till bärandet af dessa massor af menniskor och artilleri förfärdiga de starkaste skeppen och göra dem osårbara för fiendens. Så uppstodo Chapmans snillrika skapelser, genom hvilka den död och förderf bringande maskinen blef ett föremål, som tillika uppfyllde alla skönhetssinnets fordringar och flög öfver hafvet, täflande med måsen i snabbhet och med vingar, hvitare än hans; så utvecklades i Frankrike, England och Amerika allt mer konsten att bygga krigsfartyg, först af trä, sedan af jern, när ännu större motståndskraft erfordrades; så lärde man sig att med pansar af tjock jernplåt eller beklädning med jernkedjor skydda örlogsskeppen, och ändtligen, — det var under jättekriget mellan den stora Amerikanska Unionens Nord och Söder, uppträdde fullfärdig och fullrustad, — likasom fordom Athene i full rustning sprang upp ur öfvergudens hufvud, — den väldigaste bland alla de väldiga förstörelsemaskiner, jorden hittills sett, och gjorde slag i saken. Den maskinen var *Monitorn.*

Hela den civiliserade verlden känner namnet på den man, hvilken den Amerikanska Norden till god del har att tacka för sin slutliga seger just genom uppfinningen af monitorerna; han heter *John Ericson.* Uti en föregående årgång af vår kalender (1863) hafva vi meddelat dess läsare en biografi öfver honom och gifvit en teckning af hans uppfinningsrika verksamhet, på hvilken den nu ifrågavarande uppfinningen synes hafva satt kronan, ehuru ingen kan förutsäga, att denna blir den sista, som verlden kan vänta sig af honom, Svensken, hvilken, i likhet med många andra hans landsmän, ändtligen i Nya Verlden fann fältet

för sin verksamhet. Hans adopterade fäderneslaud eger nu en hel fruktansvärd flotta af denna "fartygscert", hvilken visserligen beröfvat örlogsmannalifvet mycket af dess poesi, men mot hvilken hvarken de opansrade eller pansrade krigsskeppen kunna bestå i en strid. Amerikanernas bundsförvandter i den Östra Verlden, Ryssarne, följde deras exempel, byggde sig en monitorflotta och öfverraskade en vacker dag vår hufvudstad med besöket af en sådan; och monitor-uppfinnarens eget fädernesland, hotadt på så nära håll af en med hans uppfinning väpnad, alltid farlig, om än till det yttre skenet vänlig granne, kunde icke länge dröja med att följa exemplet. Ericson, aldrig ett ögonblick glömsk af sin egenskap af Svensk, var genast beredvillig att både med råd och dåd biträda sitt fädernesland samt ställa sin erfarenhet till dess förfogande. Så uppstodo de tre Svenska monitorerna, "John Ericson", "Thordön" och "Tirfing", och icke långt efter det den Ryska monitorflottan visat sig i Stockholms hamn som en varningssignal om hvad som skulle kunna hända, sköljde vattnen i samma hamn de väldiga jernsidorna på tvänne Svenska monitorer, utrustade med alla uppfinnarens sednaste förbättringar af sin uppfinning, och samtidigt med den sist här uppträdande af dem, monitorn "Thordön", infann sig hos oss en Amerikansk sådan, "Miantonomah", den första af denna klass, som gått öfver Atlanten och dermed på ett lysande sätt bevisat monitorernas sjöduglighet, hvilken många betviflat. Snart se väl Europas stora sjömagter, Frankrike och England, — i hvilket sistnämda land man, ehuru ogerna, nödgats tillerkänna monitorna företrädet framför de medtäflande Cole'ska kupolfartygen, — sig nödsakade till att likaledes upptaga denna "cert", och brister sedan ett nytt sjökrig ut, hvem blir då den segrande, om icke, enligt Kellgrens ord,

"den bevisarn, hvars kanoner
skjuta längst och träffa bäst".

"John Ericson" och "Thordön", de redan färdiga Svenska monitorerna, hafva också företagit färder, på hvilka de bevisat sin sjöduglighet. Den förras chef, kapten Cronstedt, har om sin expedition med fartyget, hvilket derunder besökte icke blott Svenska hamnar, utan äfven Köpenhamn samt, i Norge, Christiania, Horten, Fredriksværn, Christiansand och Stavanger, afgifvit en i allmänna tidningarna meddelad rapport, enligt hvilken detta fartyg med afseende på användbarhet för strid, fart, maklighet, förmåga att berga sig i sjögång, manöverfärdighet o. s. v. lemnar ingenting öfrigt att önska. Att besättningen på sådana fartyg i hygieniskt hänseende icke är sämre lottadt än folket på andra skepp, bevisas tydligen deraf, att på den ifrågavarande monitorn under $2\frac{1}{2}$ månaders tid endast en man blifvit afpolletterad för sjukdom. De Svenska monitorerna äro lika stora och likna till formen två strykjern, ställda med breda sidan mot hvarandra, utlöpande för och akter i en spets samt bredast på midten. Längden är 205 fot, bredden 47, djupgåendet mellan 10 och 11 fot. På hela däcket äro maskinskorstenen och kanontornet de enda upprättstående föremålen. I öfversta våningen af det med 12:tums plåt beklädda tornet har chefen sin plats under strid, i den nedersta befinnas de ofantliga kanonerna, af hvilka de på "John Ericson", bägge skänkta af uppfinnaren, hvardera väga omkring 36,000 skålpund och slunga jernmassor om 400 skålpund, hvaremot "Thordöns" kanoner väga 30,000 skålpund och hafva blott 9 tums kaliber i stället för 15, men också äro endast provisionela, tilldess Finspongs bruk, som för detta ändamål erhållit statsanslag, kommit i ordning för att gjuta de 15:tums kanoner, hvilka framdeles komma att utgöra de Svenska monitorernas bestyckning. Att ytterligare beskrifva hela den invecklade mängd af maskiner för alla möjliga syften, för skeppets irörelsesättande, ångans koncentration, inpumpning, af

luft, saltets utdragande ur hafsvattnet o. s. v., o. s. v., som här finnes, att redogöra för inredningen af det inre i de endast en half aln öfver vattenytan uppstigande fartygen, för deras s. k. däcksskrapor o. s. v., torde här vara mindre behöfligt, emedan tusentals personer redan sett dem med egna ögon, och hundratusentals andra om dem läst de utförligaste beskrifningar i alla blad. Vid expositionen i somras hade man tillfälle att se den tredje Svenska monitorns, "Tirfings", väldiga maskineri, hvilket väckte icke blott uppseende, utan allmän beundran för sin soliditet och det ändock i minsta detalj fulländade arbetet. Enär det ser ut, som skulle aldrig frid komma att herrska på jorden, och enär de svaga måste vara rustade för att värna sig mot de mägtigas lystnad, — inom menniskoverlden alldeles som inom djurens verld, — är det godt att vi ega dessa medel till vårt försvar, huru föga talrika de än äro, och vore det blott att önska, det de hundratusende armar i vårt land, som kunna sköta ett skjutvapen, äfven egde sådana, på land motsvarande de Ericsonska kanonerna på våra monitorer.

Den Amerikanska monitorn "Miantonomah", som samtidigt med "Thordön", besökte Stockholm, är vida större och har två torn, hvartdera bestyckadt med 2 stycken 15:tums kanoner, hvilkas projektiler väga 440 skålpund. Under vistandet i Stockholm besöktes bägge af oräkneliga nyfikna och vetgiriga, och med tillfredsställelse kunna vi säga, att den Svenska monitorn icke i något fall — storleken och kraften undantagna, — gaf den Amerikanska efter, måhända i några afseenden till och med stod framför denna.

Medaljonger

af under senaste året bortgångne personligheter.

Lars Magnus Enberg.

Den 20 november 1865 afsomnade i Stockholm en man, om hvilken verlden i allmänhet icke mycket visste, men som dock inom sin sfer hade varit en verksam och gagnande personlighet och för öfrigt egde sin märkvärdighet såsom en af de få vittra veteranerna från den gustavianska tiden, professor Lars M. Enberg. Född år 1787 och tidigt af den bekanta landshöfding v. Rosenstein tagen i nästan faderligt skydd, uppväxte Enberg i en skola, — för oss numera endast ett litterärhistoriskt minne, — ur hvilken han medförde för hela sitt lif en smakriktning och vissa tänkesätt, dem man i våra dagar visserligen kan ha rätt att

i åtskilligt betrakta som föråldrade, men hvilka den opartiska häfden icke skall frånkänna allt aktningsvärdt och godt. Hans ungdom och mannaålder inföll under den tid, då en *ny* skola sökte att på ett temligen bröstgänges vis vända upp och ner på allt det traditionella, olyckligtvis utan att i stället för detta lemna något positift resultat af beståndande värde, och det var för en litteratör, — ty Enberg hade redan då uppträdt som sådan, — icke lätt att med åsigter, skiljaktiga från de litterära revolutionsmännens, gå någorlunda helbregda igenom tumlet. Alldeles oantastad blef han väl ej heller, dock lyckades det honom mer än mången annan, att blifva till sin heder och ära oförkränkt och att för lugnare öden bevaras. Tidigt utrustad med grundliga och mångsidiga kunskaper, egnade han sig allt från början åt undervisningen och intog snart vid hufvudstadens Gymnasium en lärareplats, den han sedan under en lång tid beklädde med stort och rättvist anseende. Författaren af dessa rader är en af de många, som kärleksfullt bevarar minnet om hans sagtmodiga och sannt humana handledning såväl i filosofiens elementer, som i svenska språkets grundlagar och i "Psaltarium Davidis". Det hörde till storskolans organisation hos oss ännu för den tiden, att den af en lektor fordrade ett regelmessigt dagsverke i t. ex. trenne så olikartade ämnen, som de nyss nämnda; att Enberg med fullkomlig hemmafärdighet kunde bestrida dessa tre olika funktioner, den ena timman undervisning i svensk grammatik, den andra timman i psykologi, den tredje i hebräisk språklära och i tolkningen af den store psalmisten bevisar tillräckligt hans vidsträckta lärdom och hans egenskap af en verklig polyhistor; att icke alla hans elever blifvit orientalister, filosofer eller vältalare i Lehnbergs genre, är icke *hans*, den nitiske lärarens fel; vår syndiga natur har fört de fleste af oss åt andra håll, dock har den af hans lärjungar, som skrifver

detta, för sin del åtskilligt af "äreminnet öfver Birger Jarl" ännu i godt behåll efter Enbergs deklamationsöfningar och har ej heller alldeles glömt bort sitt "katal, katlah, katalta, katalt, katalti."

Enberg gagnade skolan ej blott som lärare, utan äfven som författare af flera läroböcker, hvilka ännu till sednare tider bibehållit sitt anseende och genom hvilka han inom vår pedagogiska litteratur gjort sig ett namn. Inom den vittra litteraturen tystnade han snart och han föredrog att inom sin gifna krets och inom omfånget för den verksamhet, han sjelf med förkärlek valt, vara nyttig i obemärkt lugn, framför att lysa genom idrotter af mera iögonenfallande art; han nöjde sig med att vara en bildningens såningsman och han lemnade gerna åt andra, att vara litteraturens stridsmän eller dess — modhjeltar. Dock torde Svenska Akademien, hvars ledamot han var under 41 år, (han efterträdde der sin faderlige vän Rosenstein,) hafva i honom gjort en förlust, ej lätt att ersätta; äfven inom detta samfund var han den stilla arbetaren, hvilken ej stort låter höra af sig, men hvilken i stället som myran förer strå till stacken. Såväl Akademiens språklära, som de vidsträckta förarbetena för dess stora ordbok hafva Enberg att tacka för värdefulla bidrag af sakkännedom, kritiskt sinne och oströttad forskningsifver.

Fredrika Bremer.

Vi kunde inskränka oss till att under detta namn helt rätt och slätt sätta: "född 1801, död 1865." Och i sjelfva verket! efter allt hvad om Fredrika Bremer blifvit skrifvet och ordadt, hvad skola vi egentligen här hafva att tillägga?

Hela verlden har för längesedan erkänt, att hon var en författarinna af stor förtjenst; äfven de, hvilka ansett sig kunna ha anmärkningar att göra mot ett och annat af hennes arbeten, hafva dock varit lika villiga, som skyldiga, att tillerkänna henne en talang af detta slag, som *måste* göra sig bemärkt, som *måste* göra sig plats, som icke kan undgå att spela en roll eller, om man heldre så vill, utföra en mission. Hela verlden har i henne, och utan tvifvel med rätta, sett en ädel qvinna, brinnande för sina medmenniskors väl, för tidehvarfvets alla genomgripande moraliska reformationsidéer, deltagande med energi och oförskräckthet i hela vårt omfattande stora kulturarbete, men rik på kärlek och mildhet, liksom på kraft, full af förtröstan till mensklighetens jemna fortgång i utveckling och till lycka. Hela verlden har i henne sett en heder för vårt land och ända bortom oceanen har man nästan missunnat oss henne. Hvad är här att komplettera, och hvarför skulle vi säga det tusen gånger sagda om igen?

Fredrika Bremer började med poesien, hon utbytte denna sedan mot den svenska filosofien. Det var hennes rättighet. Man skall endast icke sammanblanda dessa båda himmelsvidt åtskiljda saker och liksom i ett och samma andedrag nämna hennes första små intagande noveller och hennes sednare stora tendens-kompositioner. Mellan de förra och de sistnämnda ligger en högst märkvärdig utveckling hos författarinnan sjelf, icke en estetisk, men en etisk. Från den lekande belletristiska författarinnan med den fina iakttagelseförmågan och den lätta pennan, förvandlade hon sig till tänkerskan med den långt-tänkande blicken och med en och annan rynka på denna panna, under hvilken ögat eljest kunde stråla med så mycken vänlig glans. Vår vittra litteratur har förlorat derpå, — det är oemotsägligt, — denna Anna Maria Lenngren på prosa försvann för oss så snart, men i den allmänna litteraturen

blef hon dock qvar, och hvad angår hennes sednare skriftställarverksamhet, är det omisskännligt framför allt, att den var *ärligt menad.* Det såg möjligtvis vid ett eller annat tillfälle ut, som om det i hennes uppträdande, för att icke säga i hennes anlopp, låg ett anspråk, icke fullt motsvarande hennes krafter eller, efter strängt mått att dömma, hennes befogenhet, men det låg dock alltid ett ädelt allvar på botten af hennes sträfvande och det låg reflexion bakom ordet. Man skall icke öfverdrifva hvad hon *uträttat,* — slägtets pånyttfödelse är och blir icke någon individs verk, utan tidehvarfvens och hela menskligheten gemensamma arbete, — men hon har dock mången gång äfven med *sitt* bidrag verkat icke så litet, och om få samtida torde det kunna sägas, att de *velat* så mycket godt, som hon.

Det är endast för fullständighetens skull vi här om Fredrika Bremer lemna följande korta biografiska data. Hon var född finska, men på samma sätt som Franzén, vi skulle nästan kunna tillägga Runeberg; hennes vagga stod *händelsevis* i en finsk bygd, (på en egendom nära Åbo,) men hennes föräldrar voro infödda *svenskar*, hennes modersmål var *svenskan*, hennes uppfostran var *svensk* och hennes bildning *svensk*, liksom det också är den *svenska* litteraturhistorien hennes namn tillhör. För öfrigt var hon ännu blott ett barn, då hon med sina föräldrar flyttade öfver till moderlandet, der hennes far blef egare af Årsta egendom i Österhanninge. Man har sagt, att Franzén, hvilken till familjen Bremer stod i gammalt förtroligt förhållande, utöfvat ett väsendtligt inflytande på den unga Fredrikas utveckling; det är möjligt, ehuru vi föreställa oss, att detta inflytande varit af mera blott uppmuntrande art, än egentligen vägledande; deremot har hon sjelf förklarat, att den man, som i en något sednare tid gaf hennes själ dess mera allvarliga och spekulativa skaplynne och sålunda äfven hela hennes lif en viss bestämd riktning, var Per Böklin, rektor

i Christianstad, sednare kyrkoherde. Hennes första arbete, de på sin tid med så ofantlig framgång krönta små Teckningarne ur Hvardagslifvet utkommo i tre häften 1828—31. Derpå följde en lång serie af romaner, hvilka befinna sig på hvarje bokhylla i vårt land och hvilkas titlar det derför vore öfverflödigt att här uppräkna. Till romanerna slöto sig resebeskrifningarne. Fredrika Bremer var en af dessa menniskor, för hvilka resor är ett behof, men ett behof af högre art, än de vanliga lustresorna eller utflygterna till ett och annat bad. Hon reste icke, som engelsmannen, för att fiska lax eller för att endast tvinga den melankoliska tidens sandglas att förrinna, hon reste för att *studera*, för att bilda sig sjelf, men kanske dock ännu mera för att samla erfarenheter och exempel och jemförelser till stöd för sina filantropiska åsigter och som ett godt förråd för sin återstående lefnads praktiska verksamhet. Vi finna också i Fredrika Bremers "Resor", jemte allehanda små qvinliga svagheter, — det är sannt, — en outtömlig rikedom på intressanta och lärorika iakttagelser, flere af dessa just sådana, som man i andra berättelser om främmande länder *icke* finner, och i allmänhet en djup inblick i folkens samtida sociala lif. Ännu i sina sednare år utvecklade Fredrika Bremer en märkvärdig energi, särskildt på sina resor, — det var hennes helsa, eller hennes medicin, — och på samma gång en vetgirighet, som icke drog sig för att intränga äfven i folklifvets och institutionens gömdaste vrår. Hennes sista resa omfattade Orienten och Grekland.

Efter hemkomsten från sistnämnda land slog hon sig ner på den gamla familjegården Årsta, hvilken visserligen flera år förut öfvergått till främmande egare, men der hon imedlertid gerna mottogs med en gästfrihet, som lät henne glömma, att detta numera för henne endast var ett lånadt hem. Hennes kraft tycktes ännu långt ifrån bruten, man väntade sig tvärtom ännu mången ny vinst för litteraturen

af hennes snille och verldserfarenhet, liksom man ännu oupphörligt såg henne praktiskt verka i välgörenhetens och humanitetens kall, men man bedrog sig i dessa sina förutsättningar. Under julen förlidet år ådrog hon sig en häftig förkylning, hvilken utvecklade sig till en lunginflammation, och natten till den sista december utandades denna själ, så rikt begåfvad af naturen, så förädlad genom en sann och allvarlig bildning, och en gång så verksam för allt hvad som i denna verlden är af ärlig halt och af högre ändamål.

Christian Stenhammar.

Detta namn bör icke saknas bland våra enkla minnesrunor. Det är ett aktningsvärdt och det är i visst afseende ett föredöme.

Vi tänka här mindre på prelaten, den högvördige prosten och teologie-doktorn, den der på våra riksdagar ofta lade sitt tunga ord i vågskålen för intressen, som icke alldeles voro i tidens anda, men onekligen å andra sidan ofta med sitt klara hufvud bidrog till utredningen af mången kinkig fråga och framför allt gjorde gagn förmedelst sin aldrig tröttande ifver och sin stora arbetsseghet, — vi tänka här, som sagdt är, mindre på teologen och riksdagstalaren Stenhammar, än på *vetenskapsmannen*.

Christian Stenhammar var född 1783. Efter i Upsala fulländade studier (han var primus vid filosofie-doktorspromotionen 1809,) blef han lektor vid Linköpings gymnasium, först i *historien*, derefter i *filosofien*, ändtligen i *teologien*, men slutade som kyrkoherde i Häradshammars pastorat i Östergötland. För öfrigt hade han vid universitetet hufvudsakligast egnat sig åt *fysik* och *matematik* och under

sina lektorsår sysselsatte han sig bland annat äfven med *geografiska* studier, (frukten häraf är hans välbekanta geografiska lärobok.) Man skulle tycka, att så många olika ämnen vore mer än tillräckligt för *en* man, om äfven begåfvad med ovanlig förmåga att sätta sig in i vetenskapens särskilda discipliner, men intet af allt detta var dock hans *hufvudsak*. Denna var *naturkunnigheten*. Stenhammar var i sjelfva verket en själafrände till Agardh, denna vidunderlige man, hvilken äfvenledes var matematiker, statistiker, historiker, filosof, teolog, m. m. men *tillika* botanist, och botanist af just icke vanlig ordning, såsom nogsamt kändt är. Stenhammar var för öfrigt icke blott botanist, utan ännu ytterligare — entomolog. Han har skrifvit åtskilliga afhandlingar öfver vissa insektsgrupper och de värderas högt af vetenskapsmän; dock var botaniken alltid hans älsklingsstudium. Redan vid Linköpings gymnasium bildade han omkring sig ett slags botaniskt sällskap och i sin sednare ställning som prest på landet verkade han outtröttligt för att utbreda en allmännare håg för studium af växtläran. Sjelf föregick han med lysande exempel som botanisk *samlare*, — man såg honom ännu i hans sena ålderdom aldrig spara sig på sina exkursioner, utan, rask som en jägare, uppsöka nya växtställen och undersöka de mest oåtkomliga trakter, — men han var dessutom en den botaniska vetenskapens praktiska befrämjare, så som få väl varit i vårt land. Stenhammar var rena motsatsen till detta slags vetenskapsmän, hvilka svartsjukt stänga sig inom lyckta dörrar med sitt vetande och för hvilka utom den *lärda* verlden ingen verld finnes till; han var snarare en af detta *andra* slags vetenskapsmän, hvilka anse den dag förlorad, på hvilken de icke gjort någon proselyt. Och hans talang, — ty det fordras en alldeles egendomlig talang till detta, — hans talang att skapa elever och anhängare och medhjelpare var i högsta

grad ovanlig. När han icke hade studenter, docenter eller andra patenterade unga lärde att indraga i sitt intresse för botaniken, tog han utan tvekan en folkskolelärare, der folkskoleläraren icke fanns, der tog han bonden. De mest karakteristiska anekdoter finnas om huruledes han på detta sätt inom sin verkningskrets satte alla slags krafter i rörelse för vetenskapen, ofta krafter, hvilka icke ens anade, att de på sitt vis voro i en stor och "lärd" uppgifts tjenst. Det är sannolikt, att om Stenhammar innehaft en akademisk lärostol, skulle han icke slutat förrän han gjort hela universitetet till idel botanister, från vice-kanslern ända ner till pedellerna, och icke blott *universitetet*, utan hela universitets-*staden* med, inclusive qvinnor och barn. Men just detta kalla vi att icke blott vara vetenskapsman, utan att *älska* vetenskapen, och detta är vetenskapen värd. Utan kärlek hos dess idkare blir den blott en lärdom utan själ, och utan propaganda intet vetenskapligt lif!

Stenhammars specialitet inom botaniken var lafvarnas hemlighetsfulla, men intressanta, stora familj. Ännu vid en ålder af mellan 70 och 80 år fortsatte han sitt trägna studium af dessa växtrikets "proletärer", vår fjäll- och skogs-floras vidsträckta, men af de flesta så förbisedda torpareslägt, — ty bredvid fanerogamernas praktfulla och aristokratiska familjer taga de sig endast torftigt ut, — och han följde härvidlag fullkomligt med sin tid, till och med i fråga om den fina mikroskopiska undersökningen. Endast med döden slutade denna hans ifver och forskareflit.

Han afled den 10 januari 1866.

C. H. L. d'Uncker.

Vi finna intet, som rättmätigt skulle afhålla oss från att på detta ställe äfven egna några minnesord åt en konstnär, som visserligen var son af en *norrman*, (ryttmästaren d'Uncker,) men dock af svensk moder född i vår hufvudstad och genom hela sin uppfostran och öfriga enskilda förhållanden fullkomligt naturaliserad svensk. Vi göra det tvärtom så mycket heldre, som den svenska målarskolan har att i d'Uncker reklamera en man af verklig talang och onekligen en af de mest framstående bland alla de yngre målare, hvilka utgått från Stockholms konstverld, för att i utlandet vinna mästerbrefvet.

Carl d'Uncker röjde tidigt sin kallelse som artist, ehuru han länge nog vacklade i valet af sin egentliga genre. Han började som karrikaturtecknare, blef derefter figurmålare och porträttist, sedan någon tid miniaturmålare, men lemnade snart denna mindre tacksamma art och slog nu in på genremåleriet, hvilket sedan blef hans uteslutande fält. Från den stund, han (år 1858) i Amsterdam utställde sin mycket omtalade och berömda tafla "Ett Pantlånekontor", kan man säga, att hans rykte varit i ständigt tilltagande, och hans taflor hafva sedan alltjemt varit i hög grad eftersökta. Grunden till detta sednare ligger ej blott i mästarens verkliga öfverlägsenhet som kolorist och framför allt som karakterskildrare, fysiognomist, utan äfven den, att d'Uncker i valet af sina ämnen var sällsynt originell och alldeles icke ängslig för det nya och ovanliga. Man kan dock en gång tröttna vid att ständigt och jemnt betrakta en "gumma vid sin spinnrock", en "flicka, som matar höns", en "sjöman, som friar", en "munk på en trappa", o. d. D'Uncker tyckes tidigt ha upptäckt, att det för genremålaren funnes äfven annat, än *just detta*, att återgifva, och att för ett poetiskt öga poesi kunde låta sig ertappa i

scenerier af helt annat slag, än de nyssnämnda Vi hafva nämnt hans "Pantlånekontor", han hade förut målat en "Konstridare-garderob", han utförde sedan sådana alldeles oerhörda taflor, som ett "Tullnärsbesök vid gränsen", en "Toast", (en skålorator vid en "bättre middag",) "Spelsalen i Wiesbaden", en "Jernvägsstation", ("2:dra och 3:dje klassen",) en "Scen inför Polisen",*) m. m., men han utförde dem med mästarens pensel och menniskokännarens blick, och han — lyckades. Med "ein tüchtiges Genie" lyckas man i mycket här i verlden.

D'Uncker lefde sin mesta tid i Düsseldorf, der han var förmöget gift och förde ett i alla afseenden behagligt lif. Hans taflor gingo derifrån åt mycket olika håll ut i verlden, men det var på sednare åren en sällsynthet, att någon af dem förirrade sig till Sverge; det är endast en enskild mans dyrbara samling i Göteborg, som eger några af hans bästa kompositioner från sista perioden.

Förrän d'Uncker för fullt allvar egnade sig åt målarkonsten, hade han någon tid varit officer i svensk tjenst, men en tillfällighet afbröt denna hans bana. Sedan han lemnat krigstjensten, erhöll han af kung Oscar ett privat understöd för att i Düsseldorf studera och han lär varit den första konstnär från vårt land, som slog sig ner i nämnda stad, i stället för, såsom eljest vanligt, i Rom eller Paris. Sednare har Düsseldorf, enligt hvad alla känna, blifvit sätet för en hel koloni af Skandinaviska målare, framförallt från Sverge och Norge.

Från år 1861 var d'Uncker för det mesta patient och i det sista året så illa angripen af bröstlidande, att man redan förutsåg, att hans tid snart måste vara ute. Han afsomnade i Düsseldorf den 23 mars 1866, endast 38 år gammal.

---

*) En afbildning af denna tafla har varit meddelad i 1865 års årgång af Svea.

Christoffer Jakob Boström.

Det är icke på detta ställe rätta platsen för en afhandling i filosofiens historia och vi måste redan af detta skäl alltså här inskränka oss till några få lineamenter af en mans porträtt, hvilken det för öfrigt är vida svårare att teckna helt "kort och godt", än med utförlighet behandla.

C. J. Boström skall, hur olika man än må bedömma hans "system", förblifva ett historiskt namn. I galeriet af svenska tänkare är hans plats gifven, och bland de förnämsta. Han är den enda svenska filosof, som öfverhufvudtaget uppträdt med ett i sina grunddrag genomfördt helt system, han är också den ende, som förmått att hos oss bilda en verklig *skola*. Vi finna det sednare ännu märkvärdigare, än det förra, och det är i detta vi se mannens egentliga betydelse, hans storhet, om man så vill. Men märkligast af allt tyckes oss vara *sättet*, hvarpå denna skola blifvit bildad.

En tänkande man kan uppgöra ett system för sig sjelf, bättre eller sämre. Finner han först en kärna, en utgångspunkt, och utvecklar han denna sin första, primära, grundtanke följdriktigt och utan bäfvan för konseqvenserna, ett "system" skall alltid blifva deraf. Han fattar pennan och nedskrifver det. Han får tio läsare, af hvilka de nio ej begripa honom och möjligen den tionde, som *tror* sig hafva begripit honom, slår honom till marken med en dräpande kritik. Eller han får tusen läsare, af hvilka de niohundra och nittionio, antingen de fatta honom eller icke, svärja på hans ord och blifva hans "lärjungar". Han har i sednare fallet obestridligen fått en falang, men i de flesta händelser är detta endast en mod-affär och, sedan truppen en stund exercerat efter det gifna reglementet, — upplöser den sig och går hvar för sig. Med en *skola* i egentlig

mening förstå vi deremot en anhängarekrets, som under alla öden blifver bestående, som utvidgar sig med lifskraft allt mer och mer, som till och med öfverlefver mästaren sjelf och sedan fortsätter hans verk. Det är obestridligt, att Boström verkligen bildat och lemnat efter sig en skola just i denna strängare betydelse.

Om sjelfva det boströmska "systemet" — sådant det hittills kännes — kunna meningarna utan tvifvel vara mycket delade, och de hafva också varit det. Vi anse det för vår del icke oantastligt och vi har svårt för att tänka oss, att filosofien här skulle hafva sagt sitt sista ord, men härmed må nu, såsom vi redan yttrat, förhålla sig hur som heldst, det litteraturhistoriskt faktiska är, att Boströms lära vunnit ett nästan exempellöst insteg vid våra universiteter och genom dessa i vida kretsar utomkring i landet, att ännu i dag intet tyder på, att detta den boströmska filosofiens inflytande skulle afslappas och vara på återtåg, att tvärtom denna filosofi tyckes vara bestämd på att *behålla* sitt fotfäste och möjligen icke vika för annat, än en "ny-boströmianism", liksom hegelianismen vikit för ny-hegelianismen. Det är under sådant förhållande knappast tänkbart annat, än att denna lära måste innehålla åtminstone några pregnanta grundsanningar och att upphofsmannen till densamma åtminstone i vissa punkter träffat det absolut rätta, ty en genomgående ren förvillelse torde knappast i våra kritiska tider kunna hafva utsigt till att lyckas på detta sätt. Hela denna fråga är i hög grad intressant, blotta fenomenet är det, men vi nödgas, som redan sagdt är, afhålla oss från att här dröja dervid; det är ett ämne, som tillhör en helt annan art af biografisk och i allmänhet litterär behandling.

Och *huru* har Boström åstadkommit denna egendomliga skola? I skrift har han lemnat verlden skäligen litet; hvad han utgifvit, är i formen ytterst knapphändigt affat-

tadt och icke ens riktigt fullständigt, som filosofiskt byggeri. Man kan med fog säga, att hans lära alltså väsendtligen är en *tradition;* den har från hans föreläsningar, dessa fria akademiska föredrag, för hvilka Boström egde en särskild talang och i hvilka han excellerade genom en förträfflig pedagogisk metod och en ovanlig förmåga af öfvertygande framställningssätt, den har, säga vi, från dessa mundtliga framställningar fortplantat sig vidare och vidare, och det har blifvit några af hans förnämsta lärjungar förbehållet, att nu *efteråt* utföra dessa "skizzer", fullända dessa antydningar och utveckla hela deras innehåll, för att, om möjligt, deraf göra en fullständigt *nedskrifven* lära. Man kan icke dölja för sig sjelf, att detta förhållande, liksom det framför allt i våra dagar är temligen sällsynt, äfven innebär sina vådor och betänkligheter; det kommer här an på ett osvikligt minne, på en alldeles korrekt uppfattning, på en obrottslig pietet. Blir det en gång mellan "boströmianerna" sjelfva den minsta anledning till strid om förtolkningen af mästarens innersta tankar, rubbas ett ögonblick denna "harmonia præstabilita", som hittils bildat ett slags frimureri mellan Boströms alla anhängare, då löper systemet lätt faran för att bli sprängdt, och det är *då* vi möjligtvis en dag skola se den "ny-boströmianism", som vi ofvanför i förbigående antydt, resa sig ur traditionens tillfälliga förbistring.

C. J. Boström var född år 1797, en fattig timmermans son i Piteå, i detta "ultima Thule", på yttersta gränsen af vår civilisation. Upptagen af en förmögnare morbror och satt i skola, blef han vid 15 års ålder gymnasist i Hernösand, vid 18 år student i Upsala, och ändtligen 1824 primus vid den filosofiska promotionen. Såsom filosofiedocent erhöll han år 1833 det hedrande uppdraget att blifva lärare för kung Oscars barn, men lemnade denna befattning 1837 för att i Upsala öfvertaga en adjunktur i

filosofien. Ordinarie professor i denna disciplin blef han först 1842. Hans bräckliga helsa tillät honom icke att som offentlig lärare verka längre än till 1863, då han afträdde som professor emeritus. Dock upphörde han icke derför att fortfarande sysselsätta sig med sina älsklingsstudier och att följa med sin tids vetenskapliga och andliga utveckling; ett bevis härpå är den lilla skrift om (eller rättare: emot) den s. k. "Helvetesläran", hvarmed han öfverraskade sin samtid för tvenne år sedan och med hvilken han inom vissa regioner uppväckte en storm, som knappast fullkomligt lagt sig än i dag.

Boström slutade plötsligt sitt inom vetenskapen verksamma lif den 22 mars 1866 och hans sökande ande har nu funnit det "rätta systemet", om hvars stora mystèr det väl icke är forskaren här på jorden tillåtet att någonsin komma längre, än till en *aning*, mer och mindre inspirerad och mer och mindre träffande.

Johan Börjesson.

"Den sista Fosforisten!"

Den sista representanten för en poetisk skola, hvilken i vår litteraturhistoria gjort sig ett namn, mera — såsom oss synes, — genom högljuddheten af sin polemik och den häftiga gymnastiken i sina gigantiska anlopp och sträfvanden, än genom storheten och betydelsen af sina verkliga resultater! Det är oss omöjligt, (och vi hafva annorstädes förut uttalat det) att i den s. k. Nya Skolan, utgången ur det af Atterbom år 1807 stiftade "Aurora-förbundet", se en *nödvändig* och naturlig "länk i kedjan", ett *oundgängligt* öfvergångsstadium mellan den gustavianska tidens vit-

terhet och den nyaste tidens estetiska litteratur; vi betrakta den snarare blott som en *episod*, mera tillfälligtvis, än med sträng logisk nödvändighet, kastad midt in i vårt lands litterära utveckling, en till ytterlighet drifven kraftansträngning för ett mål, som i betydlig grad var alldeles illusoriskt, och hvilken ansträngning derför ej heller blef af någon större betydelse för framtiden och egentligen icke heller stod med denna framtid i något omedelbart sammanhang. Vår nyaste vittra litteratur, hela den nya litterära, så till sägandes vegetation, har slagit rötter i vår tids grund och växer upp för en kommande tid, den har sannerligen icke sitt frö i "Fosforismen", utan i en poesi, som *tillät sig* att fritt för sig spira upp *vid sidan af* fosforisternas plantskola och att snart skjuta den öfver hufvudet, den har sina föregånden i Tegnér och Geijer, och följa vi kedjan ytterligare tillbaka i tiden, räkna vi som verkliga "länkar" deri, icke Atterbom, utan Franzén, Lidner, Kellgren. Att utveckla detta närmare, hörer icke hit, vi hafva här endast velat göra en antydning, men redan denna torde vara alldeles tillräcklig för att motivera vår ofvanför gjorda bekännelse, att den "nya Skolan" icke för oss står i denna gloria, hvilken en tid förbländade så många, och följden häraf är åter helt naturligen den, att det ej heller precist är genom sin egenskap af *fosforist* Börjesson synes oss intaga någon framstående plats inom vår litteratur eller företrädesvis förtjenar att minnas.

För öfrigt, — det måste uttryckligen bemärkas, — var Börjesson icke inom sjelfva "Skolan" något af de förnämsta ljusen. Han kom vid 18 års ålder till universitetet i Upsala; begåfvad med poetiska anlag, blef han snart "upptäckt" af Atterbom och indragen i hans krets, värfvad för hans fana. Hela atmosferen i Upsala var den tiden impregnerad med fosforismen, smittan angrep, åtminstone för ett ögonblick, sjelfständigare poetiska naturer, än Börjesson,

intet är förklarligare, än att äfven han alltså tog intryck af den rådande epidemien och började fosforescera, liksom de andra. I en följd af årgångar utaf Atterboms "Poetiska Kalender" uppträdde nu Börjesson med allehanda lyrik och deltog sedan äfven som litterär kritikus i Skolans "Litteraturtidning." Dock uppnådde han aldrig, oaktadt all sin goda vilja, den äran att blifva af partiet erkänd som en af dess pelare, man mottog med tacksamhet hans "bona officia", men man ställde honom likväl aldrig i främsta ledet, man tillät sig till och med att mången gång öppet tillkännagifva sin innersta mening, att han var för "svag i sina stycken" för att kunna eftertrakta den högsta graden inom förbundet; (detta var t. ex. händelsen, då han år 1820 utgaf sitt stora skaldestycke "Skapelsen", ett opus, som, man måste medgifva det, verkligen icke ens i fosforismens smak och stil var något mästerstycke). Man betraktade honom alltid som en "utilité", men synnerligt längre tyckes man aldrig hafva velat sträcka sig.

Till slut torde Börjesson sjelf hafva insett, att han kunde välja en bättre verkningskrets, än att endast gå och plöja i Nya Skolans flygsand; han upphörde på en gång med hela sitt skaldskap och inskränkte sig (efter 1820) till en specialitet, inom hvilken han sedan hade den mest lysande framgång, prediko-vältaligheten. Han hade redan år 1816 blifvit prest, tjenstgjorde derefter åtskilliga år i presterliga befattningar i Upsala, men erhöll 1828 Weckholms pastorat i Erkestiftet, (vi tillägga här, att han 1840 blef prost och 1844 teol. doktor.) Som predikant lyfte sig Börjesson snart till en af få andra andliga talare inom vårt land upphunnen berömmelse. Hans predikningar voro alltid både till form och innehåll vida öfver hvad gemenligen från predikstolen bestås en välvilligt stämd publik, och verkningen af desamma ökades genom den sällsynta

deklamatoriska talang, för hvilken Börjesson var vida bekant. För öfrigt lefde han nu, som kyrkoherde på landet, ett stilla och obemärkt lif och litteraturen hörde icke mera af honom. Han hade upphängt sin lyra på väggen i sitt pastorsrum och han hade, som man trodde, för allo "gått upp" i sitt andliga kall.

Det var *då*, Börjesson helt plötsligt år 1846, vid 56 års ålder, gjorde sig åter påminnt som skald och — hvad som var i dubbelt mått påfallande — som *dramatisk* skald. Hans "Erik XIV" kom så oförmodadt midt i all vår fattigdom på inhemsk dramatik, att icke blott allmänheten, utan äfven kritiken på lång tid hade svårt att riktigt hemta sig från sin öfverraskning. Detta drama efterföljdes snart af åtskilliga andra likaledes historiska sorge- och skådespel, alla för bekanta, för att här ens behöfva till titlarne nämnas, hvarförutan Börjesson i mellantiden mellan sorgspelet "Erik XIV:s son" och skådespelet "Solen sjunker" anonymt utgaf en samling lyriska dikter under titeln "Kärlek och Poesi", samt några år sednare en lyrisk samling: "Blommor och Tårar på en Dotters graf". Uppmärksamheten blef nu naturligtvis åter fästad vid Börjesson och i den första berusning, som framkallades af hans "Erik XIV", var man nästan färdig att i honom helsa en ny Shakspear. Man har sedan återkommit till en mera lugn granskning af dessa Börjessons dramatiska arbeten och det är en sanning, att hänryckningen har icke kunnat hållas vid magt. Man erkänner numera allmänt, att Börjessons dramatik icke har sin egentliga styrka i det — dramatiska, (det är för öfrigt ett fel, som hos oss tyckes envist häfta vid de flesta, som försökt eller försöka sig i kompositioner för skådebanan,) hvaremot samtliga hans för scenen skrifna arbeten innehålla förträffliga spridda scener och framförallt lyriska momenter både af stort stilistiskt värde och af en ädel inspiration, — något som man likaledes finner *mången-*

städes i hans ofvannämnda rent lyriska samlingar. Härmed må nu för öfrigt vara hur som helst och kritiken må hafva mer eller mindre att anmärka mot Börjessons författareskap, äfven det från hans sednare epok, så är det dock oemotsägligt, att han på ett karakteristiskt sätt betecknat sin plats i vår litteraturhistoria och att han äfvenledes på sin ålderdom godtgjort mycket af hvad han i yngre år kan anses hafva förbrutit mot sånggudinnan.

Såsom enskild menniska egde han alla företräden af en fint bildad man, som med ett varmt och känsligt hjerta förenade behagen af ett lekande skämt och en fängslande konversation. Hans plats var icke uteslutande på Parnassen eller i templet, utan äfven i salongerna, der han var damernas orakel, liksom barnens förtrogne vän. Man hade väntat, att vid filosofiedoktorspromotionen förliden sommar se den gamle skalden mottaga jubelkransen, men döden kallade honom helt kort före denna fest; Börjesson afled den 6 maj, i en ålder af 76 år.

Sedan 1861 var Börjesson ledamot af Svenska Akademien, der han efterträdde den lärde, vittra och spirituelle diplomaten v. Brinkman. Som den sistnämndes biograf visade Börjesson sig fullkomligt "på höjden" af sitt ämne. Det var på sätt och vis Brinkman sjelf, som här gick igen i denna stilens eleganta hållning, som icke utesluter det solida i tanken, i dessa attiska vändningar, hvilka när de innehålla ett skämt, dock skämta på ett så älskvärdt sätt och med en konst, i hvilken man fordom var mästare, men som man nu för tiden som oftast imiterar endast för att — misslyckas. Ända intill sina sista dagar sysselsatte Börjesson sig med litterärt skriftställeri och han hade före sin död hunnit fullända ett nytt sorgespel, "En statshvälfning i Rom", hvilket arbete han dock ej sjelf, såsom han hoppats, fick se utgifvet, utan efterlemnat som en litterär qvarlåtenskap.

Sven Erikson.

I slutet af maj 1866 afsomnade i en undangömd vrå af landet en man, om hvars stilla idrotter den *stora* historien intet har att förkunna och hvars namn lätteligen förlorat sig i mängden af mera klingande och anspråksfulla. Och dock var han en heder för vårt fädernesland och, såsom en af våra verksammaste patrioter, en förebild att skåda upp till, liksom han efter döden är ett svenskt minne att med aktning taga vara på.

Sven Erikson på Rydboholm var en af dessa "nyttiga män", hvilkas tysta, men outtröttliga mödor med rätta utgöra ett ämne, icke blott för ett *statistiskt*, utan i sina detaljer nästan, liksom myrans rastlösa flit, för ett *naturhistoriskt* studium. Han var ett exempel på huru man med ett klokt hufvud, ett uppmärksamt öga och en aldrig hvilande omtanka är i stånd till att med litet åstadkomma stora och förvånande ting och så godt som att skapa af intet. Han var född år 1801 i Kinna socken af Marks härad i Elfsborgs län och var son af ett fattigt bondfolk. Vi befinna oss i den s. k. "Knallbygden", känd för sin urgamla hemslöjd, men tillika af gammalt stående i ett temligen tvetydigt rykte för det egendomliga kringirrande lif, som ständigt föres af en stor del af dess befolkning. En privilegierad vana har, som bekant är, gjort innevånarne i dessa trakter till ett slags handelsdrifvande sigenare; genom det ständiga lifvet på landsvägarne har ett i sig sjelf lofligt yrke icke kunnat undgå att smittas af vissa olater och det har efterhand af de från slägte till slägte ärfda "coutumerna" blifvit ett helt system, men långt ifrån fördelaktigt återverkat på hela denna landsort sjelf. Den unga Sven Erikson var från början dömd att, liksom alla andra fattiga Marksbor, söka taga sig fram i lifvet förmedelst "påsen på ryggen", men det tyckes redan mycket

tidigt hafva börjat spöka i hans hufvud en fundering om att den gamla traditionella "agenturen" för andra var i sjelfva verket en temligen lönlös bedrift, och att det möjligen kunde finnas ett sätt, att göra dessa evinnerliga vandringar mera fruktbärande och inbringande, genom att nemligen på en gång vara handelsman och sjelf *förläggare*. Han företog sig, ledd af denna riktiga beräkning eller instinkt, att på kredit eller för sin första sammanskrapade sparpenning skaffa sig bomullsgarn i Göteborg, och han engagerade derefter i hemmet en väfverska, hvilken för hans räkning "förädlade varan". Väfnaderna, hvilka nu voro *hans* egendom i stället för blott kommissionsgods, kringbar han sedan kring bygden och afyttrade, men för vinsten köpte han nästa gång ett litet *större* parti garn och antog nu *två* väfverskor i stället för den ena. På detta sätt fortfor han i många år, ständigt ökande sitt förlag, tills han slutligen hade en hel *otalighet* af väfstolar, som för hans räkning oupphörligt arbetade i de särskilda socknarna af Mark. Då hans behållna vinst nu i proportion derefter ständigt ökades, insåg han att tiden var kommen för honom att drifva affärer i större skala och mera fabriksmessigt. Omkring år 1835 inköpte han då, full af mod och med god beräkning, Rydboholms egendom och anlade der jemte några medintressenter en ordentlig *fabrik* för väfnader. Hela maskineriet dertill införskrefs från England; det var för den från början så fattige bondsonen ett dristigt företag, men han hade nu fått sina "idéer" och han lät sig icke förbluffa. Tio år derefter upplöstes Rydboholms Bolag och Erikson öfvertog då ensam fabriken; den dref då 282 väfstolar, hvarförutom efterhand tillkommo ett tekniskt blekeri, färgeri, appreteringsverk, maskintryckeri, m. m. Från denna tid kan man gerna säga, att Eriksons industri gick framåt med jättesteg. År 1851 anlade han Svaneholms fabrik med 320 väfstolar såsom

"annex" till Rydboholm, två år derefter ytterligare Rydals spinneri. Ändtligen 1854 uppfördes Wikafors stora fabrik med icke mindre än 1000 väfstolar. Erikson var nu en mägtig man och helt och hållet obemärkt kunde han ej heller förblifva, oaktadt all den anspråkslöshet, hvarmed han nöjde sig med att inom sin hemort verka och för öfrigt låta verlden gå sin gång. Redan 1834 hade han erhållit den större guldmedaljen "för medborgerlig förtjenst", vid 1847 och 1851 års expositioner i Stockholm hedrades han likaledes med medalj, år 1852 erhöll han Vasaorden, hvarjemte han 1855 vid industriutställningen i Paris fick medalj och kallades till utländsk ledamot af "Académie nationale agricole, manufacturière et commerciale."

Jemte det att Erikson var en industriidkare af stor förtjenst och med en inom vårt land ovanligt vidsträckt bedrift, gjorde han sig ett namn både som jordbrukare och skogshushållare. Hans landtbruk lär ha varit ett af de mest rationellt och driftigt skötta inom hela orten. För sina måhända tusentals underlydande, (fabriksarbetare och andra) sörjde han med patriarkalisk omsorg. Vid hans stora bruk uppfördes skolor och han lät dessutom för sitt fabriksfolk bygga en särskild kyrka, der en af honom sjelf aflönad prestman förrättade gudstjensten. Sjelf endast autodidakt, var han dock en i många stycken sannt upplyst man och visste framför allt att sätta värde på upplysning och bildning. Om han också, som praktisk man och såsom den der sjelf bragt sig upp från intet, lärt sig företrädesvis att känna hvad penningen, klokt använd, förmår, hade han både allt för godt hufvud för att icke inse och erkänna, att äfven vetandet är en *magt*, och för mycket hjerta, för att icke, i sin en gång vunna lyckligare ställning, unna sina underhafvande denna kunskapens ovärderliga skatt.

Sven Erikson hade redan år 1825 tagit till äkta en bondflicka från samma socken, som han sjelf. Han efter-

lemnade vid sin död både barn och barnbarn och, som det säges, en högst betydlig förmögenhet, ärligt förvärfvad genom sträfsamhet, hushållning och ett industriellt snille af mer än vanlig skärpa och halt.

Disa Böttiger,
född Tegnér.
(1813—1866.)

Till C. W. Böttiger.

Kamrat från Odinslund! Vi blifva gamla
och det blir tomt omkring oss mer och mer;
vår ungdoms luftslott se vi alla ramla,
hvad lycka, mannen byggt sig, — brytes ner;
den tid, då *vinningar* vi täljde, glada,
och då vi lifvets skördar togo in,
— "Raccolta bella!" — hvar uti sin lada,
vår mandoms gyldne årstid, din som min,
den är förbi. — *Förluster* efter detta
vår tideräkning blir, den enda rätta.

Du var den lycklige, den afundsvärde;
dig lifvet gaf hvad blott det ger åt få,
sin konst dig Sånggudinnan tidigt lärde,
att strängarna med vigda fingrar slå,
och kärleken dertill, den rena, sanna,
som likt Hesperiens sommar evig är,
kom så att stryka molnen från din panna
och skapa dig en himmel redan här;
som höjd och dal af morgonen förgyllas,
du såg ditt hem af idel solsken fyllas.

Jag vet det, — detta milda solsken släcktes
och i din "studio" blef det åter skumt,
jag vet, — den bittra bägaren dig räcktes
af denna magt, som endast vinkar stumt,
som räknar menskans timmar här i tiden
förutan uppskof, misskund och apell,
jag vet det, — lyckan, harmonien, friden,
de ljusa Genier, jagats ur sitt tjäll,
jag vet det, — *hon är död.* Ej skaldens lyra
besvärjer ödena, som verlden styra.

Hon vandrat hädan, denna vän och maka,
hon, som allena var för dig en verld,
som lät dig lifvets bästa sällhet smaka
och strödde glädjens rosor kring din härd,
som likt Iduna, — sjelf en sagans *Disa,* —
dig bjöd sin frukt ur gudars äpplegård,
— hvar ädel qvinna till vår tröst och lisa
har dessa trolldomsäpplen i sin vård,
föryngringens! Det är, symboliskt taget,
den milda blicken, huldheten, behaget.

Hon har försvunnit, så som höstens svala
sin kosa styr till himlar mera blå,
men mången runa skall om henne tala,
ej sorgens blott, men hågkomstens också;
som sångarns ädla maka skall hon minnas,
som hälften af hans väsen och hans själ,
och — hvilka anor skulle högre finnas? —
sjelf var hon ju af sångarblod jemväl!
Esaias' dotter! — det är dock en adel,
ett arf af ära utan vank och tadel.

Vid denna friska graf låt mig ock dröja
ett ögonblick af stilla andaktsfred,
låt mig med vördnad der mitt hufvud böja
och der min enkla krans få lägga ned!
men *du*, kamrat från förr! — vi blifva gamla
och det blir tomt omkring oss mer och mer,
så låt oss kretsen mera slutet samla
omkring vår ungdoms bleknade banér!
Du, arme enkling efter lifvets lycka,
låt mig ur fjerran så din hand få trycka!

Fredrik Daniel v. Rosen.

Grefve F. D. v. Rosen var en af svenska arméens veteraner och han var en hedersman.

Han var en af de numera få svenska krigare, som under den blågula fanan varit "med i elden". Född år 1785, bevistade han redan vid 22 års ålder fälttåget i Pomern, och med utmärkelse. Han var då löjtnant i kavalleriet. Inom detta vapen steg han sedan i grader allt högre och högre ända tills han år 1840 blef chef för Skånska Dragonregementet. Han erhöll flera gånger förtroendet att deltaga i militära kommittéer och sammanträden och visade sig ständigt som en inom sitt speciella fack särdeles duglig och sakkunnig militär; han lär i sin kraftiga ålder varit ansedd för en af våra förnämsta kavallerister och han var specielt en hästkännare af första ordningen. Redan 1819 riddare af Svärdsorden hedrades han år 1854 med kommendörsgraden af samma orden. Detta är i korthet hans meritlista. Under en tid af djupaste fred skulle den i sjelfva verket knappast *kunnat* erbjuda några mera lysande detaljer; öfningslägren lemna

icke tillfälle till bragder för epopéen och de lagrar, man vinner på manègen, tillhöra just icke dem, som häfden tager i sin vård.

Och dock saknade icke grefve Rosen sin hederskrans, men denna var, om man så vill, af mera medborgerlig art. Om han ej vann den i brinnande batalj, vann han den likväl, — genom en tjensteutöfning, uppfattad ej blott ur en uteslutande militärisk, utan äfven social och vi ville nästan tillägga moralisk synpunkt, genom en omutlig rättskänsla och en sann humanitet. Han älskade sitt vapen, men han var å andra sidan sjelf af sitt regemente älskad som en far. Det var hos honom något af den gamle Ziethen, Fredrik II:s berömde kavallerigeneral, i hans sätt att umgås med sin trupp och sitt befäl, i den raska, rättframma hållningen, i sjelfva fryntligheten af hans blick. Sedan flera år hade han nu afsked från krigstjensten, men ännu i det längsta, förrän de ålderdomskrämpor bröto hans kraft, hvilka slutligen lade honom vid 81 års ålder i grafven, bar han sitt hufvud upprätt och man kunde, vid att blott se honom, icke misstaga sig om att detta var en militär med hjertat på rätta stället, lika mycket som en ädling med det chevalereska gustavianska hofvets traditioner.

Christian Erik Fahlcrantz.

Det skall för en framtida litteraturhistorikus blifva ytterst svårt att med noggrannhet bestämma karakteren och betydelsen af C. E. Fahlcrantz' skriftställeri; det är *redan nu* icke så lätt. Genom sin sällsamma komposition "Noachs ark" skiljer han sig, strängt taget, från alla möj-

liga skolor och nästan alla vittra arter, genom sin stora dikt "Ansgarius" träder han åter in på ett för nästan hela hans öfriga litterära produktion så främmande fält, att det blir oss alldeles omöjligt, att af dessa hans tvenne hufvudsakliga arbeten bilda oss något slags *enhet* eller att på dem *tillsamman* grunda något omdöme om författarens litterära *egentlighet*. I det förra, äldre, arbetet, fantastiskt, uppsluppet, nyckfullt, nyromantiskt, anar man en genius, snarast tillhörande en ännu då endast svagt gryende framtid, i det sednare återfinner man honom deremot inom en genre, som egentligen tillhör en förfluten tid och hvilken i våra dagar har svårt att finna någon genklang. Det förra är ett språng framåt, så djerft, att man knappast kan följa med honom, det sednare är i visst afseende ett steg tillbaka, så plötsligt och tvärt, att de flesta väl knappast haft lust att med honom vända om. Vi bestrida härmed på intet sätt, att man äfven i "Ansgarius" åtminstone styckevis har att göra med en verklig poet, ehuru af helt annat skaplynne, än den, som här och der i "Noachs Ark" öfverraskar oss med en så märkvärdig lyrik, men vi mena, att hela detta slags epik i sjelfva verket är af så pass gammalt datum, att samtiden ej längre har sinne för att deri orientera sig, och att en skald, genom att välja just *denna* art, ofantligt lätt utsätter sig för att sjunga för döfva öron. Vi tro, att detta har inträffat med Ansgarii sångare; det kan vara med orätt, men det är ett faktum.

Att fysiologiskt förklara, *huruledes* Fahlcrantz efter "Noachs Ark" kom att skrifva "Ansgarius", är måhända i hufvudsaken icke så svårt. Han hade hittils väsendtligen gjort sig ett namn som *skämtare*, som satirikus och såsom polemisk "lätt ryttare"; om det i hans "Noachs Ark" finnes någon det hela genomlöpande tråd, är det just satiren, det fria, för öfrigt onekligen genialiska, skämtet med allt, som kommer i författarens väg, och romantiken spelar

här endast en mera episodisk roll. Det kom en dag, då han sade till sig sjelf: "majora canamus", då han gjorde den reflexionen, att han dock för sin, om ej precist litterära, dock personliga värdighet borde visa verlden, att han ej uteslutande vore ordlekaren och "farceuren", då han måhända sjelf kände sig generad af denna ära, som så rikligen vederfors honom, att "vara i allas mun", af alla citerad, af alla liksom till ett slags sällskapsnöje använd och till och med missbrukad såsom "den qvicke Fahlcrantz"; och han fattade då pennan för att skrifva ett opus af allvarlig art, i högre stil. Vi kunna förstå, att han, för att på en gång åstadkomma en tillräckligt iögonenfallande kontrast och för att tillika stämma sin vitterhet i harmoni med den "sociala ställning" han innehade såsom prest och teolog, alltså valde ett ämne af strängt seriös natur, men med allt detta hade det dock varit önskligt, att han kunnat finna ett annat, som varit *mindre* frestande för den rent deklamatoriska och nästan dogmatiska framställningen, framförallt att han icke ansett sig böra i ämnets behandling drifva sitt allvar ända till ett systematiskt så till sägandes *späkande* af hela sitt ursprungligen så rörliga och liffulla geni. Följden har blifvit, att "Ansgarius" är ett skaldestycke, som svårligen kunnat vinna annat, än hvad man på det franska konstspråket kallar en "succès d'estime", och som alltså inom vår litteratur utgör ett monument, hvilket snart skall vara öfvervuxet af nya tiders friska grönska, medan å andra sidan hans "Noachs Ark", ett svårfattligt opus redan för den tid, som vid första debuten af denna snillrika fantasi greps utaf öfverraskning och beundran, numera behöfver utförliga kommentarier, för att med alla sina mer och mindre hemlighetsfulla och fina antydningar på förhållanden för dagen kunna förstås och njutas som sig bör.

Vi hafva här antydt omständigheter, hvilka icke kunna

annat, än beklagas, ty Chr. E. Fahlcrantz har härigenom förblifvit en skald och litteratör, om hvilken det gäller, att man snarare är hänvisad till att gissa sig till hans verkliga, sannskyldiga halt, än man är i stånd till att af hvad han presterat vinna en fullständig och påtaglig kännedom derom. Att han icke *endast* var satirikern, spelande med ord och öfvande i detta afseende en lek, hvilken såsom konstnärlighet "*ex professo*" torde få anses vara af omtvisteligt värde, hur pikant den än må vara "*ex improviso*," *detta* har han tillräckligt bevisat såväl genom sitt ofvannämnda stora episka skaldestycke, som genom åtskilliga andra utgifna arbeten, men det torde vara tillåtet att tro, att det hos honom, speciellt som skald, låg mera på botten, än han någonsin sjelf fann tillfälle till att bringa i dagen. Det finnes hos honom drag af verklig humor, blixtar af lyrisk inspiration, hvilka visserligen ofta nog snart åter förlora sig antingen i ett på ytan sprittande raljeri eller i ett mystiskt dunkel, men hvilka dock tyda på något vida djupare, än måhända de flesta ens ansågo sig hos denna man böra söka. Som vetenskapsman, teolog, litterär kritikus var han vida klarare; man kunde här icke misstaga sig om mannen med de strängt ortodoxa föreställningarne och med denna djupa öfvertygelse, som förtjenar aktning äfven af dem, hvilka icke i allo kunna dela densamma. Vi anföra i detta afseende endast hans stridsartiklar och skrifter mot Almqvist, mot Straussianismen, mot katolicismen, vi kunna härtill lägga hans deltagande i dagens politiska frågor såsom ledamot af presteståndet vid en följd af riksdagar. Han dolde icke, att han här vid lag var konservatif och detta på fullt allvar; han lekte här hvarken med ord eller med vota. Man visste alltid hvem man här hade att göra med, en prelat, hvilken betraktade det som en hederssak att icke efterskänka något af traditionernas arf, men det är i den politiska verlden redan mycket

vunnet, om man alltid med säkerhet kan räkna både sina vänner och sina motståndare. Vi tala här i båda fallen endast om de ärliga.

Fahlcrantz var född 1790. Som student i Upsala egnade han sig företrädesvis åt den österländska litteraturen och bestridde äfven sednare såsom docent i arabiskan den orientaliska professionen en kortare tid, (år 1825.) År 1829 erhöll han en teologisk profession i Upsala, men flyttade 1849 derifrån till biskopsstolen i Westerås. Under åren 1835—37 gjorde han vidsträckta utländska resor och företog ännu 1856 en ny utflygt. Anteckningarna från dessa hans resor utgöra en intressant del af hans först helt nyligen utgifna "Samlade Skrifter."

I sitt enskilda lif skildras Fahlcrantz såsom en typ af hjertlighet, humanitet och vänfasthet. Hans biskopshus utmärkte sig lika mycket för en enkel patriarkalism, som för en sällskapston och ett umgänge, der fryntlighet och snille förde värdskapet och der Fahlcrantz gerna aflade prelatens stränghet för att skämta som förr och strö omkring sig sina lekande infall.

Den 6 augusti 1866 afsomnade den gamle biskopen. Döden kom oförmodadt, ty han hade i den sista tiden, oaktadt då och då återkommande ålderdomsbräckligheter, befunnit sig i allmänhet kryare, än förut; han hade också ännu dagen före sin död varit ute och till och med bevistat gudstjensten i sin kyrka.

C. E. Fahlcrantz var sedan 1842 En af de Aderton i Svenska Akademien, Hedersledamot af Vetenskaps-Akademien, samt prydd med Nordstjernans stora kors. Han var dessutom en af Jubel-filosofiedoktorerna vid detta års promotion i Upsala.

C. H. Ekstrand.

I samma mån som den provinciella sjelfstyrelsen, hvilken genom Landstingsinstitutionen blifvit möjliggjord, hinner utveckla sig och vinner i stadga, framstår det också naturligt nog allt fler och fler medborgare, hvilka i specifik mening förtjena namnet "kommunalmän", och desto mera blifver också den allmänna uppmärksamheten fästad vid desamma. Tillfället alstrar förmågorna, och många talanger, som förut saknat ett större fält för sin verksamhet, kallas efterhand, sedan denna verksamhet blifvit dem erbjuden, fram ur sin undangömdhet. En sådan talang var den d. 30 augusti 1866 aflidne brukspatron C. H. Ekstrand.

Det är en allmän och af ingen jäfvad mening, att hos denna man fanns en sällsynt administratif förmåga och att han i sjelfva verket var en "brukbarhet", som skulle passat för angelägenheter af vida större dimensioner, än dem, inom hvilka han sjelf föredrog att röra sig. Det län, han tillhörde, Nyköpings, tog honom i anspråk för mycket olika uppdrag och ärender, och ingen har uppfyllt dessa anspråk med större beredvillighet, få med större skicklighet och mångsidighet. Brukspatron Ekstrand medförde till alla de särskilda arbeten, honom anförtroddes, ett ovanligt ordningssinne, en skarp uppfattningsförmåga, en outtröttlig drift. Som Hushållningssällskapets v. ordförande och som likaledes vice ordförande i Landstinget, utvecklade han en fruktbringande verksamhet i otaliga riktningar, men han räckte dessutom till för alla möjliga speciella kommittéer, för bankstyrelser, m. m. Han var en af dessa sällsynta män, för hvilka det icke kännes som ett offer, att egna sin tid och sina krafter åt det allmänna, utan hvilkas stolthet det är att i främsta rummet förtjena namn af en *gagnande medborgare* och hvilka med *glädje* kasta sig in i alla de olika förrättningar, som tillhöra samfundets invecklade maskineri.

Det är med och genom män af denna art en *allmänanda* skapas, och om något hittills behöfts i vårt land, är det i hög grad just detta.

Brukspatron Ekstrand var en man af sällsynt, till och med i alldeles särskild mening *akademisk* bildning. Född år 1803 inom Wexiö stift, der hans fader var kyrkoherde, blef han student vid Upsala universitet 1822 och promoverad filosofie doktor sammastädes år 1830. Han förblef till en början vid akademien, som amanuens vid Biblioteket derstädes, och man väntade sig, att se honom fästad vid universitetet som lärare, något, hvartill hans grundliga kunskaper gjorde honom fullt berättigad. Redan 1835 lemnade han dock Upsala för att slå in på en alldeles ny bana, bosatte sig som gift man i Södermanland och egnade sig nu åt den enskilda ekonomien, såsom bruksegare. Nyköpings län kom härigenom att göra den vinst, som Upsala universitet gick miste om.

Det sista året var Ekstrands helsa bruten och hans snara slut var förutseddt under flera månader. Han skulle varit sjelfskrifven till representant vid den snart sammanträdande första tvåkammar-riksdagen, men döden unnade honom icke den nya medborgareäran, han säkerligen der skulle åt sig inlagt.

Brukspatron Ekstrand hade från högsta ort blifvit uppmärksammad med såväl Nordstjerneorden, som Vasaordens kommendörsband; han hedrades dessutom, fastän först kort före sin sista sjukdom, med Södermanlands Hushållnings-sällskaps medalj i guld. För att blifva som en god och exemplarisk medborgare erinrad inom en vid krets, hade han icke behöft dessa utmärkelser, eljest sällan så "väl placerade", som de verkligen voro på *denne* mans bröst.

E. G. v. Rosén.

Ännu för omkring 30 år sedan kunde man någon gång i Stockholms Storkyrka få höra orgeln "trakteras" af en amatör, hvars musikaliska talang var lika beundrad, som hans sociala ställning för öfrigt var åtminstone för en "orgelnist" alldeles exceptionell. Det torde i sjelfva verket böra räknas till de aldra största undantag, att en så uppsatt embetsman, som en *hofrättspresident*, slår sig ner vid orgeln i en kyrka och der låter offentligen höra sig; dock var just detta här händelsen. Det kan icke falla oss in att tänka så lågt om den sköna konsten, att vi skulle anse en hög funktionär *förnedra sig* genom att sålunda uppträda inom en art af offentlighet, som, hur främmande den kan synas vara för hans egentliga kall, likväl i sig sjelf både är tacksam och har sin ära, men ovanligt var förhållandet i alla fall och det sker mycket här i verlden, som af memoiren erinras och upptecknas utan att ega den märkvärdighet, som här ifrågavarande faktum. Amatören, — *den* tiden blott amatör, — var Erik Gabriel v. Rosén.

Man kan gerna fritt säga, att denne man var född till musiken, det förringar icke hans värde i andra afseenden; att han derjemte eller det oaktadt var en förtjent och duglig embetsman, bevisar endast, att han var vuxen mer än en sak och att han egde förmåga nog att göra sig hemmastadd inom hvarandra ganska olika verkningskretsar. Som musikalisk exekutör hade han tidigt valt just orgeln till sitt favorit-instrument och han hade i sanning icke valt det lättaste. Redan år 1797, då han nyss hade börjat sin juridiska embetsmannabana, antog han ordinarie beställning som orgelnist i Klara kyrka i Stockholm, en plats, den han sedan utbytte mot orgelnistbefattningen i Storkyrkan. Oaktadt han från den tiden oupphörligt

avancerade som embetsman och efterhand uppsteg till de högsta graderna inom den juridiska embetsmannaverlden, öfvergaf han dock först sent sin kära orgelnistbefattning och *sedan* han gjort det, var det honom dock icke blott en vederqvickelse, utan nästan ett behof, att ännu någon gång som "konstälskare" *låna* Storkyrkans orgel för högmessogudstjensten och der för några timmar åter införlifva sig med sina gamla välbekanta tangenter och register. Det är icke mer än *en* mening derom, att Rosén var en orgelspelare af första ordningen, men han var dessutom i allmänhet en musikus med stor och vidsträckt konstbildning och han har, som ordförande inom Musikaliska Akademien under ett helt fjerdedels sekel, verkat icke så litet för tonkonsten inom vårt land, något, som äfven på flerahanda sätt blifvit offentligen erkändt.

E. G. Rosén var född år 1775, son af öfverhofpredikanten Rosén i Stockholm. Efter att redan år 1793 hafva slutat sina studier i Upsala, gick han genast in på den juridiska embetsmannabanan, blef 1802 assessor i Svea Hofrätt, 1815 hofrättsråd, tio år derefter justitieråd, samt ändtligen 1836 president i Svea Hofrätt. Från detta embete tog han icke afsked förrän vid 70 års ålder, år 1845. Han hade under denna sin långa och hedrande embetsmannaverksamhet erhållit mångfaldiga prof på erkännande och nådigt välbehag från högsta ort. Adlad 1816, uppflyttades han i friherrligt stånd år 1843; riddare af Carl XIII:s orden 1829, kommendör af Nordstjernan 1832, pryddes han ytterligare år 1860 med Serafimerbandet. Ordförande i Musikaliska Akademien från år 1835, såg han sig efterhand invald till ledamot af flera andra akademier och fosterländska sällskaper. Den gamle presidenten och den med ungdomens värme ännu intill sista tiden för den ädla tonkonsten svärmande orgelspelaren lefde under de sista decennierna i en ärofull reträtt; den 10 september 1866 afsom-

nade han stilla och fridfullt från sin Mozart och sin Bach och sin idylliska "villeggiatura" vid Djurgårdsbrunn.

Af hans 6 barn lefva endast en son, f. d. kammarrättsrådet Rosén, samt tvenne döttrar, en enkegrefvinna Posse och grefvinnan Henning Hamilton.

P. F. Blidberg.

Äfven han var en tonkonstens veteran, i sina yngre år en dess inspirerade idkare och framförallt en dess eldigaste tillbedjare. Han var nu en gammal man, visserligen tio år yngre än Rosén, men dock med 82 år på nacken. De följdes för öfrigt begge åt ifrån denna verldens "stora orkester"; Rosén och Blidberg dogo på samma dag.

Det var en tid, då Pehr Fredr. Blidberg var "populär", då hans vackra romanser sjöngos i alla salonger och då han af de största musikkritici "ex officio" gerna underhand rådfrågades som ett orakel. Och detta var med rätta. Blidberg egde icke blott som exekutör och tonsättare en särdeles aktningsvärd talang, men han var derjemte som "*kännare*" en af de grundligaste inom vår hufvudstad. Han hade *hört* mycket musik och *läst* musik måhända ännu mera, och han hade hört och läst allt detta icke endast med musikälskarens känslor och sympati, utan äfven med estetikerns smakdöme och eftertanka. Det har väl under ett halft sekel icke funnits något offentligt tillfälle till att höra god musik i Stockholm, som icke Blidberg begagnade, han var en stereotyp figur i hvarje konsertsal, liksom i operasalongen; ännu i den sednare tid, då "gamle Blidberg" onekligen började bli på fullt allvar gammal, var han dock, såsom "habitué" vid konserter och operaföreställningar, alltid densamme som förr, och så fort det blef fråga om

att *bedömma* en musikalisk företeelse, var han den evigt unge, den af sitt ämne helt och hållet upptagne, den intresserade, den eldfängde, den sprittande, antingen det nu gällde att bevisa förträffligheten af någon "ojemförlig" konstnärs prestationer, af någon klassisk kompositörs "aldrig för ofta återhörda" musik, eller å andra sidan att göra stormlöpning mot någon ny skola med "usurperad reputation," mot någon virtuos med ett konstladt rykte. Man märkte då lätt, att hos denne man bodde något mer, än vanligt amatörsskap, att det hos honom både fanns teoretisk fond och något af en poet. I sjelfva verket var det ej heller ensamt musiken, som fängslade hans själ; skaldekonsten, de sköna konsterna i allmänhet, funno hos honom ett lika öppet och mottagligt sinne. I sina ungdomsår hade han också med lif och själ tillhört den fosforistiska skolan, till och med som "man i ledet".

På embetsmannabanan, åt hvilken han tidigt egnade sig, blef han *efter* Rosén. Från 1806 till 1817 nådde han ej längre, än till den respektabla, men icke lysande platsen som protokollssekreterare i Landtförsvarsdepartementet, och på denna plats förblef han sedan lugnt stående, sednast såsom "öfvertalig embetsman", ända till sin död. Han hade, liksom den stackars Hamlet, "ingen tur i befordringsväg", men han efterlemnar minnet om en älskvärd poetisk själ hos alla dem, som med honom stått i någon beröring, till och med hos mången, som med honom i fordna dagar haft en eller annan gång i allsköns vänskaplighet hvad den berömde läkaren Rosenschöld gerna kallade "ett delikat gräl".

Joh. Fr. Höckert.

Vi hafva redan i serien af dessa små minnesteckningar upptagit en under förlidet år afliden utmärkt målare, d'Uncker; det är med smärta vi nödgas dertill foga ännu ett berömdt konstnärsnamn, Johan Fredrik Höckert. Det är en ytterligare stor och kännbar förlust den svenska målarskolan har gjort i den sednaste tiden; i sanning vi hafva icke råd att göra rätt många sådana.

Höckert var född i Jönköping år 1826. Efter att hafva genomgått Konstakademien i Stockholm, begaf han sig år 1846 till München, der han studerade ända till 1849. Han valde derefter Paris till sin vistelseort för flera år, och det är i denna stad han först egentligen blef hvad han sedan varit. Han bildar så till vida ett undantag från regeln, som nästan alla våra andra yngre konstnärer utvecklat sig i Düsseldorf eller i Italien. Höckert representerade hos oss den franska skolan, men på ett sätt, som konstkritiken, oaktadt all den förkärlek, hvarmed den tyckes numera vilja hålla fast vid den düsseldorfska skolan, måst respektera och erkänna. Man kommer sålunda dock alltid tillbaka till den gamla sanningen, att skola är bra, men *geni är bättre*, och att väl de flesta skolor föra till förträffligheten, liksom alla vägar föra till Rom, när endast konstnären på sin vandring har som vägkost med sig den guds gåfva, som heter kallelse, inspiration, blick och smak.

Den första tafla, genom hvilken Höckert ådrog sig någon större uppmärksamhet, var hans "Drottning Kristina och Monaldeschi", hvilken komposition vid franska konstutställningen 1853 erhöll en "mention honorable". Två år sednare, vid den stora verldsexpositionen i Paris, utställde han sitt bekanta mästerstycke: "Gudstjenst i Löfmocks fjellkapell i Lappland"; han erhöll härför den stora guldmedaljen och taflan inköptes af kejsar Napoleon för konst-

muséet i Lille. Höckert visade sig först här i allt sitt mästerskap som *kolorist;* kompositionen är i denna tafla visserligen i och för sig af betydande förtjenst, teckningen utmärkt, flera detaljer särdeles intressanta, men hvad som åt *det hela* förlänar denna tjusningskraft, hvilken fängslar åskådaren vid taflan, så att han har svårt att rycka sig derifrån, och som gjort den till ett slags vallfartsföremål vid den stora utställningen i Stockholm förliden sommar, (den var, som man vet, för tillfället hitlånad från Frankrike), liksom den var det vid 1855 års utställning i Paris, det är den nästan "magiska" färgton, (vi tro oss icke här missbruka detta ord,) hvilken breder sig ut öfver taflan och åstadkommer vissa effekter, som närma sig till en illusion af verkligen underbar art. Det är framförallt i färgspelet och clair-obscurerna, Höckert visade sitt artistiska snille i dess högsta potens, hans ingifvelser voro här alltid på en gång ej blott dristiga, frappanta, utan äfven *sanna* och hans pensel och palett sveko honom här aldrig; lägga vi härtill hans korrekta teckning, hans träffande fysiognomik, hans odlade smak i anordningen, skall man lätt förstå det stora intresse, som Höckerts taflor alltid väckte, och hurusom de äfven inför den strängare kritiken alltid stodo sin examen med de vackraste vitsord. Man erkände, att han var en mästare, som få, och att genremåleriet sällan hos oss uppnått någon så *mångsidig* fulländning, som hos denne konstnär.

Bland Höckerts många andra allmänt beundrade taflor nämna vi exempelvis hans "Fiskarefamilj i Lappland", hans "historiska genrestycke" "Bellman i Sergells atelier", hans "Stockholms Slotts brand 1697", — en tafla, deri Höckert ännu mer låter "genren" öfvergå i det historiska måleriet, — hans stora historiska tafla för Utmelandsmonumentet, hans "Rättvikskulla", hans "Gudmors besök", o. s. v. Konsten väntade sig ännu många dylika perlor från hans

hand och den hade så mycket större rättighet dertill, som Höckert ännu i vanlig mening endast var en man i sina "aldra bästa år". Men hans dagar voro dock räknade. Hans helsa hade de sista åren varit undergräfd och man bedrog sig på den energi, hvarmed han betvang sitt inre lidande, och den flit, hvarmed han till det yttersta dolde för verlden sin i sjelfva verket redan brutna kraft. Den 16 september 1866 afsomnade han helt plötsligt i Göteborg, der han tillfälligtvis befann sig på hemresa från Marstrands badort.

Höckert var sedan 1857 professor vid Konstakademien i Stockholm, samt dekorerad med både Nordstjerne- och Vasaorden.

C. J. L. Almqvist *).

Så hafva dessa dissonanser alla,
som vildt sig bröto mot hvarann', omsider
sin lösning funnit och sin harmoni!
den stora maëstron, som vi Döden kalla,
har reda bragt i dessa inre strider
och ro i denna jätte-fantasi.

Så dog han biltog från den gamla Norden,
och ingen vänlig hand hans öga lyckte,
ej till farväl en hemlandston han fick;
som stormen, då den drager öfver jorden,
titaniskt allt han engång med sig ryckte,
som den, att dö i fjerran rymd, han gick.

*) Död den 26 sept. 1866 i Bremen, dit han ett år förut hade öfverflyttat från Nordamerika.

— Jag stod på stranden, när den sista gången
från Sverges kuster han sin kosa styrde
på Guds försyn i vida verlden ut, . . .
orkanen tjöt, — jag minnes än den sången, —
kring bog och reling skyhögt skummet yrde,
allt för min blick försvann i skum till slut.

Det lilla seglet blott, det purpurröda,
jag då och då såg dyka upp, likt flamman
utaf en brand, som andfådd flämtar till.
— Från denna scen jag slet mig lös med möda,
det var en hel romantisk dikt, trängd samman
inom ett nötskals rymd, om du så vill.

Se'n dess, — o! medan lifvets afton skymmer,
att stappla fram på stigar, icke kända,
att trefva efter lyckans stängda dörr!
hvad lif af pröfningar och af bekymmer,
hvad daglig kamp, och dertill hvad måhända
bland allt är bittrast: minnet utaf förr!

Hvad tragedi! . . . Dock nu — en tufva gömmer
den gamle mannens stoft, hans lefnads saga
är slagen som en permebok igen,
och snart allt detta, medan månen drömmer
och solens hästar öfver fästet jaga,
skall vara blott ett glömdt "för längese'n".

Men hvad hans snille byggt med djerfva tankar,
med konstrikt bildverk, fria fantasier,
hans skaldskaps dristiga arkitektur,
förblir liksom en trollverld, der man vankar
i mystiskt dunkel, skumma svärmerier,
betagen, fängslad, — knappt man sjelf vet *hur*.

Och denna diktens park, med labyrinter,
med djupa grottor, der kaskaden brusar,
— vild romantik, allt på hans *eget* sätt, —
blir qvar, en lustgård midt i Nordens vinter,
der sällsam fogelsång ditt öra tjusar
och sällsam färgprakt målar lund och slätt.

Orvar Odd.

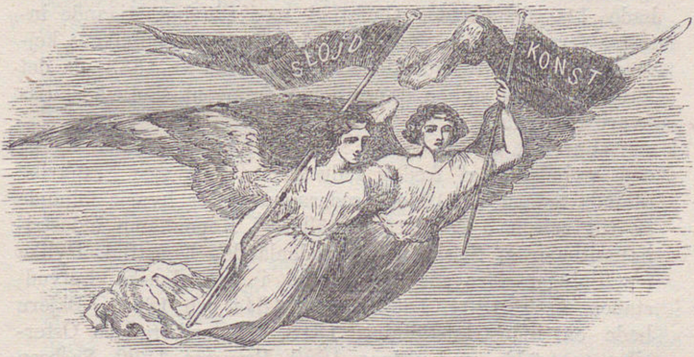

Skandinaviska Industriutställningen i Stockholm 1866.

Menskligehetens mer eller mindre medvetna sträfvande till enhet yttrar sig på flera, ofta sins emellan mycket skiljaktiga sätt. *Ett* af dessa sätt är att söka åvägabringa en

förening mellan beslägtade nationaliteter genom våldets och inkräktningens makt, *ett annat* att samla dem kring ett gemensamt fredligt intresse. Verlden har år 1866 haft ett skådespel af hvartdera slaget: det ena gafs af Tyskland, det andra af Sverige och de dermed närmast befryndade länderna.

Äran af idéen att genom allmänna utställningar sprida kännedomen om ett lands slöjder och industri samt lifva idkarne deraf till helsosam täflan tillkommer Frankrike, detta land, som i alla tider gått i spetsen för det europeiska civilisationsarbetet. Den första allmänna industriutställning man hört omtalas egde nemligen rum i Paris år 1798. Den representerade uteslutande fransk industri och hade 110 deltagare. Omfattad med ständigt stigande intresse förnyades den åtskilliga gånger under republikens, kejsardömets och restaurationens tider tills år 1833, då det förordnades att dylika expositioner framgent skulle anställas hvart femte år.

Europas öfriga länder dröjde ej att framställa sig på den vädjobana af fredlig industriell täflan, som Frankrike sålunda öppnat. 1810 och sedermera under hvarje följande år till och med år 1815 anställdes i Köpenhamn industriexpositioner af Selskabet for Indenlandsk Kunstflid. Dylika utställningar förnyades sedermera i den danska hufvudstaden åren 1834, 1836, 1840, 1844 och 1852. Bäjern hade en industriutställning 1818, Würtemberg och Österrike uppträdde med sådana 1820, Preussen 1822, Sachsen 1824 o. s. v. I Brüssel anordnades vackra utställningar åren 1835, 1841 och 1847.

Sverige var icke den sista bland deltagarne i denna ärofulla kamp. Redan år 1823 hölls i Stockholm en allmän svensk slöjdexposition, den första af det slaget här i landet. Den svenska industrien representerades vid detta tillfälle af 436 produkter, uppställda af 62 industriidkare.

Den andra större svenska slöjdexpositionen hölls år 1834. Sedermera förekommo, under ständigt ökadt deltagande, dylika utställningar åren 1840, 1844, 1847 och 1851. Derjemte ha under de sednare åren provinsiella utställningar varit anordnade i sammanhang med de svenska landtbruksmötena, och bland hvilka den som hölls i Malmö 1865, såsom omfattande industriföremål från flera svenska landsdelar och äfven från Danmark, var af stor utmärkelse.

Vi smickra oss gerna med det för hvarje gång alltmera hedrande sätt, hvarpå vårt land deltagit i verldsexpositionerna i London och Paris. En sanning är det emellertid, att de mindre staterna vid dessa industriens storparader presenterade sig temligen tarfligt vid sidan af stormakterna äfven på industrialismens fält, hvilka, då de öppnade täflingsbanan för hela verlden, voro på förhand säkra om att sjelfva taga första priset. Att Sverige särskildt fick stå och skämmas vid de båda första verldsexpositionerna var, såsom man påminner sig, en följd af dåvarande befattningshafvandes vid den svenska afdelningen tafatthet i arrangementsväg, men i hvilket fall 1866 års skandinaviska exposition utan tvifvel riktat vederbörande med goda lärdomar.

Det var dock icke känslan af deras egen underlägsenhet i jemförelse med industriens stormakter, som hos de skandinaviska folken väckte första tankan på en till deras egna produkter inskränkt utställning. Den danska Industriföreningen gjorde nemligen redan år 1844, således sju år före den första verldsexpositionen, en framställning till Slöjdföreningen i Stockholm om periodiskt återkommande expositioner i de tre nordiska rikenas hufvudstäder, men hvilket förslag, liksom inbjudningen samma år till ett skandinaviskt studentmöte i Köpenhamn för tillfället höfligt afböjdes — förmodligen för kungssorgens skull.

Först nitton år sednare bragtes frågan om en skandi-

navisk utställning åter på tal, denna gång inom svenska Slöjdföreningen, som då höll på att reorganisera sig, och hvars ordförande, friherre *Knut Bonde*, genom sitt kraftiga initiativ i denna sak och den lifliga medverkan han sedermera egnat densamma inlagt mycken förtjenst. Understödd af pressen vann den af friherre Bonde gemensamt med en dåvarande ledamot af slöjdföreningsstyrelsen, hr J. N. Bruhn, väckta motionen den anklang, att Slöjdföreningen i april 1863 beslöt en framställning i ämnet hos regeringen, och denna framställning hade till följd att en komité för utställningsfrågans närmare utredning och vidtagandet af förberedande åtgärder tillsattes med *prins Oscar* till ordförande, hvarjemte det i de samma dagarne uti Göteborg församlade skandinaviska nationalekonomiska mötet afgaf ett varmt uttalande för saken.

De sorgliga politiska konjunkturer som inträdde påföljande året och de olyckor som då hemsökte Danmark verkade förlamande på expositionsföretaget. Emellertid förelåg ett af den förberedande komitéen i december 1863 afgifvet underdånigt betänkande, upptagande bestämmelse om tidpunkten för expositionens hållande, förslag till reglemente, klassfördelning, m. m., samt åtföljdt af trenne, af majoren A. W. Edelsvärd på komitéens anmodan uppgjorda alternativa ritningar och kostnadsförslag för expositionsbyggnadens uppförande, och ett halft år efter undertecknandet af fredstraktaten mellan Tyskland och Danmark nedsatte Kongl. Maj:t (den 21 april 1865) en ny, såkallad Central-komitée under prins Oscars ordförandeskap i sammanhang med förordnandet att en allmän industriutställning, i hvilken de tre grannländerna, Norge, Danmark och Finland skulle inbjudas att deltaga, skulle den 15 juni 1866 öppnas i Stockholm för att derstädes i minst tvenne månader fortgå, samt att för sådant ändamål en provisionell

byggnad, som efter utställningens slut borde borttagas, skulle på södra ändan af Carl XIII:s torg uppföras.

Under tiden vidtogos några förberedelser till en särskild dansk industriutställnings ordnande i Köpenhamn samtidigt med den stockholmska. Härigenom skulle denna sednare förlorat större delen af den glans och betydelse, som ett allmännare deltagande från Danmarks sida var beräknadt att gifva åt en utställning med anspråk på att betraktas såsom allmän skandinavisk. Förbrödringens ande var dock så mäktig i Köpenhamns industriidkare, att ett uppskof i köpenhamnsutställningen åvägabragtes samt öfriga hinder besegrades. Det är således köpenhamnarne vi ha att tacka både för första uppslaget till en närmare samverkan mellan de skandinaviska ländernas industri, och för det denna idé nu kunde realiseras i önskvärd utsträckning.

Arbetet med expositionsbyggnaden började i slutet af oktober månad 1865, och efter en mycket inskränkt plan, då hvarken tid eller medel tilläto utförandet af någotdera af major Edelsvärds två första alternativer, hvilka afsågo mer eller mindre permanenta byggnader. Men i den mån anmälningarna om platser inkommo blef det alltmera klart att ökadt utrymme måste beredas. För vinnande häraf beslöt Central-komitéen efter noggrannt ompröfvande att omedelbart med den först uppförda delen af byggnaden sammanbinda en annan af erforderlig storlek, och hvilket samband vanns utan vidare olägenhet än den jemförelsevis obetydliga att den öfver Carl XIII:s torg löpande del af Arsenalsgatan, öfver hvilken sammanbindningen skulle ske, afstängdes för trafiken. Byggnadsarbetet, utfördt på entreprenad af kapten G. Nerman, bedrefs med den raskhet, att redan den 26 april 1866 takresningen var fullbordad och den svenska flaggan hissades på kupolen.

Tillfälligt hopkommen, som vår expositionsbyggnad var, gaf den, oaktadt sin oregelmässighet, dock en ståtlig anblick

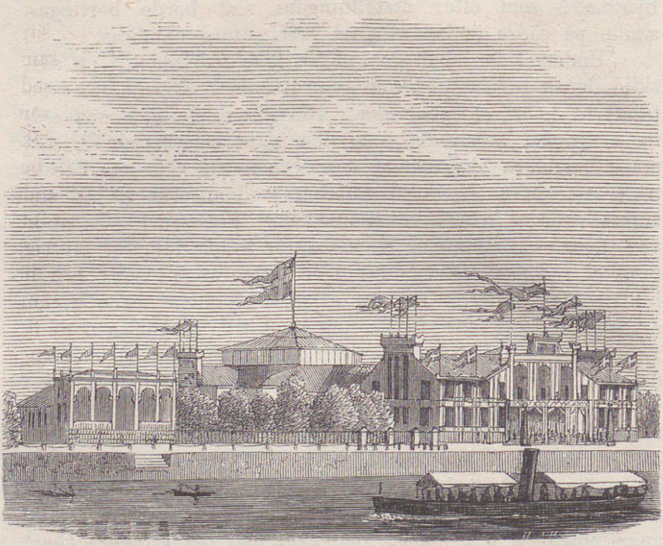

Expositionsbyggnadens yttre.

med sina flaggbeprydda façader och torn, i den herrliga omgifningen af de hundraåriga lindarne på Carl XIII:s torg, den brusande Norrström nedanför samt slott, museer, kyrkor och palatser på alla sidor.

Expositionsbyggnadens längd från norr till söder var 611 fot och dess bredd 180 fot i midtelpartiet och södra transeptet samt 90 fot i öfriga delar; sammanlagd med gallerierna innehöll byggnaden en yta af 110,570 qvadratfot. Annexet åter innehöll 9,000 qvadratfot och gårdarne 60,000 qvadratfot; hela den för expositionen afsedda lokalen upptog sålunda en yta af omkring 180,000 qvadratfot.

Af denna areal anslogos åt Danmark 14,280 qvadratfot, åt Norge 12,870 dito och åt Finland 11,300 dito, oberäknadt det utrymme som för utställning af tyngre och mera skrymmande föremål var dessa länder beredt tillsammans med de svenska artiklarna af samma slag i transepterna och annexet. Derefter återstod 67,000 qvadratfot horisontalyta för Sverige, men af hvilken en betydlig del togs i anspråk för passager m. m., hvadan åtskilliga reduktioner af de svenska anmälningarna måste verkställas. Dessa reduktioner träffade hufvudsakligen föremål tillhörande jordbruksindustrien, då ett vida större utrymme blifvit för dylika föremål begärdt än som ansågs behöfligt för att nämnde industri skulle bli på ett tillräckligt fullständigt sätt representerad.

Vid expositionens början utgjorde utställarnes antal:

från Sverige	2,200,
„ Norge	590,
„ Danmark	422,
och „ Finland	206,
eller tillsammans	3,418.

Den officiella katalogen upptog följande antal nummer å till utställningen inlemnade artiklar:

Från Sverige (inberäknadt 28 nummer från St. Barthelemy)	2,485,
„ Norge	675,
„ Danmark	431,
„ Finland	319.

Härvid anmärkes, att allt hvad en hvar utställare exponerat inom samma klass var inbegripet under ett nummer, huru många artiklar de än hade uppställt, samt att många nummer tillkommo under den en längre tid före expositionens öppnande påbörjade katalogens tryckning.

Under hela den tid utställningen hölls öppen, eller från den 15 juni till och med den 8 oktober, försåldes följande antal biljetter:

Säsongbiljetter	461.
Veckobiljetter	1,186.
Dagpoletter	194,816.

Inkomsten af försålda säsongbiljetter

har utgjort	rdr	9,600: —
Veckobiljetter	„	5,343: —
Dagpoletter	„	121,638: 50.
Summa	rdr	136,581: 50.

Högsta antalet besökande (dagpoletter) på en dag uppgick till 5,964 — det var afslutningsdagen — och lägsta till 343.

Det perspektiv, som det inre af expositionspalatset öppnade, gjorde ett särdeles angenämt intryck; för dem som icke varit der skulle vi förgäfves söka beskrifva den verkligen upplyftande känsla som väcktes hos den besökande vid inträdet i den höga, ljusa, luftiga byggnaden. Så föreställa vi oss att fåglarne i en vacker och rymlig volière måtte vara till mods; man fick en lust att flyga! Och flyga måste man för att, som man vid första besöket i expositionspalatset gerna ville, hinna kasta åtminstone en blick på de mest iögonenfallande af de hundratusen imposanta, sinnrika, kuriösa, dyrbara, prydliga, smakfulla, nätta och behändiga ting, som här framställde sig till behagsjuk täflan om den allmänna uppmärksamheten. Från de Carlsundska monitormaskinerna, ånghamrarne och domkrafterna ilade den besökande till Bings & Söns, Rörstrands och Gustafsbergs fina och bräckliga tillverkningar; från Höganäs och Hellekis fabrikater till de stockholmska guldsmedernas och juvelerarnes glänsande och gnistrande skåp; från Christiania segelduksfabriks utställning till vadstenaspetsarna

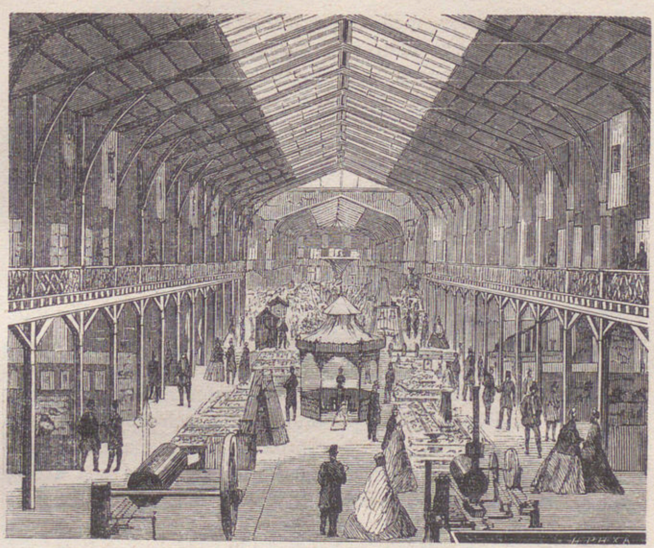

Industripalatsets inre.

och de broderade näsdukarna; från Åkerlinds kakelugnar och Svanbergs speglar till de danska möblerna; från yllefäfnaderna till sidenfabrikaterna; från malmstufferna till perukmakeriarbetena och vaxblommorna; från sprängoljan till parfymerna; från kanonerna till plogbillarna; från gevärspyramiderna till undervisningsmaterielen; från kalorikpunschen och cigarrerna till den Molinska fontänen . . .

Och sträckte man vingarne till flygt öfver vestra gården, mellan det finska lejonet och den Bolinderska springbrunnen, mellan landtbruksredskapen och grafmonumenterna

— grafmonumenter med fotografibilder uppå! — och kom in i annexet, då var man som fågel betraktad såsom hemma hos sig bland skogens och jagtens produkter, eller som fisken i vattnet bland refvar, harpuner, båtar, ryssjor och nät . . .

Och lokomobilen pustade, och ånghammaren dunkade, och orgorna brusade, och vattenkonsterna spelade, och stockholmaren satt med händerna hopknäppta öfver magen beqvämt tillbakalutad i en af trädgårdssofforna framför det Molinska mästerverket och njöt sin middagshvila, försjunken i stilla åskådning af Ægirs fagra döttrar!

Men — såsom utställningskomitéens höge ordförande yttrade i sitt tal vid expositionens öppnande — den stod der, denna utställning af konstflitens skatter, "icke såsom en ögonfägnad allenast eller ett mål för nyfikenheten, utan såsom ett glädjande intyg på bildningens och upplysningens framsteg, ett ovedersägligt bevis på de stora materiella tillgångar, hvilka de nordiska länderna gömma i sitt sköte, och på det allvar, den ifver, hvarmed man söker att tillgodogöra dem."

Utställningskomitéen och dess förvaltningsutskott må med skäl prisas för det varma nit och den oförtröttade verksamhet de ådagalagt för saken, expositionskommissarie, byggmästare och alla som haft med verkets utförande att bestyra må njuta sitt välförtjenta beröm för den skicklighet, den oförtrutenhet, den omsorg och den smak de dervid hvar och en inom sin detalj utvecklat; rättvisan fordrar dock det erkännande, att äran af expositionen i första rummet tillkommer utställarne sjelfva, hvilka ej sparat någon möda och ej skyggat tillbaka för uppoffringar som för mången bland dem voro ganska kännbara, för att på ett värdigt sätt presentera sig på denna idoghetens jubelhögtid.

Men frågar ni efter resultatet af dessa storartade offer och ansträngningar, så ligger detsamma, såsom den furstlige

talaren på invigningsdagen antydde, i den kännedom om sina materiella resurser, som de exponerande länderna genom utställningen vunnit. Onekligen en vacker vinst. Vid prisutdelningen gick ingen af de täflande nationerna lottlös, och omkring en tredjedel af utställarne blef delaktig af någon utmärkelse. I vissa industrigrenar voro danskarne öfverlägsna, i andra stodo norrmännen främst; den finska industrien har å sin sida ej heller förgäfves blifvit gynnad med lån och privilegier af den kejserliga senaten. Men der svenska fabrikanter togo priset, hvem svarar oss för att arbetet ej var utfördt under inseende af engelska verkmästare eller af tyska arbetares händer? Månget utställare-namn lät förmoda egarens främmande härkomst. Deremot var den rent svenska klangen omisskännelig uti namnen Falu-Frövi, Åtvidaberg, Högbo, Motala, och se der utställningens moral för oss: bergshandteringen är vårt lands naturliga industri, dess rätta rikedomskälla! 1866 års skandinaviska exposition har blott gifvit en ny bekräftelse åt denna gamla upptäckt; hvarför skulle vi då än vidare gå och famla med slagrutan efter skatter, som ligga vid våra fötter, endast väntande på att af företagsamma händer bli upptagna och bragta i dagen? Nej, må vi blott raskt och efter bästa förmåga gripa oss an med dessa skatters tillgodogörande! Det skall då snart bli slut på jargonen om Sveriges kapitalfattigdom, och verlden, som försmådde att taga vår vackra utställning i betraktande, dock en gång komma till den insigten att det landet ej står utblottadt och ohjelpligt ruineradt, der *"i klippan växer jern och männer deruppå."*

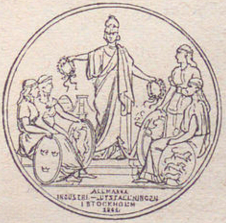

Prismedaljen.

"Berns' Salong."*)

Ett rykte gick kring uti Mälarestaden
Från mun och till mun och i "allmänna bladen",
Att upp skulle resas, och det sans façon,
Ett tempel åt "muserna" värdigt att ämnas,
Och rummet, det heliga, skulle benämnas:
"Herr Berns' salong".

Och konstens gudinnor, som förr varit nöjda
Med att till teatrarnes *tak* blifva höjda —
(En plats, som likvisst är en smula för trång!)
De blefvo förtjusta; ty länge ej dröjde
Förr'n, bakom *Berzelius*, murar sig höjde
Till "Berns' salong".

Så *konsten* man *der* då föreviga ville
Bredvid *vetenskapen!* — (En stund vi förspille
Med pris och med loford i denna vår sång!) —
Sublima idé: uti bredd med hvarandra
Berzelii "byst", som väl ingen kan klandra,
Och "Berns' salong"!

---

*) Denna byggnad uppfördes 1863 efter ritning af architekten Åbom, och är onekligen så väl till sitt inre som yttre att räkna bland de vackrare af "*Stockholms byggnader*". Som dess historik likväl är för kort till att lämpa sig för en vanlig allvarsam artikel, hafva vi trott att Svea's läsare icke skola misstycka, att vi i stället lemna dem ofvanstående skämtsamma beskrifning på vers af en bland våra yngre författare.

Utgifvaren.

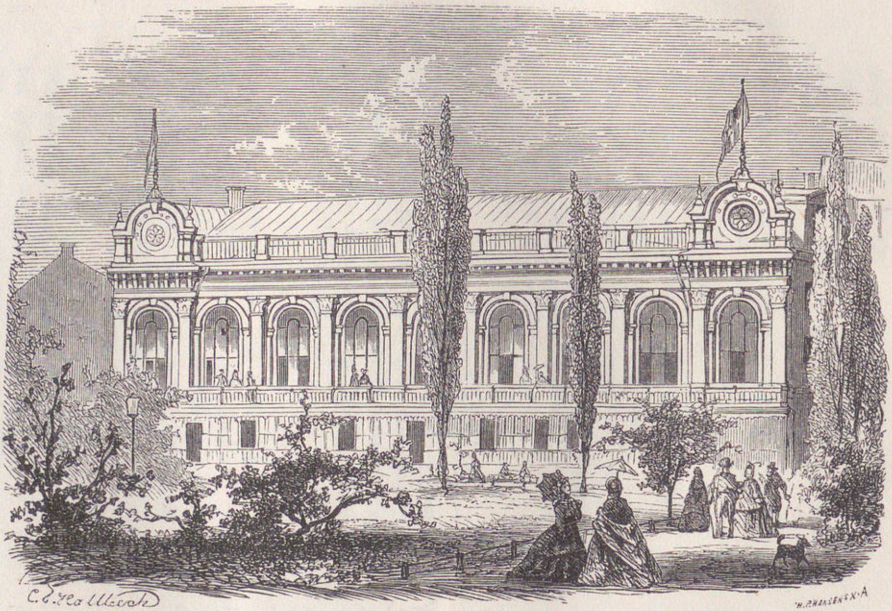

Berns Salong

vid Berzelii Park i Stockholm.

Men *ödet* — det öde, som Calchas lär känna —
Lät snart höra af sig, och följden vardt denna:
Att "elden kom plötsligen lös" der en gång; . . .
Och, hade då vattnet ej rätt kunnat verka,
Så vore nu troligen svårt att förmärka
"Herr Berns' salong".

Dock — templet blef färdigt och uti dess sköte
Man samlades till ett *Naturforskar-möte*
Ifrån brödrarikena, vägen så lång; —
Men *Filip v. Schantz*, den nu hänsofne gästen,
Uppförde egentliga invigningsfesten
Af "Berns' salong".

Nu *konst* och *publik* blefvo riktigt "kontanta" —
Och, vid "Björneborgarnes marsch", den bekanta,
Man klappade takt och sjöng hjeltarnes sång;
Men så kom en kris. — Bort med *Schantz'ska kapellet!*...
För *medborgar'n Blanche* blef en "sexa" i stället
I "Berns' salong".

Snart märktes likväl andra ljud i vårt tempel.
Man endast fick höra och se, till exempel,
Små "engelska *misser*" — ett helt års saison!
De gjorde musik — det var *miss*ljud, förstån J!
De gjorde ballett — åh, charmant var *Veroni*
I "Berns' salong"!

När detta var slut, förelästes offentligt
Uti *Æstetik*. — Sedan hölls der ordentligt
Ett möte, förutan allt buller och bång —

En opinion emot "styrande makten":
Mot *Nybroviksfyllningen* just uti trakten
Af "Berns' salong".

Så följde en otalig mängd *matinéer*
Och *skarpskyttebaler* och små *soiréer*
Och dito "auktion utaf damer" en gång;...
Hej! då gick det undan med köpen reela, —
Och vid hvarje klubbslag så stormade hela
"Herr Berns' salong"!

Se'n knäppte herr *Sauermann* gladt på violen;
Se'n stod der en herre med bena mot solen
Och dansa' på lina och klängde på stång;
Se'n *Dissolving News* man i mörkret fick skåda;
Se'n började "*Fahn* med sitt sällskap" att råda
I "Berns' salong".

Nu ropades åter: "Plats, plats uppå scenen!" —
Förträffligt! superbt!... ännu högre med benen!...
Så der ja!... det kallar man luftiga språng! —
Skönt!... lefve *cancan'en!*... applåder och kransar!
Gud, hvad den *Laurence* ändå konstnärligt dansar
I "Berns' salong"!

Snart faller ridån; men ånyo den höjes —
Och, framme på tiljan, eldätande, röjes
En "äkta" *chines*, med en piska så lång; —
Desslikes man *Otto Allin* får beundra,
Den *förste* och *andre*, som dråpeligt dundra
I "Berns' salong".

Men "muserna" blifva förtviflade alla
Och småningom nästan i vanmakt de falla,
Se'n länge förgäfves de ropat: "Pardon!"
Då vredgas *Thalia;* hon ögonen rullar —
Och dundrar: "Nej, nu ska' det bli andra bullar
I "Berns' salong"!

Och se, det slog hufvudet riktigt på spiken!
Snart upplåtas tiljorna för "dramatiken". —
"Gudinnorna" blidkas och hviska: "*C'est bon!*"
Men ungdomlig löjtnant, med fjun ofvan läppen,
Begynner att hvissla och hvifta med käppen
I "Berns' salong." —

Nu tillstundar Julen. Det börjar begripas
Att ändtligen Stockholmarne böra knipas
Med någonting "utomordentligt" en gång!...
På nytt tändes gasen — och genast man har en
"Kasperleteater" uti *Julbazaren*
I "Berns' salong".

En trupp *danska fäktare* "ödet" förlänar
Oss sedan. De "afhugga armtjocka grenar"
Och lära oss konsten att slåss med batong. —
Derefter små *tolfåriga amatörer*
Och *artillerister* dra' "konst-konnässörer"
Till "Berns' salong".

Se'n dukades "expositions-*table d'hôte'n*".
Men ho kan väl uppräkna hela den ståten:
Herr *Beisa's* och *Zug-zug*-arabernas språng —

Och *Clausen* och *Stenman* och "Isländarinnan",
Samt alla de stjernor, som lyst dessförrinnan
I "Berns' salong"?!

Nu täflas som bäst mellan *franska dansöser*
Och "pappa" *Selinders* små "hoppfulla" töser
Om priset för grace uti *gestes* och *façons* —
För att om en "skridskodansör" icke tala,
Som satte båd' *sig* och *publik* på det hala
I "Berns' salong"!

Men gudarne vete hvad *muserna* tänka!
Månn' tro att de rodna och ögonen sänka?
Månn' tro deras rykte är fläckadt en gång? —
Nånå, varen lugna, J små läsarinnor!
En dylik malheur kan blott hända *gudinnor* . . .
I "Berns' salong".

Frans Hodell.

Sverige

Illustrerad Handbok för Resande

och derjemte

Ett Minne för dem som besökt landet.

Med omkring **150** illustrationer i träsnitt, **titelplanch** i litografiskt färgtryck, **jernvägskarta** öfver hela landet, **plan af Stockholm** samt **karta öfver hufvudstadens omgifningar,**

efter de tillförlitligaste källor samt egen åskådning utarbetad af

Gustaf Thomée.

388 sidor. Eleg. inb. i clothband. Pris: 6 R:dr.

Om detta arbete, som med bifall blifvit omtaladt i flera tidningar yttrar:

Dagligt Allehanda: "Detta arbete är i hög grad förtjent af allmänhetens uppmärksamhet. Efter en *inledning*, kortfattad men sakrik och lättläst, afhandlande landets beskaffenhet och dess historia m. m., finner man en fullständig *beskrifning af Stockholm*, och dess omgifningar. Under de följande afdelningarne *jernvägs-*, *ångbåts-* och *diligenskommunikationer*, innehåller boken noggranna och ganska fullständiga ortbeskrifningar, som illustreras af i allmänhet *vackra* och väl *utförda träsnitt*. Särdeles vacker är titelplanchen, föreställande olika svenska folkdrägter Arbetet for hvars ändamålsenlighet Hr Thomées namn ensamt i och för sig är en borgen uppfyller en länge känd brist o. s. v.

Stockholms Dagblad: "Detta är det bästa ressällskap vi kunna skaffa oss. Vi hafva under de sednare dagarne, under det regnet nedströmmade som häftigast, med denna handbok gjort resan genom hela Sverige — på vår kammare och funnit turen både angenäm och lärorik: ty *se denna handbok kan med stor fördel begagnas äfven af hvar och en som icke reser, och just deri ligger en af dess stora fördelar*. 150 illustrationer o. s. v.; alltsammans väl och smakfullt utstyrdt samt späckade med intressanta uppgifter och praktiska anvisningar, erhåller man för det billiga priset af 6 R:dr. Det är en god affär för köparen.

Dagens Nyheter: Förläggaren har ej sparat någonting för att göra den på samma gång så fullständig som möjligt och tillika i utstyrseln elegant.

Detta arbete lämpar sig i alla afseenden bra till Julgåfva. Det utgör en sakrik och väl skrifven beskrifning af Sverige och är genom sin rikedom på förträffliga illustrationer och sitt prydliga yttre tillika en bok som förtjenar en plats på divansborden. Priset är jemförelsevis billigt.

På Albert Bonniers förlag är utkommit:

En sommar på Island.

Reseskildring

af **C. W. PAIJKULL,**

Docent i Geologi vid Upsala Universitet.

Snart hundrade år hafva förflutit sedan vår landsman, Uno von Troil, nedskref sina bref om Island. Efter denna tid har icke någon svensk penna skildrat denna hembygd för den nordiska stammens oblandade ättlingar, likasom knappast sedan dess någon svensk fot trampat dess jord. Derföre må det icke synas obefogadt att för vår samtid framlägga några blad om Islands nutida tillstånd och dess urtida under.

Detta arbete, som nu framlägges för allmänhetens ögon, stammar från den resa till Island, som Docenten vid Upsala universitet *C. W. Paijkull* under sommaren 1865 utförde.

Det kommer att utgöra ett band på 22 ark, utgifves i 4 häften och förses med 34 illustrationer i träsnitt, 4 litografier i färgtryck samt en med omsorg utförd karta öfver Island. Illustrationerna utföras af skickliga konstnärer, till större delen efter fotografier, hemförda från Island, och efter originalteckningar.

Subskriptionspriset är 1: 25 för häftet eller 5 R:dr för hela verket.

Vid Julen 1866 blir verket att tillgå uti bundna exemplar för 6 R:dr 50 öre.

Svenska Folket.

Taflor af J. W. Wallander, utförda i litogr. färgtryck.

Beskrifvande text af **Onkel Adam.** 1. Serien. 12 plancher.

1. Timmerflottning (Wermland).
2. Offer i en Landtkyrka (Blekinge).
3. Höbergning (Nerike).
4. Slipstenstillverkning i Orsa.
5. Hemväfnad (Elfsborgslän).
6. Björnjagt (Jemtland)
7. Beväringsgossar (Dalarne).
8. Linberedning (Helsingland).
9. Torgdag i Lund (Skåne).
10. Folkmarknad i Westerås.
11. Oxdrift (Småland).
12. Ljustring (Blekinge).

Detta praktverk erhöll Pris-Medalj vid Expositionen i Stockholm 1866.

Det säljes inbundet i litogr. omslag för 25 R:dr. — Särskilda blad derur, fernissade och insatta i ram, erhållas à 5 R:dr stycket.

Pris för	exempl.	i Boktrycks-omslag	1: 50.
„	„	i Lithogr. omslag	1: 75.
Bundna	exempl.	i Lithogr. omslag	2: —
„	„	i Clothband	2: 50.
„	„	i Clothband med guldsnitt .	3: —